

I Amets Txurruka, txirrindularia:

“Telefono batzuk gehiago saltzearren pedaleatzen dugu”

ARGIA

2008ko urtarrilaren 27a | LXXI. urtea | 2.121 zenbakia | 3,70 euro

Google™

Vs.

[Yandex](#)[Naver](#)[Yahoo](#)[Elebila](#)[Wikia Search](#)[Gehiago ▼](#)[Google Bilaketa](#)[Baietz lehenengoan!](#)

[Bilaketa Auzerakua](#)
[Hobespenak](#)
[Hizkuntza Tresnak](#)

Desafioa ahalguztidunari

Natur Polis

NOBEDADEA

Erakutsi ezazu
ingurumena
zaintzeko gai
zarela galderak
zuzen erantzunez
eta lortu itzazu
puntuak Lohiker
maltzurari
aurre egiteko.

urtetik
8
gorakoentzat

27€

ARGIAren
hapidedunek
%15eko deskontua

ESKAERAK | 943 37 15 45 | denda@argia.com | www.argia.com/denda |

Pertsonaia

- 12 Amets Txurruka:** "Laster txipa jarriko digute".
Amets Arzallus.

Gaiak

- 18 Euskal Kulturaren Urtekaria:** Zure apalean ezinbestez. Urko Apaolaza.

Iritziak

- 21 Asisko Urmeneta.** Gora Pro Nobis.
22 Ur Apalategi. Ttakun (h)errenka. Ongiaz, gaizkiaz.
23 Txoli Mateos. Luparekin. Zilegitasuna eman eta kendu.
24 Aitor Zabaleta. Egia deserosoa.
Igor Estankona. Benetako Amerika (IV).
25 Urtzi Urrutikoetxea. Negu gorria berriz ere kurduentzat? Joxemari Ostolaza. Beti berandu.
26 Patxi Zubizarreta. Urtarrileko zirtak. Intelektuala telebistari begira.

Erdiko kaiera

- 29 Charles Simic, ekialdeko poeta amerikarra.** Beñat Sarasola.
33 Argitalpenak. Iker Barandiaran eta Pilar Iparragirre.
36 Ezpalak. Jon Torner.
37 Abarrak. Unai Brea.
38 Denbora-pasak. Ana Zambrano eta Kike Amonarriz.
40 Ihesi. Mozorroaren babesean. Gorka Azkarate.
44 Makina bat kontu. Jabier Agirre, Joxerra Aizpurua eta Jakoba Errekondo.
46 Denboraren makina. Nagore Irazustabarrena.

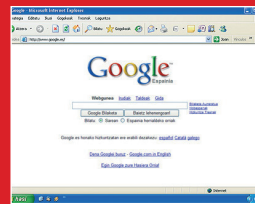
Termometroa

- 47 Dani Maeztu:** "Bizkaiko EAJren hegemonia izugarria da alderdian".
Mikel Asurmendi.
54 Bero-beroan. Juan Mari Arregi, Onintza Irureta eta Xabier Letona.
56 Net Hurbil: Patricia Troncoso maputxeak 100 egun gose greban. Pello Zubiria.

6 | Google | Gorka Bereziartua

Bilatzaile soila baino, ohitura bihurtu da Google. Internet erabiltzen duen edozein pertsonarentzat ezinbesteko tresna da. Sarea ikaragarri hazten ari da ordea, erabiltzaileen beharrak adina. Prest al dago Interneteko erregea erronka berrietarako? Aurkitu nahi duzuna zehatzago emango dizunik ba al da?

5 | Deabruaren abokatua: Adela González Fermin Etxegoien

- 28 | Bertso berriak** **58 | Azkena**
Jokin Soroazabal **Iñaki Murua**

50 | Xabier Mendiguren Bereziartu | Onintza Irureta

Hamargarren urteurrena bete berri du Kontseiluak. Sorreratik da idazkari nagusi Xabier Mendiguren Bereziartu. 2008a urte berezia izango da, datozen hamar urteotarako helburuak finkatu behar baitutuzte.

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendariaren albokoa: Pello Zubiria. Erredakzio-burua: Estibx Eizagirre. Erredakzioa: Urko Apaolaza, Lander Arbelaiz, Mikel Asurmendi, Gorka Bereziartua, Unai Brea, Mikel Garcia, Onintza Irureta. Dokumentazioa: Garbiñe Ubeda. Argazkilaria: Dani Blanco. Produzioa: ANTZA, S.A.L. Sareko Argia: Eli Pombo, Jon Torner.

Kudeatzailea: Berdaitz Goia. Salmenta Burua: Bego Zuza. Harpidetzak: Urtzi Azpiroz, Olatz Korta. Publizitatea: Nere Armendariz. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Sustapena: Esti Parada. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Karmen Loiarde, Aloña Soraluze. Bezeroen harrera: Nagore Lozano.

Argitalpenak: Arantza Egaña, Alai Zubimendi.

HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxa: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. Bizkaia: P.K. 140. 48.100 Mungia. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Harpidetzak: harpide@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 135 euro. Ipar Euskal Herria: 165 euro. Espainia: 135 euro. Beste atzerriak: 170 euro. Airez: 268 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaiña Taldeko partaidea da.

Azala: Antza. Azaleko irudia: Dani Blanco.

KULTURA SAILA
Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzak
diruz lagundua

GIPUZKOA
zurekin, aurrera >>

kutxa

bidali **SMS** bat eta

**IRABAZI
SARTIAK**

Hemendik aurrera,
Harpidedunen Guneko
zozketetan SMS bidez
ere parte hartu ahal
izango duzu.

Bidali mezu bat 7505 zenbakira:
ARGIA _ zure harpidedun gakoa _ zozketaren zenbakia/k
Adibidez: ARGIA_9999_ 245

*Mezuaren kostua: 0,90 € + BEZ

“Hitz-jarioak ez dizu komunikazio gaitasuna berez ekartzen”

Adela González | Kazetaria

Lasarten (Gipuzkoa) jaio, Iruñean ikasi eta Errioxako (Espainia) ikusleek ikusi zuten lehendabizi telebistan. Egun *Pásalo* saioa aurkezten du ETB2n.

FERMIN ETXEGOIEN

Argazkia: Iñigo Azkona

Definitu zure lana *Pásalo* saioan milioi bat hitzekin. Txantxa da: soilik hamar-hogei hitzekin egin deza-kezu...

Ez egin desfiorik! *Pásalo*-k irauten duen bi ordu eta erdietan Iñakik eta biok milioi bat hitz botatzen dugu, behin batean zenbatu genituen. Erredakzio lana gure ezagutza apurraz igeri egitea da, edukien itsaso zabalean.

Orain Bilbon bizi zara, baina kazetaritzaren errealitatea erakutsi zizun lehen hiria... Ciudad Real (Espainia) izan zen!

Hastapenak beti gogorrak... eta zenbat ikasten den! Unibertsitatean bukatu eta edozein tokitara joango zinateke, lan egitearen ilusioak akuilaturik. Neuk lurra Ciudad Real-en hartu nuen. Informazio lokala, maketazioa, teletipoak... Bertako futbol taldearen gorabeherak ere jarraitu nituen ere, eurek ez zuten arrakasta handirik eduki ordea!

Elkarriketa hau euskaraz egiten ari garela erakusteko, zer bururatzen zaizu?
“Hezer” berezirik ez.

Zeu ez zara makala, baina pantaila-kide duzun Iñaki Lópezen hitz-jarioaren azpian desagertzeaz egiten al duzu amets?

Hitz-jarioak ez dizu komunikazio gaitasuna berez ekartzen. Bertutea orekan izaten dela esan ohi da eta ez nuke programarena zapuztu nahi. Pentsa ezazu, denok berak beste hitz egingo bagenu. Baina “logorrea”-rik gabeko Iñaki ez litzateke bera izango.

Aldizkari hau irakurtzen dutenentzat, onenean jarrita *Pásalo* “la otra Euskal Herria” (beste Euskal Herri hori) da. ARGIA erakutsi al dizut?

Poltergeist filmean Carol-Annek argia aurkitu zuen, baina ez zen ausartzen hurbiltzera. Hala ere ezagutzen dut aldizkariak argitzen duen Euskal Herria. Ezagutu ez ezik bizi ere bizi dut. Aldizkarira inoiz hurbildu naiz, baina elkarriketatzen dituzuen pertsonaien maila altua ikusita... harpidetu egingo naiz!

Zure izena Google-en bilatu eta agertzen zaren bosgarren orriak *Pornstars & famosas* dauka izena, baina ez naiz sartu.

Zure enpresak pornoaren aurkako hesi ona daukako... Cyber batera joan eta harritu egingo zara!

Iruñean ikasi duzuen euskal kazetariok besteoi goitik begiraten diguzue, ala guk zuei?

Ez naiz altua, hamar urteko iloba ezin dut goitik begiratu. Lasarte sorterrian eskola publikoan ikasi nuen. Aldaketa bortitza izan zen, baita argigarria hainbat zentzutan. Nafarroako unibertsitate pribatuan, irakasten zidatenaren “egia absolutua” zalantzan jartzen ikasi nuen. Bost urteko entrenamendua.

Lasartera heldu aurretik zure familia etorkin izan zen Frantzian.

Gerra-ostea mikatza izan zen arlo ekonomikoan. Aukera zegoen tokian zoria bilatu beharra zegoen. Ez nabil aberasteaz, jateaz baizik. Egun ikusten ari garen gauza berbera, baina orain hesiaren bestaldean gaude.

Adelatxo, eta beste norbaitekin joango bazina?

Pote bat NerviÓN tabernan eta kitto. ■

• ASTERKO GAIA •

Erraldoiaren itzalpean bada zer bilatu

Google-en azaltzen ez dena ez da existitzen. Bilatzaile azkarrena da, emaitza gehien ematen duena. Diru asko irabazi du horri esker. Baina Errusia eta Txinaren moduko merkatu garrantzitsuetan itzal egiten dioten bilatzaileak azaldu dira, erabiltzaile lokalen beharrei arreta handiagoa eskainiz. Google ote da bilatzaile onena? Ba al du alternatibarik?

ALAIN BACHELIER/CC-BY-NC-ND

URTEKO 7.000 MILIOI EURO inguruko diru sarrerak ditu, 16.000 langile eta Internetera konektatzen den pertsona arruntaren behar ia guztiak asetzeko moduko eskaintza. Enpresaren menuko plater berezien artean, besteak beste, Gmail posta elektronikoa zerbitzua dago, blogak sortzeko Blogger plataforma eta 2006an erositako gutizia: YouTube, bideo atarrien erregea. Labur esateko, sarean Google-ek darama bandera eta ez dirudi haizea kontra duenik.

Unibertsitateko ikasle zirela jarri zuten abian bilatzailea Larry Pagek eta Sergey Brinek. 1998. urtea zen. “Munduko informazioa antolatzea eta mundu guztiari irisgarri egitea”

misio hartuta, hori beste inork baino hobeto egiteko gai zen bilatzailea sortu zuten. Azken hamarkadan Google izan da sarea xerkatzeko tresna eraginkorrena. Erabilerraza eta azkarra da, doan eskaintzen ditu bere zerbitzuak eta jator itxura ematen du *–Don't be evil* (“Ez izan gaiztoa”) da enpresaren eslogana–.

Iragarle txikiak, sos handiak

Erraldoiak erraldoiekin. Microsoftekin alderatu izan dute sarritan Google, hartu duen bolumena ikusita. Bere garapenak banketxeen industriarekin zerikusi handiagoa duela esatea ere zilegi da ordea. Lehengaia da diferentzia. Finantza erakundeek bezeroen diruarekin egin duten bezala, Google bere erabiltzaileen informazioaren banku bihurtu da.

Baina informazioak ez die ingeniariari jaten ematen. Nola egiten dira diru mendiak Interneteko bilaketekin? Google-ek bitartekari lana egiten du. Zerbaiten bila ari direnen eta zerbait hori eskaintzen dutenen arteko zubia da. Enpresaren diru sarreraren gazta puska handiena iragarkiek mamitua da. Milaka enpresak erabiltzen dute Google AdWords egitasmoa euren produktu eta zerbitzuak sareko bilaketetan eskuragarriago izan daitezzen. Iragarleak sortzen du publizitate testua, berak aukeratzen ditu salgaia identifikatuko duten gako-hitzak eta ondoren, norbaitek bilatzailean hitz horietakoren bat sartzen badu, emaitzen artean iragarkia azalduko zaio emaitzen lehen postuan, publizitatea dela argi uzten duen kolore berezi batekin nabarmenduta –edo emaitzen alboan bestela–. Iragarleak ez du ordaindu beharko, publizitate horretan egindako klik bakoitzeko baino. Google AdSense programarekin berriz, webguneen jabeek iragarkiekin sos batzuk irabazteko aukera dute. Edukien, kokapen geografikoaren eta antzeko parametroen arabera Google-ek egokien irizten dituen publizitateak hautatzen ditu norberaren webgunerako, eta iragarleak ordaintzen duenaren kopuru bat eskuratzen du webguneak.

Funtzionatzeko era honek Interneteko iragarkien mundua irauli du. Abantaila handiak ditu kontsumitzaile potentzialarengana zuzenean jo nahi duen iragarlearentzat, interesik izango ez duen publikoa alde batera utz dezakeelako. Iragarle txikien giharrek mugiarazten dituzte Google-en hanka bizkorrak. Lasterketan atzetik doazeneak bekaizkeriaz begiratzen diote. Toby Coppel Yahoo! enpresako Europako zuzendari nagusiak honela adierazi du berriki: “Kezkagarria da enpresa batek merkatuan hainbesteko boterea izatea”. Europar *online* publizitatearen zati oso esanguratsua dauka Google-ek. Horri bilaketa motorea eta atarrien erosketa gehituz gero, kontinente zaharreko merkatuaren %50 baino gehiago da kontrolatzen du.

Txinako diferentzia kulturalak garrantzia Baidu

Lotura bati sakatuta leiho berri bat irekitzeak eragatu egiten du Europako eta AEBetako erabiltzaileak. Txinakoak berriz, gustuko du. Baidu.com da bere herrialdeko bilatzaile erabiliena –bilaketaren %60– eta eskaintzen dituen emaitzetan klik egitean beste leiho bat zabaltzen du, noski.

Kultur desberdintasunak ordenagailua erabiltzeko moduetan ere nabaritzen dira. Horiek fin ezagutzeari esker da Baidu liderra. 160 milioi internauta daude Txinan egun. Hazkunderako tartea ordea, ez da bi besoak zabalduta betetzeko modukoa –gogoratu mila milioi lagun baino gehiago bizi direla Txinan–. Munduan azkarren dabilen merkaturia da.

AEBetako Nasdaq 100 indizean sartu den aurreneko enpresa txinatarra izan da Baidu. Bilatzailearen berezitasunen artean aipatutako aparteko leihoarenaz gain, azpimarratzekoa da musika bilaketari ematen dion garrantzia. Doako deskargak egin daitezkeen guneetara bideratzen ditu erabiltzaileak eta istiluren bat sortu da horren ondorioz. 2005ean zazpi diskoetxek –Sony, EMI, Warner eta Universal multinazionalak tartean– salatu egin zuten “pirateria”-ri bide emateagatik. Txinako epaitegiek Baiduri eman zioten arrazoia.

Gobernuak Interneten egiten duen zentsuraren aurreko jarrera ere desberdina da Google bezalako bilatzaileen aldean. Baiduk arauai men egiten die, erakutsi ez diren emaitzak daudela aipatu ere egin gabe; Google-ek aldiz, legeari men egin arren honako mezua erakusten du: “Lege eta politika lokalak medio, emaitza batzuk ez dira erakutsi”. Harrigarria badirudi ere, horrek Txinako erabiltzaileak haserretu egin ditu. Anonimotasuna gordetzeko baldintzarekin joan den urteko abenduan *Los Angeles Times* egunkariarekin hitz egin zuen analista baten esanetan, Google-ek hori egitea zera esatea bezala da: “Zure etxean nago, zure janaria jango dut, baina utzidazu aurpegira esaten ez dudala bereziki gustuko”.

Microsoft-en Live Search-ekin batera Yahoo! izan da orain arte Google-en aurkari nagusia bilaketetan. Hirurek antzeko ezaugarriak dituzte, bilatzaile “orokorrak” dira. Eskaintzen duten zerbitzua webguneen bilaketa, eta argazki, bideo eta albisteena da, baita doako e-posta ere. Hiru erregeen mahaian, mundu mailako bilaketaren %60 inguru da Google-ena; Yahoo!-k %14 du eta Microsoftek %4. Xakeko jokaldi zailenetakoa da errege batek bestea jatea. Ez dirudi Google aurkari handien beldur denik.

Baina diru bankuekin bezala, informazio bankuok ere ezinbestean bezeroen konfiantza behar dute: erabiltzaileak bilaketa egitean eskaintzen dituen datuen truke emaitzak eskaintzen ditu. Eta bueltan jasotzen duenak interes baxua daukanean beste zerbitzu bat aukeratzea erraza da; kontu korrontetik dirua ateratzea baino errazagoa. Beraz, galdera honakoa da: hain bilaketa onak egiten al ditu Google-ek? Hanka sendoak izanda ere, iragarleak erakartzeko beita bilaketa arloan duen nagusitasunean jarri du orain arte; enpresaren sarreraren %80 iragarkietatik dator. Google-en buruak sareko norabide berriak bizkor ikasten ez badi-tu, beharbada oinez jarraitu beharko du korrika beharrean.

Bilaketak Lilliput-en

Gulliver Lilliputen lehorreratu zenean lo geratu zen eta esnatzerako preso hartua zuten irla-ko bizilagun nanoek. Ehunka bilatzaile txiki ari dira erraldoiak lozorroan utzitako merkatua- ren txokoak arakatzten. Zenbait lekutan, behar lokalak asetzeak arrakasta handia izan du (ikus-ki koadroak). Beste batzuetan, espezializazioaren bidetik etorri da erabiltzaileen erantzuna.

Amuarrainak begi bi, sei ezkailuk hamabi. Adibide bat: lerrook idazterako unean Hollywood-en (AEB) zinemaren Urrezko Globoak banatu berri dituzte ohikoa baino ekitaldi xumeagoan, gidoiariak egiten ari diren greba medio. Greba horren jarraipen kronologikoa egin nahian Google-en “Hollywood” eta “strike” (“greba”) hitzak sartu ditu kazetariak. Hitz horiekin lotura duten ohiko webgunez gain Google-ek gaiaren inguruko albisteak ikusteko aukera eman dio –bilatzaileak gaurkotasuna duen gaia dela ikusi du–. Baina hortik aurrera, lotura bakoitzak egunkari desberdin batera eramanez du, albiste bera aurkitu du bizpahiru loturatan... Funtsean, nahi zuena lortu gabe geratu da kazetaria.

Ondoren Technorati blog bilatzailean egin du proba. Hitz berberak sartuta lehenengo sorpresa: Google-eko albisteen atalak baino ia 4.000 emaitza gehiago eman dizkio. Hori artiku-ku bilaketa baino ez da ordea, gaiaren egune- roko jarraipena egiten ari diren blog sorta ere eskaini baitio, tartean bilatzen ari zenaren

antzeko zerbait: *Hollywood strike updates* bloga –paradoxa, Google-en Blogger plataforman sortua– grebaren inguruko informazio eguneratua eskaintzen ari da. Adibide soila baino gehiago da: posible da Google-ena baino bilaketa hobeak egitea.

Blogetan espezializatuta dago Technorati. Alta, bestelako oinarriekin funtzionatzen duten sektorekako bilatzaileak ere badaude: lanpostuen bilaketan espezializatutakoak (Craiglist), multimedia edukia bilatzeko bereziki prestatuak (audio artxiboentzako FindSounds edo PodScope, adibidez) ala medikuntzan lan egiten dutenentzako bilatzaileak (Searchmedica). Interesgune konkretuetan oinarritutako bilaketak modu eraginkorragoan egiten dituzten tresnak dira.

Anorexia euskaraz

Frantziako eta Espainiako Google-en interfazeak euskaratuta daude. Halako multinazionalaren aldetik eskertzekoa da atentzioa, baina bilaketak egiten hasi eta lilura bukatu egiten da. Google-ek ez du euskaraz pentsatzen. Merkaturia ez da ahalegin hori egiteko bezain handia. Hizkuntza gutxituek ari garelarik, katalana da salbuespen bakarrenetakoa. Estatu-hizkuntza txiki askotan ere bilatzen du –eslovenieraz adibidez, 2 milioi hitzun baino ez dituen arren–, baina euskara errentagarritasun mugaz landa dago enpresa handientzat.

Horregatik sortu zen Elebila. Eleka Ingeniaritzaren proiektuak euskaraz kalitatezko bilaketak egitea ahalbidetu du. Horretarako aritu da lanean Bittor Laskurain. Multinazional handien interesik piztu ez duen eremua da eta proiektu honen atzean merkatu interesa baino, “euskara bultzatzeko berariazko asmoa” dagoela azaldu du.

Euskarak Interneten pisu gutxi zuela ikusi zuten, bilaketetan oso atzera azaltzen zirela emaitzak, batik bat beste hizkuntzetan ere erabiltzen diren hitzak –“Anorexia” edo “Energia” bezalakoak– egonez gero.

Microsoften Live Search bilatzailearen motorea erabiltzen du Elebilak, maila handiko motore propioa sortzeak baliabide handiak eta denbora eskatzen dituelako. “Bide praktikoa

Ehunka bilatzaile txiki Google
iristen ez den sareko txokoak
arakatzen ari dira. Zenbait lekutan
behar lokalak asetzea izan da
arrakastaren giltza. Beste batzuetan
espezializazioari esker hurbildu dira
erabiltzaileak

Sergey Brinek badaki “Yandex” esaten

Sergey Brin Moskun (Errusia) jaio zen 1973an. Beranduago, errusieraz egin zituen bere aurreneko hitzak. 1979an familiarekin batera AEBetara joan zen bizitzera. Google bilatzailearen sortzaileetako bat izan zen. Eta 2003an Google Errusiara ailegatu zen. Hau paradoxa baten historia da.

Errusiako hotzaren katarroa gainetik kendu ezinda dabil Google. Herrialdean bertan sortutako Yandex bilatzailea, bitartean, mahuka motzeko alkan-dorarekin elurrezko pilotak aurpegira botatzen ari zaio. Errusiako internauten ia %50 ari da Yandex erabiltzen; Google-en portzentajeak %28 inguruan dabilta.

Bilatzaile lokalaren nagusitasuna eta Google-en zailtasunak ez dira, adituen esanetan, zio politiko-en ondorio. Vladimir Putinen Gobernuak ez du Txinakoaren bidea hartu Internet artaziekin ebakitzeko. Google-en arazoak errusieraren hizkuntz berezitasunekin dute zerikusia, Brinen ama-hizkuntza behar bezala erabiltzeko ezintasunarekin.

Kontrako bidean Yandex erabiltzaile lokalen esanetara jarri da, proiektuaren sortzaile eta buru Arkady Volozh-ek hedabideetan behin eta berriro errepikatu duenez. Moskuko trafikoari buruzko informazioa bila daiteke Yandexen denbora errealean, errusierazko blog eta albiste iturriak hobeto arakatzeko eta errusiarrek pozik daude bere posta zerbitzuarekin.

Hotzaren herrialdean jokoan dagoena hamaiketako baino gehiago da. Errusian Interneteko merkatua 47 milioi erabiltzaileko *matrioxka* erraldoia izatera iritsi daiteke hurrengo hamar urteetan. Sareko publizitatean izango den kontsumoa, adituen aurreikuspenen arabera, 670 milioi eurora ailegatuko da.

Dena dela, Google doministiku gutxiago egiten ari da azkenaldian. Konpetentzia txikiari aurrea hartu dio –Rambler.ru eta Mail.ru-ri besteak beste– eta bigarren bilatzailea da. Neguko Jauregia hartzen saiatuko da.

JAMES DUNCAN DAVIDSON / CC-BY

Errusiarra da Sergey Brin, Google-en sortzaileetako bat.

Hego korearrek Naverren bilatzen dute

48 milioi lagun bizi dira Hego Korean eta hamarretik zazpi Internetera konektatuta daude. Asiako plater gozoetako bat da sarean negozioak egin nahi dituenarentzako. Hori bai, gogor borrokatu beharko du Naver.com atariarekin.

Herrialdeko bilaketan %70etik gora gune honetatik egiten dira —munduko bosgarren bilatzailea da— eta erabiltzaileek zeresan handia dute emaitzetan. Hona nahiko modu sinplean nola funtzionatzen duen: informazio bila hurbiltzen denak bilatzaileari galdera bat egiten dio; beste erabiltzaile batek erantzun egingo dio, eta erantzun hori erregistratuta geratuko da beste pertsonaren batek bilaketa bera egiten duenerako.

Beharrak ekarri zuen parte-hartzea. Korean hizkuntzaz idatzitako testu gutxi zegoen sarean 1999an Naver abian jarri zenean. Ez zegoen negozio bideragarriarik egiterik korearrez funtzionatuko zuen bilaketa erreminta batekin. Ezetz? Arazo hori irtenbide errazena —ala zailena, nondik begiratzen den— eman zioten: testuak sortzeari ekitea, galdera-erantzunen sistema bidez. Gaur egun 70 milioi sarrerako datu-basea osatu du: esaldi bakarreko erantzunak batzuk, saiakera akademikotik gertuago dauden testuak besteak. Milaka erabiltzaileen elkarlanaren fruitu da Naverren arrakasta. Wikipediaren antzeko fenomeno, herrialde bakarrera mugatua. Gainera, galdera-erantzunen sistema ereduagarria bihurtu da beste bilatzaileentzat. Yahoo! Answers adibidez, Naverren sisteman oinarrituta dago.

Konpetentzia handirik ez duen ataria da. Daum.net da herrialdeko bigarren gune bisitatuena. Hau ere Hego Koreakoa da eta bilaketan %11 jasotzen du. Google merkatuaren %2ra baino ailegatzen ez den inurria da.

2008an herrialdearen mugak gainditu nahi ditu Naverrek Japonian sudurra sartuz. Hego Korean eskaintza dibertsifikatzen jarraituko du, besteak beste, umeentzako bereziki prestatutako Junior Naver bilatzailearekin.

hartu dugu, emaitza txukunak lortzea posible egiten duena, kostuak erraldoiak izan gabe”. 2.000 bisita inguru ari da izaten egunero eta 5.000-6.000 orrialde artean zerbitzatzen ditu eguzkia gordetzerako.

Oraindik ez dute bilaketari lotutako publizitate zerbitzurik eskaini, baina asmoa badaukatela azaldu dute. Momentuz iragarki egonkorak ditu Elebilak, bilaketa emaitzekin loturarik gabekoak. Laskurainek uste du, dena dela, publizitatea saltzea ez dela euren negozioa.

Lokalizaziorako dagoen joera azpimarratu du Elebilako arduradunak etorkizuneko giltzen artean. Inguruko informazioen peskizan sartzen dira erabiltzaile asko sarera. Modako musika taldeak Zeelanda Berria eskaini behar duen kontzertua ez da bilatzen ari denaren interesekoa. Kontzertu hori alboko herrian bada berriz, sarrerak nola eskuratu ditzakeen jakin nahiko du berehala. Etorkizunean horrelako informazioa emateko gai diren bilatzaileek pisu handiagoa izango dutela dio Laskurainek, informazio orokorraz harago bilaketa mota berriak indarra hartzen joango direla. “Eta gertatuko da merkatuko *popeak* ere ohartuko direla horretaz, eta beren zerbitzuak alde horretara hedatzen joango dira. Google-ek ez du pisua galduko”.

Nola bilatuko dugu etorkizunean?

Arkaitz Zubiaga informatikariak ere uste du zaila dela Google eta Yahoo! bezalako kontra egitea, baina Interneteko bilaketek izango duten garapenari buruzko gako batzuk azaldu ditu, bilaketa intelijentea eta hizkuntzartekoa, besteak beste.

Internetek ez du gizakiok bezala hitz egiten. Ez gaitu ulertzen gure hizkeran. “Newton noiz jaio zen jakin nahi baduzu ‘Isaac Newton’ bilatuko duzu, berari buruzko informazioa dagoen webgune batera joango zara eta han ikusiko duzu noiz jaio zen”. Galderei erantzuten dieten bilatzaileen inguruko ikerketa asko dago eta etorkizunean posible izango da “Noiz jaio zen Newton?” galderari erantzungo dion bilaketa tresnarekin solas egitea. Hizkuntzartekotasuna ere nabarmendu du Zubiagak. Horri esker bilaketa batean euskarazko “auto” hitza idatzita ingelesezko “car”, frantsesezko “voiture” edo gaztelaniazko “coche” hitzak ere emaitzen artean agertzea posible izango da.

Oraindik garbi ez dagoen arren, badirudi aukera hau eskaintzea bere helburuen artean

Giza hizkera ulertuko duten
bilaketan eta kontzeptu bera
hizkuntza desberdinetan xerkatuko
duten tresnen eskutik dator
etorkizuna

duela Wikipedia entziklopediaren sortzaile Jimmy Wales-ek, aurkeztu berri duen Wikia Search bilatzailearekin. Gainera erabiltzaileek bilaketan emaitzetan parte hartzeko aukera izango dutela jakin ahal izan da. Bilatzaile nagusiek urratu gabe daukaten bidea da hori. Oraindik informazio falta handia dagoela azaldu duen arren, Zubiagak Wikia Searchen kodea irekia izatea azpimarratu du. Eztabaida ere sortu du horrek: kritikoei diote kodea irekia izanda —mundu guztiak emaitzak puntuatzeko erabiltzen den algoritmoa ezagututa, alegia— webguneak *ad hoc* prestatu daitezkeela puntuazio altua izateko, edukiak bilaketarekin zerikusirik izan gabe ere. Baina parte hartuko duen jendeak hori saihestuko duela uste du Zubiagak.

Edonola ere, Wikia Search ere ez dago uneon Google-ekin konpetentzia egiteko moduan. Aurreneko bilaketan emaitzak ez dira lehiakorak izan eta sortu duen ikusminaren ondoren, kritika gogorak etorri dira. “Erabateko hankasartzea” iritzi diote bilatzaileari, teknologia berrietan espezializatutako TechCrunch blogean. Jimmy Walesen erantzuna berehala heldu da: “Bilaketa motorea *eraikitze*ko proiektua da

hau, ez bilaketa motore bat”. Wikipedia merkatatu zen egunean atariaren goiburuan *Entziklopedia askea* jartzen zuela gogoratu du Walesek, nahiz eta une hartan ataria edukirik gabe egon.

SONICBLOOM/CC-BY-NC

“Google-en sinesten dugu”
dioen dolar bateko billetea.
Interneteko bilaketei esker milioiak irabazi ditu enpresak.

Estatuak mugitzen hasi dira

Parkeetako estatuak gelditu daude, lasai: gaur egungo estatuburu batzuk dira alor honekin interesatzen hasi direnak. Japoniako Gobernuak joan den urteko apirilean abiatu zituen bilatzaile propioa garatzeko ikerketak 84 milioi euroko aurrekontuarekin. Sortaldeko herrialdean sinetsita daude enpresa bakarrak egin dezakeen lana mugatua dela. Gobernuaren helburua konpainiak eta unibertsitateko ikerlariak harremanetan jartzeta da. Google-en lehiakide bat sortu baino, Japoniako behar konkretuak aseko dituen bilaketa sistema sortu nahi dute, besteak beste, telefono mugikorretako informazioa eta autoetako nabigazio sistemak integratuko dituen.

Frantziako Gobernuaren planen artean dago 82 milioi euroko inbertsioa egitea Interneteko bilatzaileen ikerketarako. Alemaniako administrazioak ere 110 milioi bideratuko ditu asmo berarekin. Ikusi beharko da joera herrialde gehiagotara zabaltzen den. ■

Jaso astero ARGIA etxean

Abantaila ugari izateaz gain, Harpidedunen Guneko kide ere izango zara

Izen deiturak:
 Helbidea: Posta kodea: Herria:
 Herrialdea: Jaioteguna:
 N.A./I.F.K.: Tel./Faxa: e-posta:
 Ordainketa mota: ☐ Bankuz
☐ Taloiez
☐ Transferentziaz KOMUNIKAZIO BIZIAGOA S.A.L-ren kontura (ARGIA): 3035 0036 14 0360048647
 Bankuz ordaintzekoek betetzeko soilik
 Banku edo aurrezki kutxa:
 Titularra: N.A./I.F.K.:
 Titularraren helbidea: Titularraren telefonoa:
 Entitatea: _____ Sukurtsala: _____ K.D.: _____ Kontu zenbakia: _____
 Data: Sinadura:

Harpidetza-orri hau zure datuekin bete eta helbide honetara bidali: 142 P.K. / 20160 Lasarte-Oria -Gipuzkoa-

Aukeratu ongi etorri oparia

“Kirolaz Badakit”
mahai-jolasa

“888 txiste” liburua

“Txoriak-txori”
laminia

%25eko beherapena
ikasle bazara

Urtebeteko harpidetza:
2008ko prezioak

135 € Hego Euskal Herrian
165 € Ipar Euskal Herrian

ARGIA

«Laster txipa jarriko digute»

Bada behe laino bat gutako bakoitzaren barneetan, norbere bazterrak ikusten uzten ez duena.

Eta txirrindulariak, heste bidean gora doanean, hortzak elkar urratu beharrean, aldatza etzango den esperantza bakarra ere galduta, ez du lanbro urratuarekin gailurrik egin nahi.

Bere bazterren atzetik dabil, ezinezko mugarrien bila.

AMETS ARZALLUS

Bizikletari *“machine a rêves”* deitu izan diote Frantzian, amets egiteko makina, errealitatetik eskapatzen laguntzen duelako, norbere baitara biltzen. Bizikletak hegoak omen ditu.

Hala da. Niri errealitatetik ihes egiten laguntzen dit, eta entrenatzen noanean neure gauzak pentsatzeko bidea ematen dit. Tourretik itzuli nintzenean, pare bat egunean bizikleta ukitu gabe egon nintzen, denak hoska, denak inguruan, itota sentitzen nintzen, eta mundu hartatik askatzeko bizikleta hartu nuen, arnasa eman zidan, eta asko disfrutatu nuen. Handia dirudi hala esanda, baina bizikletak askatasuna ematen dit.

Joseba Beloki haurra zela, festetan, tonbolara joan zen amarekin. Eta tonbolan, zer eroriko, eta bizikleta tokatu zitzaion. Bere lehen bizikleta.

Niri tonbolan gauza gutxi tokatu zaizkit, ez dudalako jokatzeko ohiturarik, ez tonbolan eta ez loterian. Baina bizikleta utzi egin zidan Markinako bizikleta eskolak. Iruzubietako mutil batek ba omen zuen zahar bat, eta txirrindulari eskolak hartu zuen, konpondu, eta niri utzi. GAC zahar bat zen, plato bakarra eta hiru pinoi, berdea, eta helduleku arrosa. Gustura ibili nintzen harekin. Aurretik beste bizikleta txikitxo bat ere izan nuen, eta harekin ogiaren bila, esnetara eta enkarguak egitera bidaltzen ninduen amak, otzara bat aurrean jarrita, eta gustura ni harekin Etxebarritik Markinara.

Alejandro Valverderen aita Juan kamioilaria da. Alejandrok kamioiak kargatzen omen zituen aitarekin mutikotan, edo *karretilla* hartuta ibiltzen zen lanean. Eta orduan ulertu zuen kamioilaria ez izatekotan, ziklista izan behar zuela.

Normalean txirrindularia etxe zailetik ateratzen da, bizitza aurrera ateratzen kostatako etxetik. Badira etxe onekoak ere, George Hin-

capie adibidez, oso familia aberatsekoa dela entzuna nago, eta txirrindulari ona atera da, baina gehiago dira alderantzizko kasuak. Kiro-la bera ere sakrifizio asko eskatzen duena da eta oso garbi behar duzu hori egin nahi duzula. Gauza asko alde batera laga behar dira zerbait lortzekotan, eta hori errazago egiten da benetan txikitatik ikusi duzunean gauza bakoitza zenbat kosta den, eta zure amak zenbat sufritu duen bizitza aurrera ateratzeko, dena ez dela jiji jaja eta hain erraza. Hori badakizunean sufritzeko gaitasun gehiago izaten duzula uste dut, eta horrek bizikletan asko esan nahi du.

Zenbat kostatako etxea zen zuena?

Gu errentan bizi ginen Etxebarrin, eta ez gara inoiz ibili diruz sobratuta. Aita eta ama, hemen jendeak dirua egin zuen urteetan, bata Venezuelan eta bestea Ekuadorren ibili ziren misioetan jendea laguntzen, eta hona ezer gabe itzuli ziren, ez etxe eta ez diru. Beti bizi izan gara lau nebarreba errentan, nahiko justu dena, eta zegoena bata bestearekin konpartitzen genuen, bata bes-

Nortasun agiria

1982ko azaroaren 10ean jaio zen Markinan (Bizkaia). Markinako eskola publikoan hasi zen ikasten, eta Lea Artibai Teknika ikastetxean bigarren maila egin eta gero Gasteizen lizentziatu zen irakasle-ikasketetan. Azken ikasturteko lau hilabete Urbinon egin zituen, Italian, Erasmusekin joanda. Eta orain ere psiko-pedagogian dago matrikulatuta. Bizikletan Markinako txirrindulari elkartearen hasi zen, eta Ondarroako eta Lekeitioko taldeko mutil denak batera ibili ziren, txandaka, hiru herrietako batek ardura hartuz. Afizionatueta Lekeitalden egin zuen debuta eta gero Olarrara pasa zen, Orbea Olarra izango zena geroago. 2003an istripu baten ondorioz bidean gelditzekotan izan bazen ere, Debarbarrenan egin zuen beste urtebete, eta gero Barloworlden eman zuen profesioaletara jauzia. Orain bigarren denboraldiari ekin berri dio Euskaltelen, eta azkeneko Tourrean txirrindularirik lehiakorrenaren saria jaso zuen Pariseko podiumean.

Amets Txurruka

• PERTSONAIA •

teari pasa, eta baloratu egiten zen zegoena. Agian ez genituen lagun batzuk zituzten gauzak edukiko, baina hiru neba-arrebaz olgetan egotea egun guztian beste askok ez zuten edukiko, eta guk bai. Edo etxe alboan ortutxoa, eta han tomateak landatu, eta neba-arreba artean ibiltzen ginen jolasean “nire tomateak zureak baino gehiago eman du” eta holako kontuetan. Betidanik eduki dugu kultura hori eta nik uste gerora mesede handia egin didala. Gainera gure etxea txikitxoa zen, baina ni gustura bizi nintzen. Gero jabeak erreforma batzuk egin nahi zituela, bere bilobei utzi nahi ziela, eta utzi egin behar izan genuen. Markinara aldatu ginen aittitarena zen pisu batera.

Soldaduskara joateko altuera jakin bat behar izaten zen garai batean. Gizon bati pare bat zentimetro sobratzen omen zitzaizkion, eta jakina, nola edo hala soldaduskatik libratu nahi. Altuera

Zornotzako showa

“Zornotzako sari nagusian, afizionatuetan, zazpi lagun gindoazen helmugara bidean bigarren postuaren bila. Azkeneko hirurehun eta berrogeita hamar metro faltako ziren eta ni beste batekin kateatu, gurpileko zazpi edo zortzi erradio apurtu, eta gurpila blokeatuta airean atera nintzen. Jausi ez nintzen egin, hanken gainean gelditu nintzen, baina gurpilak jada ez zuen itzulirik ematen. Hartu nuen bizikleta lepora eta korrika hasi nintzen. Han nindoan arin-arinka zazpigarren egitera. Baina helmugarako hogeita hamar edo berrogei metro falta zirela pelotoia etorri zen eta haizeak arbola bezala pasa ninduen. Azkenean ez nuen egin ez zazpigarren ez ezer, baina jende dena txaloka eta kristoren *showa*. Irabazlea bezain famatua izan nintzen”.

neurtu behar zen egunean Santanderrerraino joan eta etorri egin omen zen bizikletan, eta abaildurak behera ekarrita, zentimetro pareta galdu eta neurria eman gabe etxean gelditu omen zen.

Nik Santanderrera makina bat joan-etorri egin-go nuen honezkero denak kontatuta! Baina ez dut uste horrek altuera behera ekarriko zidanik, beti izan naiz ni txikia. Baina egia da nik daukadan gorputza bizikletak egindakoa dela. Lehen txikia eta potoloa nintzen, bola bat, eta bizikletan ibiltzearen ondorioz, argaldu eta argaldu, eta hala gelditu naiz. Pentsa, kadeteetan, hamalau-hamabost urterekin, denboraldian eduki nuen pisurik baxuena ere orain daukadana baino bost bat kilo gehiago izan zen. “*Joder*, bai argal amaitu dudala” pentsatzen nuen orduan, eta hamar urte beranduago bost kilo gutxiago ditut.

1903an sortu zen Frantziako Tourra, Henry Desgrangesek sortu zuen, bere *L'Auto* egunkariari publizitatea egin eta ale gehiago saltzeko. Gauzak ez dira asko aldatu.

Guk ere, nahi edo ez, telefono batzuk gehiago saltzearen pedaleatzen dugu. Saltzen duguna ez da karrera bat irabaztea, edo ez dakit zer, guk gure irudia saltzen dugu, eta zenbat eta gehiago agertu gure elastikoa, konpainiaren izena gehiago ikusten dute, eta enpresak gehiago saltzen du. Niri makina bat bider gertatu zait, zer den jakin ere egin gabe, produktu bat erostera joan, kafe makina bat adibidez, eta Saeco Delonghi, horiek ezagutzea. Zergatik ezagutzen ditut? Txirrindulari taldeak izan direlako. Azkenean guk saltzen duguna hori da, gure itxura eta maillotean daramagun izena.

Marcel Queheille Zalgizeko *grimpeurak* etapa irabazi zuen 1959ko Tourrean, Baionan. Baina pelotoian ez zen hain maitatua, goizero eskapatu egiten zelako, eta beste txirrindulariek mania hartu zioten, ez zion uzten tropelari lasai joaten.

Hori sarri gertatzen da, nik ere eskapatuta ibilitakoan “*apestoso*” eta halakoak entzun izan ditut erdi brometan. Eta aurtengo Tourrean, gogoratzen naiz, etapa batean beste txirrindulari batek hurbildu eta nola esan zidan: “Baina zer egin dizugu guk txarrik hemen gurekin joan nahi ez izateko?” Kar, kar, kar. Tira, bromak utzita, hori nik uste bakoitzaren nortasunaren arabera dela. Indarra daukadan momentuan ahalegina behintzat beti egiten dut aurrera joateko, eta ez da inorekin gaizki konpontzen naizelako, nik uste kirolari orok behar duela anbizio pixka bat, daukanarekin konforme gelditu ordez beti ahalegindu behar du gehiagoren bila. Badira txirrindulariak “hemen ondo banoa zertarako ahaleginduko naiz aurrera joaten?” esango dutenak, eta nik pentsaera hori aldatu egingo nuke. Neurea behintzat ahal denean proba egitea da. Batzuetan damutu izan naiz, eta pentsatu: “Nora nindoan ni aurrera kristoren marka egitera, gero harrapatu eta eurekin ere ezin dut eta joan!” Daukazu apurra ere galdu, alegia. Baina arriskatu beti egin behar da, ondo irteten denean ondo, eta bestetan gaizki baina aurrera.

Merckxek dena lehiatzen zuen. Etapa batean sindikalista batzuek aprobetxatu zuten lasterketaren pasaera beren protestarako, eta Merckxek haien pankarta ikusi bidean alde alde eta esprintari ekin zion. Lehena pasa zen han.

Ni lehiakorra banaiz, baina ez den-dena nahi duena. Ahalegintzen naiz neure maximoa ematen eta neuretzako onena dena topatzen, baina ez den-dena hartzen, eta askotan utzi dut disputatu gabe mendi bat, edo tarteko helmuga bat. Tourrean lehiakorrenaren saria eman zidaten, baina nik uste lehiakorra baino gehiago saiaturia naizela. Aukera baldin badago, jakina, denoi egiten digu ilusioa dena delakoa irabazteak, eta ez dut besterik gabe utziko, baina askotan uzten diezu beste txirrindulariei ere, berak mesede egin zizulako lehenago, edo auskalo zergatik.

Bahamontes igotzaile handia zen, baina jaisten beldurrak akabatzen joaten zen. Orduan mendia igo eta besteen zain egoten zen melokotoiak janez, besteekin batera jaisteko.

Ni ere asko beldurtzen nau jaitsierak. Istripu hura eta gero ez naiz lehen bezain azkar jaisten, eta urteen poderioz edo ez dakit zahartu egin naizen edo zer demontre, baina gero eta errespetu gehiago diot arriskuari. Baina jaistearena bada bestalde nola igotzen zarenaren arabera ere. Oroitzen naiz kadetetan eta jubenetan, potoloa nintzen eta gorantz ezin izaten nuenez segitu beherantz errekupearatzen nuen. “Hil edo bizi hauek harrapatu egin behar ditut zelan edo halan” pentsatzen nuen, esprintean ere azkarragoa nintzen eta banekien haiek hiltzen banintzen aukerak izango nituela. Beraz, igotzen galtzen nuen guztia jaistean errekupearatzen nuen, eta orain igo nahiko ondo egiten naizenez jaitsierak beldur gehiago ematen dit, edo agian pentsatzen dut, “tira, irabazi, ez dut irabaziko, baina

ARGIA

ez noa hemen osasuna galtzera”; bizitza arriskuan ere askotan ikusi baitut eta horrek zer pentsatua ematen du.

Pedro Horrillok etapa baten amaieran poema bat idatzi zion Chava Jimenez zenari. Tropelean egongo da makina bat istorio txiki.

Bai badaude. Adibidez, Marzio Bruseghinek ardoa egin du aurten. Bera beti baserri zalea izan da, animaliak eta landareak gustuko ditu, hala mahatsa landatu zuen eta aurten ardoa atera du. Eta Amets izena jarri dio. Bai, Amets. Eskatu nion kaxa bat, eta esan zidan aurten botilan sartzekoa zela eta bidaliko zidala.

1924an Pelissier anaiak faborito garbiak ziren Tourrean. Baina goiz batean etapan ez abiatzea erabaki zuten, Henry Pelissieri, bietan onenari, ez ziotelako utzi bi elastikorekin abiatzen. Birekin abiatzen baldin bazen helmugara ere hala iritsi behar zuela, bidean ezin zuela bat bota, esaten zuen araudiak, nahiz eta bero handia egin. Kexu, “ez gara txakurrak” esan zion zuzendariari, eta ostatura alde egin zuen. Rasmussenekin oroitu naiz, bi elastiko zeramatzan goizean, bat horia eta bat mendikoa, baina ez zioten utzi abiatzen.

Nik egun hartako oroitzapen txarra dut. Bezeratik Rabobankekoen hotel berean geunden,

eta ez nekien nik han zer gertatzen zen baina poliziak ikusten ziren etengabe hara eta hona. Bazirudien nik ez dakit zein delitu egin zuela bat edo batek, hilketaren bat gertatu zela. Poliziak beti sartu-irtenean. Eta azkenean zer egin du ba mutil horrek? Oraindik ere frogatu den gauza bakarra da berak zioen lekuan egon ordez beste leku batean egon zela. Horregatik inor hola tratatzea lotsagarria begitantzen zait. Eta hurrengo eguneko irteeran frantziarrek zein tratatu eman zioten ere benetan tristeza izan zen. Azken batean Rasmussen pertsona bat da, eta holako tratua ez zaio inori eman behar, ez gauzak zuzen egin dituenari, ez gauzak oker egin dituenari. Hala ezin dira erabili pertsonak, gu ere ez gara txakurrak.

Marco Pantanik, hil aurretik, bera zegoen hoteleko liburuxkan bederatzi orri utzi zituen idatziak. Eta tartean bi esaldi: “Inor ez da ni ulertzera iritsi, ezta nire familia ere. Bakarrik gelditu naiz”. Mayoz oroitu naiz, eta beste hainbestez...

Asko, jende ezagun asko. Fama hori daukatean hainbeste lagun, denak gertuan, eta gero zenbat bakardade momentu. Eta momentu txarretan lehen zure inguruan zeuden denak ez dira gerturatzen. Beti-betiko jendea bakarrik gelditzen da, benetan maite zaituztenak, eta

hori baloratu behar da, eta horiek mantendu, azken batean horiei esker zara zu. Bizikletan ibiltzeak sufritzen erakusten dizu, eta independenteago izaten, zeure arazoak zeuk bakarrik aurrera ateratzen, eta bakardadeari beldur hori galtzen, baina beti daude momentu latz batzuk norbaiten beharrean aurkitzen zarenak. Eta pentsa jende hau, punta-puntan egon den jendea, azkenean Zaramaren kantua esaten zuena, zenbat eta gorago igo gero kolpea ere handiagoa da. Beraz nahiz eta jendeak altxatzen zaituen horra, eta arrakastaren erdian zauden, hankak lurrean eduki behar dituzu, bestela erori egingo zara, eta momentu txarrak are gogorragoak izango dira. Badakit Mayoren kasuan berekin entrenatzen zuen jendea ahalegina egiten ari dela laguntzen, baina gogorra izan behar du oso.

Banpiroek esnatzen zaituzte, kazetariak gaizki esaka ari dira, eta zuk ere hoteleko liburuxka bat baino ez duzu idazteko.

Askotan pentsatu izan dut nik ere: “Ni zein mundutan nago sartua? Zer egiten dut nik hemen? Ez naute ulertzen. Eta zer ari zarete esaten? Ni egiten ari naizen ahalegin dena eta sakrifizio guztia, eta gero hau? Hauek denek justu alderantzizkoa ulertzen dute, ez da justua, zer egiten dut nik hemen?”. Baina azkenean hauxe da gustatzen zaidana eta momentu batzuetan pentsamendu latz horiek buruan ibiliagatik biharamunean egun ederra ateratzen du eta gozatu egiten dut bizikletan.

Georges Perec idazle frantsesak gupil bat irudikatu zuen, eta pentsatu zuen gupilak mugimenduaren pentsamendu obsesiboa sortzen duela, kontzientzia bikoitza: zirkuluaren kontzientzia, eta translazioaren kontzientzia. Zirkuluarena da norbere baitara biltzea, introspektzioa, eta translazioarena, progresioa, amesgaizto zurrumbilotsuetatik alde egiteko modua. Txirrindularitza, zirkulua edo translazioa.

Momentu honetan aurrera gutxi egiten duela esango nizuke, betiko sistema horretan bueltak gabiltza eta ikusten dugu ahultzen doala, babesleak alde egiten ari dira, eta ez dakit nondik, baina irtenbideren bat topatu beharko litzateke denen aldetik, denok dakigu bide honetatik ez goazela inora. Pentsa, oraingo araudi berriarekin, nik UCIRi hurrengo hiru hilabeteetako plangintza zehatza bidali behar diot. Zehaztu behar dut hiru hilabeteen egunero non egongo naizen, eta berak etortzen badira nik esandako lekura nik ordubeteren barruan han azaldu behar dut. Hemendik hiru hilabetera halako egunetan etxean egongo naizela esaten badut eta etxera etortzen badira eta ni ez baldin banago, telefonoz hots egingo didate, eta erantzuten ez badut, edo erantzun arren ordubetera iristen ez banaiz,

Sufritzeko gaitasuna

“Gehiago edo gutxiago, baina denek daukagu sufritzeko gaitasuna. Ikasi egiten da sufrimendu hori errazago eramaten, eta batzuen aurpegian gehiago edo gutxiago azaleratzen da, baina sufritu denek egiten dugu. Pokerreko partida bat izango bailitzan sentitzen duzuna erakutsi beharrean beste aurpegi bat jartzen eta aurkaria engainatzen asmatu behar da. Hala gertatu zitzaidan Ruben Perezekin Plateau de Beilleko etapan eskapatuta joan nintzenean. Toni Colom eta beste denak gu baino okerrago ei zihoazen, eta gu inozente-inozente, ondo gindoazela eta, aurrera eta aurrera. Azkenean haiek denek aurpegi txarra bai baina hankak onak, eta denak aurrera, eta gure hankak alto esan zuten. Beraz aurkaria irakurri, aurpegian baino gehiago pedaleoan, eta aurkaria engainatu egin behar da”.

AZKEN HITZA

Tourra

“Tourra dena da. Kalbario bateko egunak ditu, eta beste egun batzuk zoragarriak. Han bizi den guztia, ez dakit zergatik, baina beste era batean bizi da. Lasterketa bera, egia esan, astakeria da, hiru aste luze egurrean egunero. Heltzen dira egunak nekearen nekez lorik ere egin ezin duzunak. Lo egiteko baino nekatuago zaude. Baina azkenean horretarako prestatzen gara eta prestatu duzun hori ondo ateratzen zaizunean satisfazio itzela sentitzen da”.

abisu bat jasoko dut. Hirugarren abisua dopin positibo baten moduan kontatuko didate, eta nik ez daukat dopinarekin zerikusirik baina nire kirol bizitza hor amaituko da. Beraz, hiru hilabetezko plangintza zehatza emateaz gain, telefono mugikorra ere beti aldean eduki behar dugu, eta beti piztuta, eta beti erantzuteko moduan. Ezin gara UCIRi abisatu gabe mendira joan, edo zinemara, edo amarenera joan eta mugikorra bateriarik gabe gelditu. Nik hori kartzela batean egotea bestekoa ikusten dut, eta martxa honetan laster txipa ipiniko digute.

Eta txirrindulariek grebak egiten zituzten garai batean, edo idatziak atera, 1949ko hura bezala, kazetariak frantziarren eta italiarren aurka ari zirenean: “... Gu denak elkartasunak biltzen gaitu, txirrindulari guztiak solidarioak gara, sailkapenak edo izaerak inor bereizi gabe, denak lehia honetan elkarren lagun Parisera iritsi nahi dugu”.

Adibide polita da, orain oso elkartasun gutxi dago txirrindularien artean, eta horixe da txirrindularitzak daukan akatsik handiena nire ustez. Bakoitzak bere interesei begiratzen die, eta esaten du, “ni ez nago horrekin ados, baina nik neure burua salbatzen badut *allá knidaos!*”. Eta lehengo akatsen ordaina ere bada, “batzekoak ginen, eta beti egon zen bat, edo herrialde bat, berea egin eta besteak errespetatu ez zituena, beraz nik zergatik egingo dut orain alderantzizkoa?”. Lehengo akatsen ondorioz are akats gehiago egiten ari gara. Baina tira, txirrindularitza bakarrik ez, bizitzan ere beti egon dira eskirolak, eta beti egongo da norbait greba hasten denean, “*joder*, nik familia daukat, aurrera atera behar dut, eta joan egin behar dut lanera” esango duena, bizitza holakoa da. Eta txirrindularitza ez da bizitzaren ispilua baino. ■

Zure apalean ezinbestez

18

2008ko Euskal Kulturaren Urtekaria Argia Sariekin batera aurkeztuko da urtarrilaren 25ean —harpidedunek otsaila hasieran izango dute etxean—. Aurten gainera, Interneten ere kontsultatu ahal izango dira bertako edukia. Ondoko irudietan: Urtekariaren paperezko edizioaren azala eta Interneteko kanalak izango duen itxura.

handiko adituengana jo izan du ARGIAK Urtekariaren sorreratik; begirada pausatuz urteari errebasoa egin eta analisi zorrotzen bidez iritzi kualifikatua ematen dute sarreragileek. Aurten, esaterako, hainbat fitxaje berri izango ditu Urtekariak: Ander Lipusek antzerkiaren egoeraz diagnostiko berezia egin du, euskal iraultza kulturalari oihala zabaltzea aldarrikatuz; Nere Lujanbiok arteak izan duen joeraren berri idatzi du, ospakizun handien zala-partarik gabe isilean lan egiten dutenak gogoan hartuz; Xabier Elortzak euskalduntze eta alfabetatzeak Korrikaren urtean izan dituen lorpenak,

hutsuneak eta aurrerako erronkak azpimarratu ditu zehaztasun handiz; eta Fernando Mijangosek Euskal Herriko unibertsitate guztien abanikoa zabaldu du begien bistara, ikasleen formakuntzan horietako bakoitzak duen papera ezagutaraziz.

Jakina, gainerako sarrera artikulua ere eduki eta begirada kritikoz josita daude. Iban Zaldua, adibidez, generoen itzulereaz mintzo zaigu: itzul-pengintzaz, ipuingintzaz, irakurleez..., eta Elixabet Garmendiak berriz, idazkera fin eta hitz bikainez kultur siluetak pintatu dizkigu. Oier Araolaza, Iker Barandiaran, Jexux Murua, Xabier Portugal, Malores Etxeberria, Iban Arantzabal, Iñaki Arruti... Askok dira kulturaren gainerako beste begiradak.

Joxerra Garzia kulturaren errentagarritasunaz eta Tere Irastortza euskal literaturaz

ARTIKULU mamitsu banarekin datozkigu Joxerra Garzia EHUKO irakaslea eta Tere Irastortza idazlea. Lehenak 2007ko kronika egin du tinta gorritz eta luma zorrotzez. Bigarrenak, literatura eta euskal idazleen inguruko hausnarketa sakona plazaratu du. Hau guztia, Euskadi Sariaren inguruan iazko Urtekariaren Jon Alonsok argitaratutakoak sortutako eztabaidaren ondoren.

Joxerra Garziak errepaso kritikoa eman dio joan den urteari. *Haizearen orrazia*k askatzen duen metaforatik abiatuta kulturaren errentagarritasunaz mintzo da: "Zer zaigun herri moduan errentagarri eta zer ez, hori da haizea orrazteari utzi eta haizea ikasten hasteko bide bakarra" dio Garziak kronikaren amaieran.

IÑIGO AZKONA

DANI BLANCO

Tere Irastortza: "Zergatik gara euskal idazle?"

Durangoko biharamunean idatzitako testua da Tere Irastortzarena, baina bertan iradokitzen duen hausnarketak ez gaitu azokaren kaleetara mugatzen, aitzitik, euskal literaturaren muinera eramaten gaitu. Bere "apaletara iritsi dena" da euskal literatura Irastortzarentzat. Bide batez, galdera bati erantzuten saiatuko da idazlea: "Zergatik gara euskal idazle?". Hautu horren atzean dauden arrazoiak eta irrikak ditu hizpide iritzi artikulua honek.

Interneten ere bai

Zalantzarik gabe, Urtekariak pauso garrantzitsua eman du aurtengoan. Internetek eskaitzen dituen baliabideak aprobetxatuz urte osoko euskal kultura gure teklatuak neurtzen duen zentimetro apurren barruan izango dugu. Urtekaria sareratzeak bertako informazioa bizkorrago, osatuago eta multimediago iritsiko zaigula esan nahi du. Horrela, jadanik emaitza onak eman dituen Euskal Kulturaren Aurkibidearekin elkarloturik kontsultatu ahal izango da ARGIAko atarian.

Azken finean, Interneten eta multimediaren arloan ARGIAK egin duen bidean urrats berri bat dugu hau. 2008ko Urtekariako kronologiak, irudiak, sarrerak, datuak... Horiek guztiak eskura izango ditu gure harpidedunak www.argia.com/urtekaria helbidean eta apiriletik aurrera sareko nabigatzaile guztientzat izango da ikusgai kanal berria. ■

ILLIMANI

Boliviako izpiak
eta hizkiak

TXOMIN TXUEKA & AMETS ARZALLUS

Testuak gaztelerara, frantsesera eta ingelesera itzulita.

“Pausoa egiten da La Pazera aurrena.
Hankak lurreraino iristen baitira han ere,
baina oxigenoa ez da iristen bururaino.
Arnasa ematen oso zuhurra da Boliviako
atmosfera. Bestela hori ere lapurtua
zuketenez honetako kolonizatzaileek...”

ARGIAko
harpidedunek
-%15

25€

ESKAERAK | 943 37 15 45 | www.argia.com | denda@argia.com |

Euskaltzaindiak erosi du Nafarroako Erreginak argitaratu zuen Euskarazko Testamentu Berria.

Ongiaz, gaizkiaz

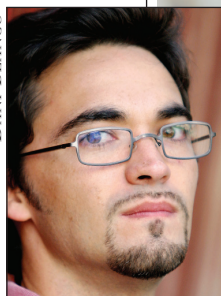
A

dos Juanjo. Ez jakiteak, narrazio handien desagertzeak, egoera interesgarria sortu du. Norbera bere kabuz gauzak epaitzeko beharrean aurkitzen da aurrerantzean. Indibidualista izan naiz beti eta ez nuke halakorik deitoratu behar. Oharkabean labe bihurtuz doan gure planetaren azaletik gizateria osoa lurrunduko balitz ez nuke, gainera, negarrik egingo, ez baitiot-eta sinpatia gehiegirik, *in abstracto* behinik behin, gure generoari. Nire familia, lagunak eta etxeko katua, aldiz, maite ditut, zuk bezala. Tau Baskonia ere, biziki.

Ongia eta gaizkia aipatzen zenituen. Filosofo dezagun apur bat, beraz.

Gizakiarengan miresgarria iruditzen zaidana ez da preseski ongia egiteko duen gaitasuna —ez baitut hori posible denik sinesten, beti baitira perbertsoak ekintza “onak”, beti baitute, inkontzientearen suilardean ondo gordeta bada ere, interesaren atze-zaporea—. Horregatik, eta barka bezait halako gordinkeria —oraingoz gutxi gorabehera inkisizio girotik libratzen den Frantziako Estatutik idazten dut—, ez dut uste gatazka politikoetan ongiak ala gaizkiaz mintzo daitekeenik. Interesen konfliktuak mintzatzea zuzenagoa litzateke, apika. Kontua da nola moztarotzen duen parte bakoitzak ongien bere interesa, momentu historikoko moda kontzeptualaren nahiz indarren orekaren arabera. Orain dela 30 urte dialektikaz hitz egitea zilegi zen. Gaur ez. Gaur demokrazia eta moralak daude modan. Ados. Baina, halere, norbaitek esaten duen bakoitzean azkenean ulertu duela bizitzaren gaitetik ez dagoela ezertxo ere, eta ordurarte diskurtso ideologikoei itsuturik bizi izan dela, eta abar, barkatu baina barregura sortzen zait. Kuriosoa da ikustea eskuarki pertsona horrek sistema sozialean bere tokitxo egitea lortu duen une biografikoan kokatu ohi dela epifania demokratiko-morala. Baina zer uste duzue, bada, palestinar kamikaze batek bere burua zartarazten badu oraindik zorioneko epifania demokratiko-moral

DANI BLANCO

Mr Apalategi

Basterretxea

Olasagerre

hori izan ez duelako dela ala? Mesedez. Izan gaitzen serioak. Ideologia batek bestea estali du —baita zentzu sexuarean ere—. Demokratisismo moralak popatik eman dio dialektikari. Baina biak ala biak dira ideologia. Eta zer da demokrazia? Bada, gehiengoaren diktaduraren beste izena. Horregatik, ez kezkatu, hau ere modaz pasatuko da. Eta beste moztarrot bat asmatuko dugu gure interesak disimulatze eta guztien arteko borroka odoltsuari jarraipena emateko.

Itzul nadin orain ongiaren eta gaizkiaren auzira. Batek esango dit, ez al da posible Hitlerren kasua aintzat hartuz gaizkiaren egiatasuna frogatzea? Eta gaizkia frogatua geratuko balitz, ongia ere, bide batez. Nik uste denok garela Hitler potentzialak. Inoiz inor hiltzeko gogorik izan ez duenak harria bota diezadala. Zerk desberdintzen gaituen Hitlerrengandik edota hilketa burutzen duen edozeinengandik? Egoerak. Bera aurkitu zen egoeran ez zen arriskuan sentitzen egin zuena egiteko, estrategikoki pertinentea iruditu zitzaion egin zuena, eta kito. Eta beste hainbeste pentsatu bide zuten bere alde “demokratikoki” bozkatu zuten milioika alemaniarrek; gehiengo osatzen zuten alemaniarrek.

Entzun ditzaket hemendik harria eskuan prest daukaten santu demokrata-moralen indignazio oihuak. Izugarria da esan dudana. Bai. Hala da. Gizateria delako izugarria. Gure arteko bakoitza delako izugarria. Nola esplikatu bestela orain dela hirurogei urte genozidioa jasan zuen herri judutarrak orain palestinar herriari jasana-razten diona? Nola azaldu bestela Juanjok agerian jartzen zituen gure kontraesanak, hots, guri egiten dizkigutenek sortzen diguten indignazioa eta guk egiten ditugunek sortzen ez digutena?

Azken galdera bat orain Jose Inazioarentzat. Telekinisiaz —hots pentsamenduaren indar hutsez, eta inor ohartu gabe— jendea hiltzeko ahalmena bagenu guztiok, zenbat denbora iraungo luke gizateriak? ■

Denok gara Hitler potentzialak. Inoiz inor hiltzeko gogorik izan ez duenak harria bota diezadala.

Zerk desberdintzen gaituen Hitlerrengandik edota hilketa burutzen duen edozeinengandik

Zilegitasuna eman eta kendu

Eusko Jaurlaritzako Justizia eta Hezkuntza Sailetak arduradunak batera agertu dira hedabideetara *Bake Hezkuntza Plan* baten berri emateko. Handinahia da plana, itxura guztien arabera, eta era askotako neurri eta jardunak barnebiltzen ditu. Baina, itxarotekoa zenez, berehala piztu da eztabaida eta dela-ko Planaz mesfidati ageri dira bat baino gehiago.

Agian gizartea ez dago guztiz jabeturik hezkuntzak gazteen balio-sisteman izan dezakeen eraginaz. Oro har, gizakion arteko elkarbizitza sustatzeko tresna dugu, eta hori betetze aldera abiapuntu bikoitza du: bata, gizaki guztiok garelako eskubide batzuen jabe, eta, bestea, giza duintasunaren kontrakoa dela indarkeria erabiltzea. Oinarri-oinarrizko sinesmen horiek zinez barneratuko balituzte gure gazteek, asko gutxituko litzateke, adibidez, emakumeen aurkako tratatu txarren kopurua.

Hala ere, leku gutxi betetzen du gure umeen eta gaztetxoek heziketa arautuan gogoeta moral sistemati-koak. Paradoxikoa da hau, inondik inora, eskola, berez, moralaren erresuma delako. Baina balio moral, politiko edota zibiko gehienak irakaslearen sentiberatasunaren arabe-
ra igortzen dira. Duda barik, gero eta ahalegin gehiago egiten dira haurrek, eduki zientifikoez gain, bestelako gaiei buruz irizpideak har ditzaten. Ni ziur naiz, adibidez, eskola-umeek askoz ardura ekologi-ko handiagoa dutela egun orain urte batzuk baino.

Horrekin guztiarekin adierazi gura dut ez dela hutsalke-
ria, ezta gutxiago ere, gure eskoletan herritar peto-
petoak egiteko neurri sistemati-
koak abian jartzea, gizarte batek herritar arduratsuak behar dituelako. Azken batez, gizartean bizitzeak gainerako herritarrekin konpromisoak hartzeko prestutasuna ekarri behar du, eta

INIGO AZKONA

horretarako, oinarritzkoa da bestea zure kide-tzat hartzea, besteari eskubideak aitortzea.

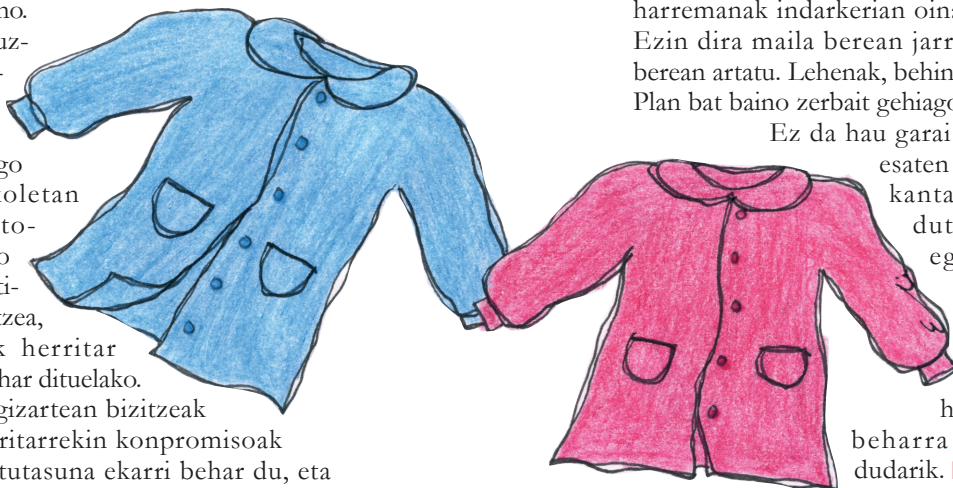
Baina... gaiaren *labaintasuna* dela medio, esan du Giza Eskubideen Zuzendariak, ezta-baida antzua sortu da gizartean. Minduta, nonbait. Hain zuzen ere, nik esango nuke gai hau labainkorra baino, mingarria dela. Giza eskubideen heziketa hizpide hartuta, zer dela eta itxaron daiteke iritzi trukaketa lasai bat gizarte honetako herritar asko bigarren maila-ko herritar sentitzen direnean? Atxiloketak, torturak eta ilegalizazio mehatxuak direnean eguneroko ogia, edozein gizarte-mugimendutan lan egiteak kartzelarako txartela dakarre-
nean, botoa ematea ere eskuratu ezineko pri-
bilegio bihurtu denean, nork espero lezake era erraz batean sortzea *lanera-ko topaleku egokia* (sic)?

Bestenaz ere, benetan pentsatu du gure arduradunen batek *Bake Hezkuntza Planak*, dena delakoa izanda, *terrorismoari zilegitasuna* (sic) kenduko diola? Xede hori zuela adierazi zuen agintari autonomiko batek. Harrigarria, benetan. Onuragarriagoa litzateke aztertzea zergatik izan litekeen hura zilegia gazte askoren begietara! Zentzu horretan, ez zait bat ere gustatzen Planak egiten omen duen nahasketa: ez da berdina —eta ez da sinesmen kontua, egia soziologiko hutsa baino—

jatorri politikoa duen indarkeria eta giza harremanak indarkerian oinarrituta egotea. Ezin dira maila berean jarri, ezin dira era berean artatu. Lehenak, behintzat, Hezkuntza Plan bat baino zerbait gehiago behar du.

Ez da hau garai ona lirikarako, esaten zuen aspaldiko kanta batek. Eta ez dut irudikatu ere egiten nola sor litekeen elkar *lanera-ko topaleku egokirik*. Eta, hala ere, sortu beharra dago. Ez dut dudarik. ■

Benetan pentsatu du gure arduradunen
batek *Bake Hezkuntza Planak*, dena
delakoa izanda, *terrorismoari zilegitasuna*
(sic) kenduko diola? Xede hori zuela
adierazi zuen agintari autonomiko
batek. Harrigarria, benetan

Aitor Zabaleta

KAZETARIA

Egia deserosoa

Teoría katastrofikoek harrera ona izaten dute. Badauka gizakiak iragarpen apokaliptikoetan sinesteko joera.

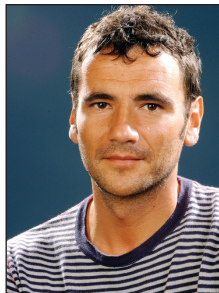
Erdi Aroan, beldurtuta pasa zituzten X. mendeko azken urteak, 1000.ean munduaren amaiera zetorrelakoan. Hamar mende geroago, berriz piztu da alarma gorria, hasita omen dago planetaren hondamendiaren atzera kontua. Poloetako izotza urtuko da, itsasoak gora egingo du beldurgarri, berotan kiskalita biziko gara laster.

Klima aldaketa modan dago, eta libre da edozer esatea, kezka baino gehiago barregura ematen duten sasi-albisteak tartean.

Mendea bukatu baino lehen itsasoaren maila bost metro igoko dela entzun nion irratiko esatari bati. Lasai asko bota zuen iragarpena. Horrenbeste gehiegikeria esaten dira, azkenean ez dugu ezer sinestuko.

Komunikabideetan ez ezik, kalean ere bolo-bolo dabil hondamendiaren teoria. Iazko negu epela, esaterako, klima aldaketaren erakusgarri da askorentzat. Ez naiz ni kontu hauetan aditua, baina ez dago asko sakondu beharrik jakiteko epe luzeetan neurtzen dela klima, eta ez urtetik urtera, ezta hamarkadetan ere. Azkeneko udak eta neguak konparatzen jardutea tontakeria hutsa da, beraz. Horrenbeste aldiz entzuten dugun “lehengoak bai zirela negu gogorak” horrek ez du azterketa sinpleena ere gainditzen.

Planetaren izaeraren parte da klima aldaketa, bai orain, baita duela hamar mila urte ere. Saharar baso tropikalak desagertu eta basamortua

nagusitu zen baldintza klimatikoek hala behartuta. Europa iparraldean, berriz, Erdi Aroan izan zuten beroaldi bati esker ardoa egitera heldu ziren Norvegian. Aldaketok ez zituen gizakiak eragin, eta arazo handirik gabe barneratu zituen planetak.

Gaur egun ordea, katastrofe kutsua hartu du, eta gizakia omen da errudun.

Ez dago zalantzarik ingurugiroari egindako kaltea bueltan etorriko zaigula, baina horren haritik munduaren azkena aurreikustea askotxo dela iruditzen zait. Gizakia hain da egozentrikoa, uste du dena dabilela bere bueltan, lurrean eta zeruan.

Guztiz bat egiten dut hondamendi klimatikoa zalantzan ipintzen duten ikertzaileekin. Egon badaude, oso gutxi entzuten bazaie ere. Beraiena berbaro apal bat besterik ez da Al Goreren ahots amplifikatuaren aurrean.

Kiotoko protokoloa sinatu ez zuena da orain ingurumenaren defendatzaile sutsuena, Bakearen Nobel saria eman diote Irak hegoaldeko herriak uraniozko lehergailuz bonbardatu zituenari.

Petrolioaren munduko mapa ez da Amerikako Estatu Batuetako agintarien gustuko. Iran, Venezuela, Saudi Arabia, Nigeria... leku “arriskitsuak” dira, horretan ez dago alderik errepublikarren eta demokraten artean. Aldaketa klimatikoaren mozorroa primeran etorri zaie ordezkio energien beharraz ohartarazteko. “Egia deserosoa” deitu dio Al Gorek bere diskurtsoari, eta munduak sinestu egin dio. Badauka meritua. ■

‘Egia deserosoa’ deitu dio

Al Gorek bere diskurtsoari,

eta munduak sinestu egin

dio. Badauka meritua

TXANDAN
Igor Estankona

Edo beste Amerika. Amerika bihozbera bezain erreala

baita, zoritxarrez, aurka gauzkan Amerika. Eta beltzen iraultza bat-batean iritsi zen. Egia esan, sano arinagotik zetozen puztuz-puztuz ekaitzaren lainoak zerumugatik. Eguneroko umilazioen gogorak horixe dauka: errepresioa arinkeriaz aplikatzen da maiz, baina gainera egiten du gero. 30. hamarkadan Langston Hughesek jadanik arkatza hartua zuen profeta batek bezala:

“Zer gertatzen zaio atzeratu den amets bati?/ Sikatu egingen al da/ mahaspasaren moduan eguzkitan?/ Edo, areago, zornea dario mintzarrari bezala/ gero galapan ihes egite-

Benetako Amerika (IV)

ko?/ Usteldutako okelari legez kiratsa ote dario?/ Edo geruza

egingo zaio eta pikortatu/ almbarrean utzitako sagar-gozokia nola?/ Behar bada karga astun baten gisan eskegit dago./ Edo leher egiten ote du?”

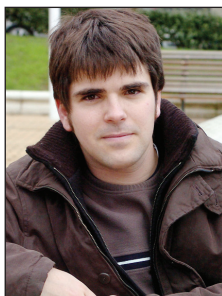
Eta ordurako Nate Shawek eskopeta hartua zuen, behin baino ez, baina hartua zuen, eta tiro egin ere bai, etxetik kaleratu behar zuten maizter pobre baten defentsan. Bote-retsuen klaseak kondentatzen baitzuen, haren aburuz, zuri pobrea beltz pobrearekin batera. Eta gaineratu zuen: “Zera ikasi dut, hitzek baino askoz altuago hitz egiten dutela ekintzek”. ■

Negu gorria berriz ere kurduentzat?

Kurdu zintzoak, kurdu gaiztoak” izen-buru bikaina eman zion Kevin McKiernan dokumentalgileak estatutik gabe nazio handienari buruz egindako lanari. AEBen ikuspegitik, Turkiari matxinatu zaizkion PKKko kurduak “terroristak” dira, Saddam Hussein aurre egin zioten peshmergak berriz, askatasunaren aldeko borrokalariak.

Gauzak horrela, Irakeko gerran kurduak estatubatuarrei emandako babesak eta Turkiaren jarrerak (AEBei turkiar lurraldea eta aire-espazioa erabiltzea debekatu zien) behin betiko koiuntura aldaketa iradoki zieten aditu batzuei. Haizea kurduen alde zegoela zirudien: munduko nagusiaren lagun, Israelen ere une goxoan, Turkia AEBekin muturtuta, eta kurduen beste bi zapaltzaileak (Iran eta Siria) Washingtonen “gaiztoenen” zerrendan. Munduko bazter nahasi horietan proxy gringoa osatzeko aukera paregabea zen, oraingoz estatu propio-rik aldarrikatu ez arren.

Udaberri goxoa beste behin amaitzeaz egon liteke, horratik. AEBek aliatu berrien eta zaharren artean aukeratu behar izan dute, eta Turkiari laguntza eman diete Hego Kurdistanen gordetzen ziren gerrillarien aurkako erasoan. Bidenabar, mezu argia bidali diete Kurdistango agintariei: onartu dau-

INIGO AZKONA

kazuen autonomia eta ez molestatu lar. Turkiaren erasoaren atzean beste apustu bat dago funtsean: kurduen autonomiari dion ezinikusia. Eta Kirkuk petrolio-hiria Kurdistan autonomoan sartzeko arriskua, ekonomikoki emango liokeen aberastasuna dela eta.

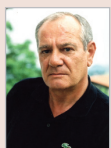
Irakeko Konstituzioaren erreferenduma 2007ko amaieran egin behar zen, baina atzeratu da, aspaldi argi zegoen legez. Uztaileko osatu behar zen errolda oraindik ez da egin. Ofizialki sei hilerako atzeratu da, baina ekainerako ere egiterik izango den zalantza asko dago. Kurduei laguntzeko AEBen azken zioa ere –segurua zen inguru bakarrean beste gatazka bat ez piztea– aldatu dela dirudi: Kurdistan autonomoan ez, baina azken hileetan Kirkuk inguruko eskualdean asko ugaltu dira, xiiten hegoaldean eta Bagdaden bertan nabarmen apaldu diren artean. Al-Kaidari leporatu dizkiote batzuek, baina Turkiako zerbitzu sekretuen esku beltza ere aipatu da.

Gauzak horrela, geroz eta kurdu gehiagok esan du, ekainerako erreferendumik egin ezean, automatikoki bere autonomiara sartu beharko lukeela Kirkuk. Apustu gogorra da, baina kanpoko laguntza ez datorrenean, urratsak norberak ematen jakin behar da. Aspaldi ikasi zuten mendiak bakarrik dituztela lagun. ■

«
Turkiaren erasoaren atzean
beste apustu bat dago funtsean:
kurduen autonomiari dion
ezinikusia
»

HIRUKO TXIKIAN

Joxemari Ostolaza

Beranduegi datorkio kalte-dunari kalte-onarpen soziala. Eta ez beti. Bote-rearen bertsio ofizialekin siesta lasai egiten duena, nekez iratzarriko du Bergarako epaite-gira jo duen lekukoarenak, Igorren eta Mattinen atxilotek-taren bertsioa, Rubalcabaren ipuin inpuena gezurtatu duena. Eta bere burua aurkezteaz bat frogatu badu ere burmuina bere lekuan daukala, nekez sinets dezaket entzun dion epaileak berea behar tokian izanen duenik. Arrestatu eta mendira eraman zituzten Zabaltzarena gogoan. Hauek bai, hauek errekan hartu zuten komisaldegiko aperitiboa. Erosoagoa zaigu Rubalcarena onar-

Beti berandu

tzea, garai batean GALen eta Manuel Ballesterosenaren antzera. Orain edonork onartzen ditu haien ankerkeriak diktadura bati zegozkiela, demokrazian ezin onartuzkoak zirela. Berantegi. Eta berriro ere, tortura katea haustea burmuina lekutua duten epaile lotsagabeen esku dago, boterearen beroan bizi diren horien esku. Atxilotzeak eta komisaldegia automatikoki tortura dakarrela eskarmentuz dakigunontzat, Igorrena eta Mattinena ohiko inpunitatearen neurritz kanpokoan izan da, kalkularen errua. Eskua joan zaie. Konjeladorean sartu eta deskonjelatzeko gu, jada, ez gara hemen izan-go. Eta diktadurarik gabeko demokrazia noizko? ■

Intelektuala telebistari begira

T ELEBISTA INTIMITATEAN. Bidaia antolatua izan arren, eguna nork bere aldetik pasatu genuen Kopenhagen, izan Christianian barrena, izan Hans Christian Andersen bizi izandako etheen peskizan, edota NyHavn kai aldeko kafe etxeetako terrazetan, berogailuen goxotasunera, bezeroentzako prest zeuzkaten tapaki laukidun koloretsuak magalean zabaldurik. Baina hain zuzen ere bidaia antolatua zelako, bidaiari guztiok gaua hotel berean eman genuen. Gelara erretiraturik, kasik automatikoki, sofan luze-luze etzan, aldagailua hartu, eta Danimarkako telebista kateen ikusmiran hasi ginen: beti da hezigarria bes-teren bizimoldeen berri izatea, esate batera, ikusi ahal izatea filmak urruti horietan bert- sio originalean eskaintzen dituz- tela –asko jota, danierazko azpiti- tuluekin–; aldiz, ordu txikieta- ko film pornoetan ez zegoen eskan- dinaviarren artean halako joera edo postura bereziturik –ezta azpiti- tuluen beharrik ere...–. Eta bidaia antolatua zelako, eta biha- ramunean Oslorako autobusa hartu behar genuelako, goizean denok jaitsi ginen jantokira gosari legea egitera, eta orduan zabal- du zen hotsa: film pornoak iku- siak zituztenek harrera gelatik igaro beharra zeukaten extra hori ordain- tzeraz, eta

ZALDI ERO

orduan, irri fir-fira maleziatsua ezpainen- eta kezka poltsikoetan, aho ttikiarekin edo agerian, onartu behar izan genuen denok ala denok ere aritu ginela, aritu, film pornoak ikusten. Autobus gidaria, baina, berandu jai- tsi zen eta albisteak begiak arranpalo utzi- zuen: gaua lokartu ezinik igaro zuela, den- bora pasa telebista piztu zuela..., eta, gaine- ra, ze arraiol, film bakarra eman zutela gau osoan zehar, errepika eta errepika. Gidariak hoteleko arduradunei gure kexua azaldu eta, akabera, inortxok ere ordaindu beharrik ez izatea lortu zuen. “Zuk bakarrik ordaindu behar duzu”, adierazi zion gidariari irriz karkailaka.

Eta pornoa izan, zaborra izan, edo pro- grama hezigarriak izan, argi dago etxe gehienetan usadio bera nagusi- tzen dela iluntzero (inkestek, bes- talde, ezin argiako erakusten dute zeintzuk diren programarik iku- sienak gurean, bihotz ustezkoak alegia). Euskal Herriko erreality- tea gogorra omen, eta gordina, eta ihesbidea behar, antza. Kan- poeder halakook, ahobeteka alda- rrikatzen ditugu irakurketaren onurak eta bat egiten dugu –batik bat– idazleren batek adierazten duenean telebista gaur egungo

zinezko arerioa dela eta, hura garaitu edo porrokatu ezean, literaturarenak egin duela. Alabaina, etxeko intimitatean, nekea dela, irakurgai egokia falta dela, aukeran, telebis- taren aldagailua hartzea nahiago. Benedetti- ren *Amodio bat* ipuin hiperlabur hartan beza- la, harrikoa egin bitartean edo zereginak amaitu bitartean, egongelan uzten dugu haurra, pantailari begirik kendu gabe, pan- tailari atxikia. Eta gero haur hori bera da, gazte delarik, eskolan xalo aitortzen duena nahiago duela liburu oso bat koadernoan, baina telebistaren aurrean, idatzi, hitzez hitz, lerroz lerro osorik idatzi ere, hura ira- kurri baino. *C'est la vie*.

AZKARTASUNA BEREHALAKOTASUNA. Aldagai- lua erabiltzeko hiru molde bereiz omen dai- tezke: “zappinga”, hau da, iragarkien tar- tean gainerako kateak gainbegiratzea;

« Argi dago etxe gehienetan

iluntzero telebista pizteko usadioa

nagusitzen dela »

irudiak:
Antton Olariaga

Azkartasuna eta klikamenduan

oinarritutako gizartean,

nola egin erakargarri berez

pausatua den irakurketa?

“flippinga”, produktoreak gehien beldur-
tzen dituen, eta programa ikusi bitartean
katea aldatzean datzana; eta “grazinga”,
hau da, aldi berean programa pare bat
jarraitzea. Hortik segitzen da, aldagailua
molde batean edo bestean erabili arren,
edonola ere azkartasuna dela nagusi. Edu-
kiak eta istorioak bazter utzirik, azkartasun
hori marrazki bizidunetatik beretik edaten
dute hurrek —eta zarata: zergatik ote dira
haurrentzako saioak hain zalapartatsuak?—;
horrekin batera, dena hain azkar gertatzea-
ren poderioz eta programak adinka sailkatu
gabe egotearen eraginez —eta haurrak salan
aparkaturik jarraitzen duenez—, oso litekee-
na da haurrak ongi pasatzea filmean edo
marrazkietan zer pasatu den ongi
ulertu gabe, hau da, ezer askorik
ulertu gabe ere saioari dibertiga-
rri iriztea, eta jokamolde hori
bere bizimoldera zabaltzea, hau
da, eskolan —eta bizitzan zehar—
dena azkar eta ongi ulertu gabe
bizitzera ohitzea. Eta hona gal-
deretako bat: haur denboratik
beretik dena hain azkar pasatze-
ra ohiturik, arreta biltzeko ezin-
tasunarekin, nola egin erakarga-
rri itxuraz hain pasiboa eta
pausatua den irakurketa? Nola
ulertu ahalegin berezia eskatzen duten tes-
tuak? Azkartasuna, berehalakotasuna...
Zentzu honetan, Milan Kunderak “Mate-
matika existentziala” aipatzen du, eta hone-
la azaltzen: zenbat eta azkarrago bizi,
orduak eta gehiago ahanzten ditugu, dela
iragana, dela tradizioa, eta unearen kontsu-
mitzaile huts bilakatzen gara, unean uneko-
arena.

ERREALITATE TELEBISATUA. Azkartasunare-
kin batera, errealitateari buruzko halako
ikuspegi lausoa sortzea ere gerta daiteke.
Espainiako *La bola de cristal* haur programa

ospetsuaren
gidoilari izan zen Santiago
Alba Ricok, argitaratu berria
duen *Leer con niños* liburua dela eta,
honela dio: “Arriskua errealitatea serio ez
hartzean datza, eta dena denbora pasa huts
bihurtzean, hala nola teleberri batean Abu
Ghraibeko torturetatik Cibeles Pasarelara
bereizketarik egin gabe igarotzen gare-
nean”. Bere analisisian, bestalde, gidoilari
ohiak gaineratzen du errealista dela eta hala-
ko programa “subertsiborik” nekez emititu
litekeela gaur egun. “Trantsizioko lehen
urteetan behin-behineko demokrazia aldi-
txo bat bizi izan genuen, baina hori PSOEk
Espainia NATO-n sartzean amaitu zen”.

Telebistari buruzko halako ira-
kurketa politikoa egiten amaitu
dudanez, gogora datozkit kazeta-
ritza zinezko bizibide egin zuen
Ryszard Kapuscinski, eta haren
gogoeta: “Zer bonbardatzen ote
dute NATOko hegazkinek Jugos-
lavian? Telebistako instalazioak.
Horra beste frogak bat boterea par-
lamentutik eta gobernuetatik tele-
bista eraikinetara lekualdatu dela
erakusteko”.

Argi dago, onerako zein txarre-
rako, intelektualak arreta handiz erreparatu
behar diola gure gizartea ongien ezaugarri-
tzen eta islatzen duen telebistari. Baina Bene-
dettiren ipuineko haurra ere etorri zait gogo-
ra, oraindik salan baitago Osvaldo errukarria,
eta haren ama ere azkenean oroitu denez,
egongelara tximistotsean joan eta hantxe
topatu du ttikia, esna, begiak iragarkietatik
bartzertu gabe, eta amaren ohera joateko
gomendioari hauraren eskaria gailendu zaio:
telebistan lehenago agertu den emakumeak
“lantzana” esan bide dio, eta haren zain dago
orain Osvaldo, xalo, alai, itxaropentsu, berri-
ro ere “lantzana” noiz esango ote dion. ■

«

Telebistaren bitartez errealitateari

buruzko halako ikuspegi bideratu

eta okerra jaso dezakegu

Urte berritan jarriak

I

Bi mila eta zortzia
beldur haizez igurtzia
lainaje triste gris eta beltzez
estali zaigu ortzia.

MADDI SOROA

V

Labirintoa iluntzen
geu ari gara laguntzen
ate itxi bat jartzen digute
ta ez dugu ezagutzen.

II

Gezurak hegalak ditu
torturatzea meritu
mendekua da bidegile ta
pentsamendua delitu.

VI

Sua behar duenari
ur hotza eman janari
gerrari baino beldur gehiago
baitiote bakeari.

III

“Gu demokrata bakarrak”
zuek ilegal ta txarrak
sentimendurik gabeko hitzak
kamera aurreko negarrak.

VII

Oi! Gure herri zer duzu?
latzak ikusten dituzu
ez dakit zenbat maite zaitugun
zuk bai sufritzen gaituzu.

IV

Sua noiz agertuko zai
gatazka dute bizigai
gure golpeak behar dituzte
eta guk ez ditugu nahi.

VIII

Gure lehengo bertso zaharra
betiko minen zuztarra
hau da txoria gari tartean
goseak egon beharra!

Denboraren makina
Igandea
sokratua da

❑ *Ezpalak*
❑ *Argitalpenak*

❑ *Denbora-pasak*
❑ *Makina bat kontu*

Thesi
Inauteriak
Euskal Herrian,
mozorroen
babesean

ARGIA

erdiko kaiera

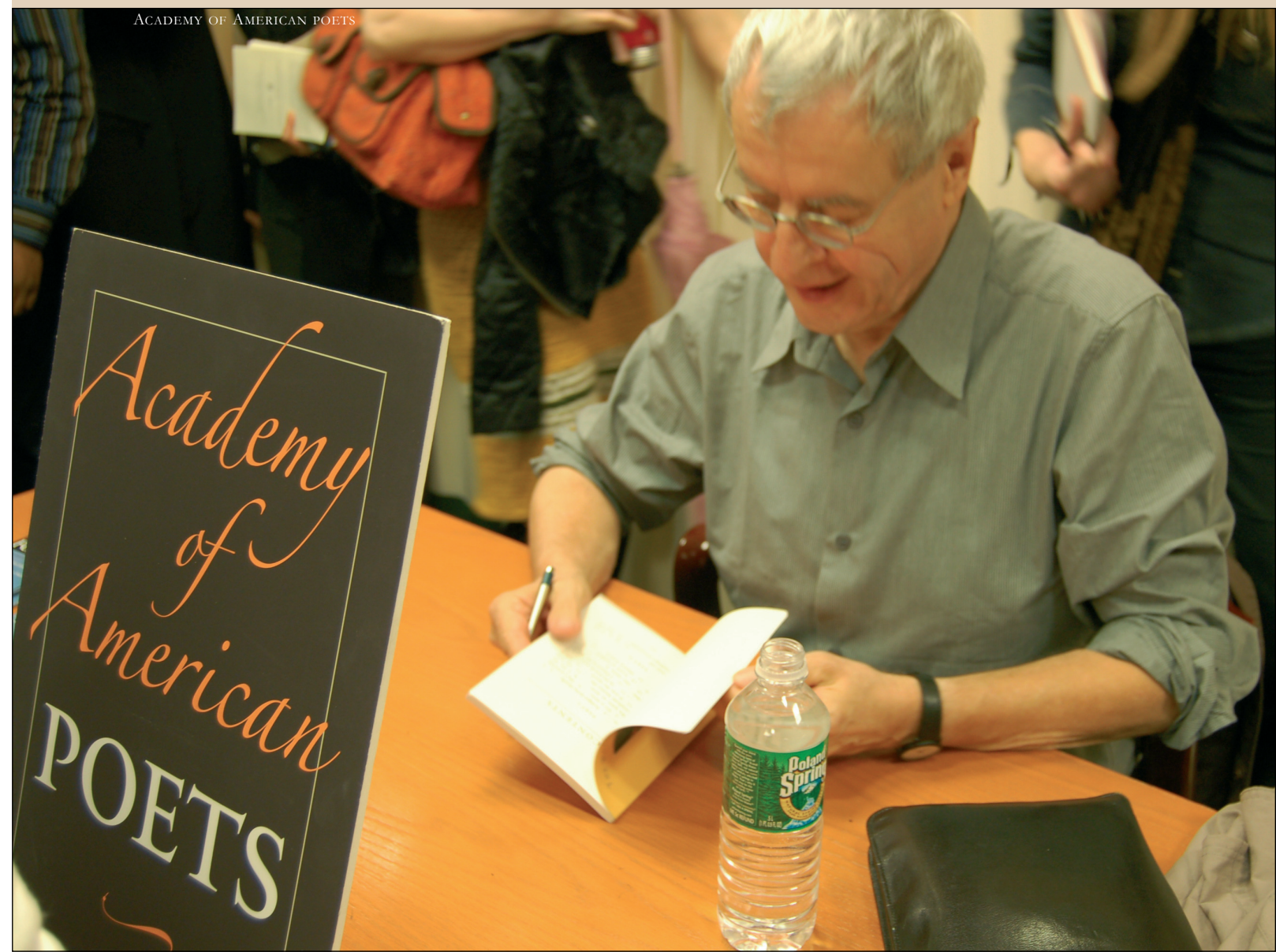
kultura eta aisia

Charles Simic

AEBetan gaur egungo poeta saritu eta estimatuenetakoa da Charles Simic. Ekialdeko Europako tradizioa AEBetako bere garaikideen ildoarekin uztartzen asmatu du. Pulitzer saria eskuratu zuen 1990ean eta berriki Wallace Stevens saria jaso du, ingelesez idatzitako poesiak duen sari garrantzitsuenetarikoa.

BEÑAT SARASOLA

ACADEMY OF AMERICAN POETS

Ekialdeko poeta amerikarra

2008ko urtarilaren 27a

ARGIA

30

WALLACE STEVENS SARIA AEBetako poesia sari garrantzitsuenetakoa da. Ameriketako poeten akademiak (Academy of American Poets) antolatzen du urtero eta bizirik den eta ingelesez idazten duen poeta bati ematen zaio. 1994an antolatu zen lehenengo aldiz eta irabazleak 100.000 dolar (67.000 euro baino gehiago) eskuratzen ditu, mundu osoko poe-

siazko ordainsari handienetakoa. Irabazleen artean egungo AEBetako poeta handienetakoak daude: John Ashbery, Gerald Stern eta Michael Palmer adibidez. 2007ko saria Charles Simicek jaso du.

Belgraden (gaur egungo Serbian) jaio zen 1938. urtean eta bere gaztaroa Jugoslavian igaro izanagatik, 1954. urtean Chica-

Pastorala

Zelai batera iritsi nintzen
non belarra isiltasuna
eta loreak
hitzak ziren.

Ikusi nuen loreak
haragizko eta odolezko zirena
eta dardar egin eta haizeari
beldur dietela laban bati bezain.

Halaxe eseri nintzen *egia* hitzaren
eta *alegia* hitzaren artean
ene katilu hutsa
eta koilara atera nituen.

Galdetu nien *amodioari* buruz
isiltasunean
gaua erori bitartean
nire izenaz deitzen ninduela ikusi nuen.

Ene esku ahurretan tu egin nuen
izarrak harrapatzeko bertan
ipurtargiak bezala
eta niganako bidea argitzeko.

Sardexka

Gauza arraro hau zuzenean infernutik
herrestatuko zen.
Txori baten hanka dirudi
kanibal baten lepo inguruan jarria.

Eskutan hartzen duzunean,
berarekin haragi zati bat sastakatzen duzunean,
txori osoa imajinatzea posible da:
bere burua zure ukabila da
handia, soila, moko gabea eta itsua.

Hiltegiko xomorroak

Arratsaldeak, beren hanka odoleztatuak pasa ziren
nire eskola-liburuen orrien gainetik.
Begiak itxita, oraindik ikus ditzaket
nire kaleko zuhaitzak
agur petral bat emanaz udarari,

eta norbait, gure leiho pean, oroitz
behi zahar eta inozoekin zeinak zalantza egiten duten
halako batean beren susmo txarra areagotuz
labana eurengan hondoratzen denean hain justu.

ITZULTZAILEA: BEÑAT SARASOLA

gora aldatu zen bere familiarekin batera. New Yorkeko Unibertsitatean ikasi eta gero, poesia idazteari ekin zion, eta poesiaren inguruko hausnarketa teorikora ere lerratu zen. Gaur egun New Hampshireko Unibertsitateko irakasle emeritua da eta poesiaren gaineko zenbait saiakera publikatu ditu. Gainera, *Paris Review* aldizkari ospetsuko editorea da eta poesia itzulpen ugari publikatu ditu.

Simicen poesia

Baina ezer baino lehen, egungo poeta estimatuenetakoa da Charles Simic. Ingelesean idazten du, bere ama-hizkuntza ez den hizkuntza batean alegia, eta bere hizkuntza poetikoarekin duen erdi-zeharkako erlazio horri esker, hizkuntzaren mugetaraino ailegatzea lortu du, zenbait kritikoren aburuz. Honetaz gain, sarritan eguneroko berba eta esaerak testuinguruz aldatuta ematen ditu, objektu eta egoera arruntenak arrotz bihurtuz. Horixe ikus dezakegu sardexka

Zentzumenen eta hizkuntzaren
arteko bereizketa garbia egiten
du Charles Simicek, bere ustez
hizkuntza ez delako errealitatera
iristeko gai zentzumenen
gertutasun berarekin

Tradizio sinbolista eta
surrealistan kokatzen da Simicen
poesia, baina bere garaikideak
diren AEBetako poetek bestela
Ekialdeko Europako herentzia
jaso du

bati buruzko poeman –ikusi goiko koadroko *Sardexka*–, adibidez. Bestetik, ezagutza Simicen poesiko gai errepikaria da, orobat, eta hala, ezagutza eta kontzientziaren arteko erlazioa lantzen du. Zentzumenen eta hizkuntzaren arteko bereizketa garbia egiten du, bere ustez, hizkuntza ez delako errealitatera iristeko gai zentzumenen gertutasun berarekin. Horregatik, gertaerak, objektuak, zentzumenak eta hauen operazioak usu bere poesian azaltzen diren elementuak dira. Ildo honetan, sarritan esan izan da Simicen poesiak dimentsio filosofikoa duena; baina aipatu behar da, halaber, oinarri filosofiko hau hizkera eta poesia-molde xehe eta soilaren bidez osatzen duela.

Bere poemetan nekez aurkitzen dira arrazonamendu konplexu eta ele hanpatuak. *Pastorala* poema izan daiteke dimentsio filosofiko horren adierazle behinenetakoa.

Tradizio sinbolista eta surrealistan kokatzen da bere poesia, garaikide dituen beste poeta estatubatuarren antzera –New Yorkeko eskolako batzuk, esate baterako–; baina poetok ez bezala, Ekialdeko

Mundua ez da amaitzen (zatiak)

Nire ama ke beltzeko txirikorda bat zen.

Maiolatua, suzko hirietan barna eraman ninduen.

Zerua ume baten jolasleku zabal eta haizetsua zen.

Gu bezalakoak ziren beste asko ezagutu genituen. Kez egindako mahukako berokiak janzen saiatzen ziren.

Zeru-goia entzumen gor ttipiz beteta zegoen izarrez beharrean.

Escaligero heriotzaz zurbiltzen da berroen aurrean. Tycho Brahe, astronomo famatua, azeri kaiolatu baten aurrean zorabiatzen da. Mediziko Maria liluratu egiten da arrosa bat ikustean, koadro batean izanda ere. Nire arbasoak, bitartean, aza jaten ari dira. Eltzeari eragiten diote ez dagoen zerri-hanka baten bila. Zerua urdina dago. Erresio-lak Errenazimenduko soneto baten erara kantatzen du, eta segituan norbait ohera doa hagineta minez.

Napoleon azkeneko soldadua naiz. Ia berrehun urte igaro dira, eta oraindik Moskuko erretiran nago. Errepidea urki zuriz inguratua dago eta lokatza belauetaraino ailegatzatzen zait. Emakume begibakarrak oilasko bat saldu nahi dit, eta ez daramat arroparik ere jantzita.

Alemaniarrek bide batetik doaz; ni beste batetik. Errusiarrek oraindik beste bide batetik egiten dute aurrera eta eskuarekin agurtzen dute. Zeremonia-sable bat daukat. Metro eta erdi luzeko ene ilea mozteko erabiltzen dut.

Oro aurreikus daiteke. Dena aurreikusia izan da honezkerok. Patua ezin da ekidin. Ezta patata egosi hau ere. Sardexka hau. Ogi ilun zati hau. Gogoeta hau ere...

Nire amonak, espaloia erraztatzen duenak, badaki. Jainkorik ez dela dio, arazki dakusan begi bat baino ez hanhemenka. Auzoak lanpetuegi dabilta telebista ikusten sorgintzat hartu eta erretzeko.

Zakur bati Rimbaud deitzen dio eta besteari Hölderlin. Biak kale-zakurrak dira. "Esploratu gabeko biziak ez du merezi bizitzea" da bere esaera gogokoena. Bere emazteak Delacroixen *Liberty* erdi-biluziaren antza dauka. Cowboy

botak daramatza, pozoitsuak diruditen perretxikoak hartzen ditu basoan. Gau honetan kandela handiak piztu eta ardoa edango dute. Gero, atea irekiko dute txakurrak sartu eta hondarrak jan ditzaten mahai azpian. "°*Entrez mes enfants!*" oihukatuko die berak gauaren erdian, indartsu gur eginez.

Artearentzat soilik bizi den ikusle ideala, eskuak bizkaraldean gurutzaturik. Oihal zuri bat *Txuri* izenburu egokia duena, bere aurrean. Goizeko hamaikak dira zehazki probintziako museoan. Zaindari uniformatuaren tripa hotsak entzun litezke; ilargi argitan urkatutako baten aurpegia du.

Objektu Hegalari Ezezagunek inguru honetako jende ugari hartu dute buelta bat emateko. Ez zenuke sinetsiko igandetan lepo egon ohi diren eliza zuri eta polit hauen aurrean.

"Karratu borobila ez da existitzen", diotsa irakasleak ikasle motzari. Bere ama bart abdukzitu zuten hain justu. Gezurra badirudi ere, bazterrean eserita dago bortxaz barre egiten bere buruari. Zerua zabal eta urdina da.

"Hain txikiak dira ezen euren belarri propioetan lo egin baitezakete" diotsa laurogei urteko bizki batek besteari.

Idazten ari zen nobelako pertsonaiak nahasi zituen. Ahaztu egin zuen nor ziren eta zer egiten zuten. Emakume zendu bat berragertzen zen afalorduan. Etxez etxeko saltzaile bat trailer zakar batetik agertu zen arropa txinatarretan jantzita. Hiltzailea elektrokutatuta bide zen egunean, Rita batentzat loreak erosten zituen, zeina azkenean betaurretako zein txirikorda lodiko hamar urteko neska bat zen... Horrela zihoan.

Ez zuen inoiz ezer egin niretzat, haatik. Gero eta zahar eta marmartiago egin nintzen, normala denez, berak beti "hil" eta "ezdeus" gisa deskribatzen zuen herri narras batean.

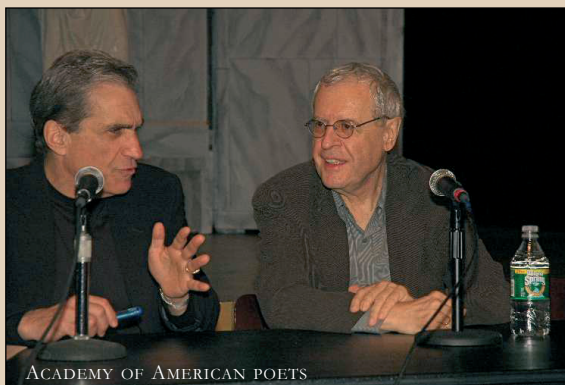
ITZULTZAILEA: BEÑAT SARASOLA

Europako herentzia jaso zuen gaztaroan, eta horrek halako arrasto berezia utzi du bere testuetan. Nekazal munduaren –ikus *Hiltegiko xomorroak*– eta herri tradizioetik datozen literatur formen –ipuina eta memoriaren literatura, beste– eragina sumatzen ahal da, bereziki Vasko Popa poeta serbiarrarena.

Itzulpenak

Euskaraz ez dugu bere poesia irakurtzerik. Frantsesez, ezer gutxi *Book of Gods and Devils* (1990) liburuaz landa: *Le Livre des dieux et des démons* (Broché, 1995). Gaztelaniaz, liburu gutxi batzuk eskuratzen ahal dira,

Charles Simic,
Robert Pinsky
poetarekin batera
hitzaldi batean.

nagusiki, *Dismantling The Silence* (1971), *Desmontando el silencio* (4 Estaciones, 2004) izenburuarekin argitaratua, eta *The World Doesn't End: Prose Poems* (1990), *El mundo no se acaba y otros poemas* (DVD ed. 1999). Azkeneko hori bere liburu ezagunena da, besteak beste poesiako Pulitzer saria eman ziotelako horri esker –goiko koadroan zati batzuk itzulita daude–. Sari hau dela-eta zera esan zuen elkarriketa batean: "Pulitzerra irabazi izanak harritu egin ninduen, jakina. Prosazko poesia iruzurra da, eta urte hartan saria eman zioten. Literatur munduko jende ugari saminduta dago oraindik sari honengatik". ■

Argitalpenak

Diskoteka

IKER BARANDIARAN

Grindcorea egitea ere terapia da

Atzeko (euskal) kaleko mutilak ez dira beste Back Street Boys haiek bezalakoak. Hori oso argi utzi dute diskoko azalean. Ez hori bakarrik: diskoa entzuten hasi bezain laster konturatuko zara Zenarruzabeitiaren lagunek muturreko soinuak maite dituztela. Neubateko kideen talde paraleloa Black Sabbathen eta talde stonerren *riff*-ak zeharo alboratu gabe grindcorean murgildu da urteotan. Ahots grabe eta amorratuak batuta, azeleragailuari beheraino zapaldu diote grindcorearen, deatharen eta tarteka metalaren korridore estuetatik barrena. Urteak daramatzate Mogamboko eskolatik harago kontzertuak egiten, eta orain beraiek autoekoiztutako diskoa dendetara eraman dute. Euskal Herriko aldizkari beterean, ARGIA ere beraien berri eman dute. Euskal gizartea doinu askotara zabalik dagoen seinale.

Basque Street Boys
Vice Presidentes

MATASELLOS

Iraupena: 38'28"
9,76 euro

VICE PRESIDENTES

«Banpiroak, kanibalak... Horrelakoek isla dute gaur egungo gizartean eta politikan»

Zer da lehenengo oiloa, arrautza ala Black Sabbath? Azken hori beti dago presente zuen taldeetan...

Argi dago edozein rock talderentzat oso eragin garrantzitsua dela Black Sabbath. Gure kasuan hala izan da egin ditugun talde guztietan. Niretzat, Tommy Iommi *riff*-aren erregetako bat da. Kasu honetan Black Sabbath oiloa da.

Zer arrautza ematen ditu Vice Presidentesek, Neubatek ematen ez dituenak?

Estilo zeharo ezberdinak dira. Vice Presidentes indarrean eta amorrazioan oinarritzen da gehienbat; eta Neubaten melodiak garrantzia oso handia dauka. Abestiak

egiterakoan oso era ezberdinean bideratzen dugu talde bakoitzean prozesua. Vice Presidentesen ertzaren bila gabiltza uneoro, gure muga, alegia.

Zer premia zeneukaten beste talde hau egiteko? Zer ematen dizue?

Hasieran gure asmoa estilo ezberdinekin probatzea zen... eta zarata asko egitea! Nolabaiteko terapia bezala jaio zen. Apurka-apurka urratsak ematen jarraitu dugu eta azkenean argitaratu dugun diskoan islatu da dena. Baina nik uste dut proiektu honek bere izaera esperimentala oraindik baduela, eta terapeutikoa izaten jarraitzen du guretzat!

Zeren gainekoak dira zuen hitzak, Gasteizen egindako droga atzemateei buruzkoak?

Denetarik aurki daiteke. Gehienak beldurrezko istorioak balira bezala idatzita daude, baina errealitatearekin lotuta daude. Banpiroak, kanibalak... horrelakoek badute isla gaur egungo gizartean eta politikan.

Lan hau Matasellos-ek kaleratzeaz gain, Labatelkuëyoren laguntza izan duzue...

Labatelkuëyori esker gure zigiluak, Matasellosek, behar duen azpiegitura legala lortu dugu. Azpiegitura horren bitartez diskoa leku anitzetan banatzea lortu dugu: denda handietan eta horrelakoetan. Eta Espainiako Estatuan ere banatuko dugu. Oso ondo portatu dira gurekin Labatelkuëyokoak, eskertu beharrean gaude.

Liburutegia

PILAR IPARRAGIRRE

Arrainen bazka

Javier Dios Lopez

ARTEZBLAI

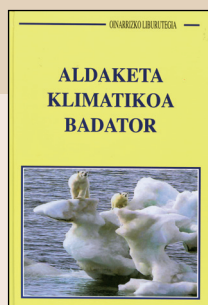
104 orrialde

9 euro

Lan erasoei buruzko antzezlan

Aseguru etxe bateko hainbat langilek beren kargudunaren aldetik jasaten duten eraso islatu zuen Javier de Dios Lopezen *Comida para peces* antzezlanak. 2006ko Euskadi Saria irabazi zuen lan horrekin. Orain berriz, Artezblai kaleratu du euskaraz *Arrainen bazka* izenarekin, gaztelaniaz Hiru argitaletxearen bidez plazaratu zen lan hura. Harkaitz Canok egin du antzezlanaren itzulpena. Argudioa latza da: enpresa bateko goi karguak lehiakidetzat dituen lankideen aurka egiten dituen trikimailuak azaltzen dira. Baina protagonistak dena bakarrik egin ezin duenez, enpresan sartu berri

diren eta kontratua berritzeko zain dauden lagunak erabiliko ditu, lanpostuetan gora egiteko bere laguntza izango dutela esanez. ■

Aldaketa klimatikoak badator

Batzen artean

GAIK

215 orrialde

Planetaren geroak izan ditzakeen arriskuak hizpide

Lurra jasaten ari den klima aldaketa begibistakoa da, eta haren eraginak leku guztietan ari dira nabaritzen. Azken azterketa zientifikoek diotenez, hamar urteko tartea du Lurra kalteak itzulerarik gabeko punturaino iritsi arte, eta neurriak epe hori baino lehen hartu behar dira. Baina horrek hala behar duela esateko argudioak ez dira, lehen aldiz, ingurumenaren arlokoak bakarrik, ekonomikoak ere badira. Horretaz guztiaz dihardu Joseba Etxeberriak eta Unai Martinez Lizarduikoak Gaiak argitaletxearen eskutik argitaratu duten *Aldaketa klimatikoak badator* izenburuko liburu interesgarriak. Metereologiaren historia eta klimatik hasiz, berotegi efektua eta iragarpenak, klima suntsi dezaketen hainbat faktore eta horiei aurre egiteko zer egin aztertu dituzte egileek. ■

Biolinen mundua aldatzeko eragina

I. Biggi idazlea Donostian jaio zen, 1965ean. EHUUn Psikologia ikasketak egin zituen, baina benetan erakartzen duena Historia denez, horretan autodidakta da. Hari horri jarraituz idatzi zuen *El Santuario* (Seix Barral, 2005) nobela, eta ildo beretik doa duela gutxi argitaratutako *La fórmula Stradivarius* ere. Historia, erlijioa eta musika gai dituen polizia giroko eleberria da. Istorioaren oinarria Antonius Stradivariusek XVII. mendean sortutako biolinetatik esku trebeek atera dezaketen doinueta dago. Munduaren etorkizunarentzat eragin apokaliptikoa izan dezake musika horrek. Antonius Stradivariusek bere garaian izan zuen enkargu berezirik hasiz, biolin horiek lapurtzeko helburuarekin XXI. mende hasieran Madrilen eta beste hainbat lekutan gertatzen diren hilketa izugarrien arrazoia azaltzen du nobelak. ■

La fórmula Stradivarius

I. Biggi

SEIX BARRAL

406 orrialde

21,50 euro

Ekofeminismoa eta beste lau gai

Udako Euskal Unibertsitateak Jokin Apalategik zuzenduta plazaratzen duen *Uztaro* aldizkariak bost gai plazaratu ditu bere azken zenbakian. XIX. mendeko paper gaineko argazki koloretatuak buruzko azterketa, sailkapen analisisan aldagai heretsiak eta irekiak batera tratatuz atera daitezkeen ondorioak, Joseba Felix Tobar Arbujuk euskal nazio mugimenduari helburu taktiko berri baterako egiten dion proposamena, azken urteotan Debabarreneko euskarazko komunikabideek izan duten bilakaeraz Alazne Aiestaranek idatzitakoa eta Jone Martinezek ekofeminismoaren teoria garatzeko bete behar ditugun baldintzez dioena. Gainera, 2006ko giza eta gizarte zientzietako doktore-tesietan aztertutako gaiak ezagutzeko parada ere badugu aldizkariari esker. ■

Uztaro

Batzen artean

UDAKO EUSKAL UNIBERTSITATEA

140 orrialde

7 euro

Gipuzkoako atezainak

Batzuen artean

GIPUZKOAKO FORU
ALDUNDIA
54 orrialde

Gipuzkoako atezainei omenaldia

Gipuzkoako Foru Aldundiko Kiroletako eta Kanpo Ekintzetako Departamentuari eta Ostiraleko Lagunak Atsegintzeko Elkarteari esker dugu eskuartean *Gipuzkoako atezainak. Porteros guipuzcoanos* liburua. Gipuzkoako futbolaren historian nabarmendu diren atezainei egindako omenaldia da lana. Lurralde txikia izan arren, hainbat eta hainbat atezain handiren sorlekua izan da Gipuzkoa. Anechino, Agustin Eizagirre, Sebitas, Eduardo Chillida, Jesus Mari Zubiarrain eta Javier Urrutikoetxea izen handiak dira futbolaren historian. *Gipuzkoako atezainak* liburua bost onenak omendu

ditu: Inazio Eizagirre, Josetxo Arakistain, Jose Angel Iribar, Luis Miguel Arkonada eta Andoni Zubizarreta. ■

Otxoluari euskarak eta euskaldunok zor dizkiogunak

Bernardo Maria Garro, *Otxolua* (1891-1960) mundakarrari eskaini dio Adolfo Arejitak *Idatz & Mintz* literatur ataleko sorta bat. Xehetsun handiz idazlearen berri eman eta gero, *Otxolua* euskal itzulpengintzari utzi zizkion lanetatik batzuk argitaratu ditu, besteak beste, *Abere dontsuak* obraren *Lehenengo gaua* kapituluko aurreneko atala eta Mistraren *Mireio* lanaren bizkaierazko itzulpena. *Idatz & Mintz*en 43.

zenbakiak beste hainbat egileren lanak ere bildu ditu, Asel Luzarraga edo Miren Ibarluzea, besteak beste. ■

Idatz & Mintz

Batzuen artean

LABAYRU IKASTEGIA
40 orrialde

KARLOS LINAZASORO

«Uste dut *Etzi* maitasun istorioa dela, azken finean»

Azal ezazu zer den *Etzi*.

Liburu nahiko fina da, baina asko kostatu zait bukatzea. Sarritan halaxe izaten dira gauzak: zenbat eta txikiagoa lana, orduan eta zailago izaten da bukatzen. Liburu honen atzean dagoen historia hauxe da: nik iloba bat daukat Down sindromea duena. Hamabost-hamasei urte dauzka. Berari liburu bat eskaini nahi nion, baina beti utzi egiten nuen, sekula ez nuelako aurkitzen gaiari heltzeko tenore aproposa: behingoz orde, erabaki nuen bere bizitzan edo izaeran oinarritutako liburuxka egitea. Hauxe da.

Nola burutu zenuen zeure asmoa?

Bi anaien istorioa da. "Normala" den anaia gazteak kontatzen ditu bere anaia sindromedunaren gertakariak. Nolanahi ere, egun bateko epean gertatzen den istorioa da. Ez dago akzio handirik, gogoeta liburua da gehienbat. Uste dut maitasun istorioa dela; anaiak, aitona-amonak eta gurasoek anaia, iloba eta seme horri dioten maitasunaren istorioa.

Zer izan da zailena idazterakoan?

Askotan horrelako kasuetan erruki faltsua izaten da jende honekiko. Nik hori saihestu nahi izan dut, eta uste dut ez dagoela liburuan erruki faltsurik, justu kontrakoa baizik. Pasarte triste samarrak daude, umorea ere bai, poesia pixka bat... Eta intriga pixka bat hasieratik bukaeraraino. Irakurlea engantxatzen duen zerbait. Horretan saiatu naiz ni behintzat, irakurlearen arreta mantentzen duen tentsioa agertzen: bukaera arte gurasoak eta mutil sindromeduna nora joan ote diren galdera sortzen.

Bruno zoragarriari eskainitako kontakizuna

Bere anaia ez dela bera bezalakoa aspaldi konturatu zen mutilaren ahotik jakingo dugu

Bruno Down sindromedunaren berri, Karlos Linazasorok idatzitako *Etzi* kontakizunean. Joan berri da Bruno, gurasoei batera, bere bizitzan erabakigarria izango den zerbait egitera. Betiko alaitasunez agurtu ditu anaia gaztea eta aitona-amonak, beti bezain irribarretsu, segurtasun uhala ipinita, kaskoak belarrietan. Baina atzean utzi dituenen beldurra soma daiteke. Zertara ote doaz alde egin dutenak? Horren berri badute etxean gelditutakoek, baina ez dute esaten, izu larriagoa dutelako: zer gerta ote dakioke Brunori aurrerantzean? Hori da anaia gazteak eta aitona-amonak garbi esan gabe barnean daukaten arrazuratik irakurleak soma dezakeena. Bruno burugorria da batzuetan, alferrik dira sermoiak eta

Etzi

Karlos Linazasoro

ELKAR

56 orrialde

8 euro

arrazoiak berarekin; baina zoragarria ere bada, beste batzuetan. Bere anaia gazteak ikasi du Down sindromeduna izateagatik ez duela hark ere dena libre, berak bezala dituela betebeharrak eta eskubideak. Brunok badaki oso bihurria izaten, baina ezin zaio nahi duen guztia egiten utzi. Gutxitan egiten du negar. Baina dena delakoa izanda ere, etxe-ko guztiek asko maite dute. ■

egileari galdezka

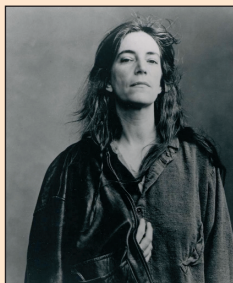
Ezpalak

JON TORNER

Luis Arellano eta Joaquin Calderon nafarrek egindako *Sahara no se vende* (Sahara ez dago salgai) dokumentala saritu dute Valparaisoko (Txile) Otro Zinema Sozial eta Giza Eskubideen Jaialdian. Jatorrizko Herriak eta Kulturak sailean izan da saritua nafarren dokumentala.

Adrian Tyler, Edward Burtynsky eta Joel Meyerowitz argazkilarien 40 lan daude ikusgai Donostiako Koldo Mitxelena Kulturunean.

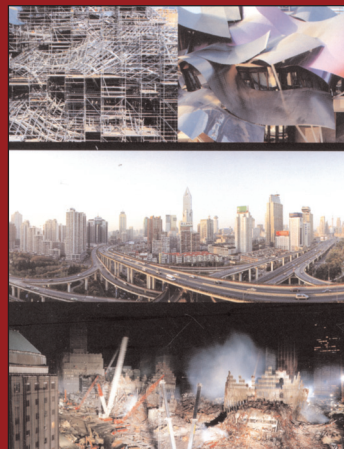
Espazioaren eta arkitekturaren arteko harremanaren isla dira argazki horiek. *Eraiki, Bete, Hustu. Espazioaren erabilerak* izeneko erakusketa otsailaren 9a arte izango da zabalik.

Alex de la Iglesia zinema zuzendariaren *The Oxford murders* filma estreinatu zen pasa den astean. Bilbotarraren lan berriak misterioa eta drama ditu ardatz, bere ohiko estiloa alde batera utziz. Protagonistak Elijah Wood eta John Hurt aktoreak dira; filma ingelesez grabatu du lehenengoz Espainian, Frantzia eta Britainia Handian.

Artium museoak Patti Smithen obrak erakutsiko ditu urrian

Gasteizko Artium arte garaikideko zentroak aurtan jasoko dituen erakusketen berri eman du. Aipagarriena, agian, Patti Smith artista estatubatuarren marrazki, poema eta argazkiak bilduko dituen izango da. Urriaren 30ean jarriko dituzte bere obrak ikusgai. Hainbat erakusketak kolektibok eta Antoni Miralda eta Francesc Torres artisten obrak bilduko dituzten biek osatuko dute, besteak beste, aurtengo egitaraua. Informazio gehiago: www.artium.org.

Fipa jaialdian saritutako saioak Donostian emango dituzte

MIARRITZEKO ikus-entzunezko saioen nazioarteko 21. Fipa jaialdia hilaren 22tik 27ra egingo da. Azken egunean, saritutako lanak Donostiako Tabacaleran proiektatuko dituzte. Aurtan 31 herrialdetako 59 programa lehiatuko dira. Bestalde, Martina Gedeck alemaniar aktoreak jasoko du ohorezko EuroFipa saria. Egitarau osoa: www.fipa.tm.fr.

Bertsoa.com: urtebeteko balantzea

JEXUX MARI IRAZUK duela urtebete jarri zuen abian Bertsoa.com bertso plaza digitala. Orotara 100.000 sarrera baino gehiago izan ditu jada, eta 200 bertso saio inguru sareratu ditu. Emanaldi horietako batzuk zuzenean eskaini ditu Bertsoa.com-ek. Albisteak, elkarrizketak eta agenda ere biltzen ditu webgune horrek, besteak beste.

Joxean Muñoz gidoilariak *Noticias de Gipuzkoan*: «Euskal komikiak komikilari oso onak eman ditu baina aurrera egiteko industria solidoa falta izan zaio. Ohikoa izan da, komikiak agertu eta denbora jakin batera desagertzea. Hau da, ahuldadea. *Ipurbeltz* eta *Xabiroi* izan dira dudarik gabe segida izan duten bakarrak. Euskal komikigintzaren historiari erreparatuz gero, *Ipurbeltz*en ezaugarriak azpimarragarriena iraupena izan da. Faktore oso inportantea».

Asier Etxeandiak aktorea *Berrian*: «Hemengo konpainiak ezagutu behar ditugu oraindik, eta haiek bere bidea egiteko aukera izan behar dute. Baina horretarako, Arriaga bezalako antzokiak behar dituzte, antzezlan jakin bat gaizki aterai daitekeen arren, horrek sortzen jarraitzeko eta bidea egiteko aukera emango dielako. Euskal kulturari hazteko aukera emango diolako. Baina aukera horren ezean, aktore askok alde egin behar izaten dute. Geldi-

tzen direnek gauzak egiten dituzte, diru laguntzak biltzen batzuetan, baina, hala eta guztiz ere, Arriagan sartzea betidanik izan da oso gauza zaila».

Ramon Reboiras Fnac-eko kultur-ekintzako zuzendariak *Diario Vascon*: «Bai, liburu-dendek best-sellerrak behar dituzte urteko ekitaldia gaunditzeko; kontrakoa esaten duenak gezurra dio. Dan Brown, Ken Follet eta Harry Potter ugari».

Txema Blasco aktoreak *Garan*: «Esan didate *Wikipedia*n Espainiako Estatuan film labur gehien egin duen aktorea naizela irakur daitekeela. Nire ordezkariak film labur gehiago ez egiteko esaten dit, baina nola ez ditut ba egingo! Film laburrek sasoi betearen egoten eta 'ordaindutako' lan eta lan artean denbora pasatzen laguntzen didate. Zuzendariei beti esan ohi diet nik esperientzia eta beraiek bizitasuna jartzen dutela».

Joare hotsak

Ituren eta Zubietako inauteriak

Inauteria ilargiaren menpekoa da, horregatik ibiltzen da egutegian hara-hona dantzan. Ospakizun batzuek, hala ere, tinko eusten diote data bati. Ituren eta Zubietako inauteria da horietako bat. Urtarrileko azken astelehen eta asteartea dira, urtero, inguruko mendi magalak zintzarri hotsaren oihartzunez betetzeko aukeraturako egunak. Egun aproposak, lanaren diktadurari ihes egiteko modua edukiz gero, aspaldiko ohitura baten magiaz gozatzeko Euskal Herriko eskualderik ederrenetako batean. Hots, Malerrekan.

Sinonimoen maitaleentzat pagotxa da Ituren eta Zubietako inauteria. Zantzarriak, joaldunak, ttuntturroak, jaia-aren protagonistak izendatzeko; zintzarri esateko, pulunpa eta joare. Zubietan ba omen zen horiek ekoizten zituen oinarritzko metalurgia industria, eta baliteke hori izatea ohituraren jatorria. Iturenak ez du gutxiago izan nahi ordea; joare egile bat gutxienez izan da herri horretan, Mikel Laboari esker ospetsu egin zen kantuari sinestera. Eta sinonimoetara itzulita, abesti horren zenbait bertsiotan Baztanen jatorria duen hitza aipatzen da: garea. Hots, joarea.

Nekazal eta artzain gizarteetan, joare-zintzarri-pulunparen doinua izpiritu txarrak uxatzeko erabili izan da. Baita Zubietan eta Iturenen ere, edo hori da uste zabalduena behinik behin. Hala dio egile ugarik, eta urrunago joan gabe, hala irakurri ahal izango duzu esku artean duzun aldizkari honetan, bost orrialde barri.

Juan Antonio Urbeltz adituetan adituenak dioenez, berri, euliak uxatzea da zintzarrien funtzioa, hala

Iturendar joaldunak. Goiko artileagatik dakigu herri horretakoak direla, Zubietakoak alkandora hutsik joaten dira eta.

nola hisopuarena. Hots, joaldunek eskumako eskuan daramaten zaldi-isatsarena.

Dena prest dago honenbestez. Astelehenean zubietarrak joango dira Iturenera bisitan, bi herrien arteko lau kilometroak betez. Asteartean alderantziz, badaezpada bidean zerbait gelditu den uxatzeke. Bi egunetan, eta bide erdian gutxi gorabehera, Aurtitz auzokoak bilduko zaizkie batzuei nahiz besteei, burrunbari burrunba gehituz. Aurtiztarrek, Iturengoek bezala, bi artilezko atal daramatzate: gerri inguruan jartzen dena, joarea lotzean sokak minik ez emateko —eman egiten du, hala ere—, eta sorbalda gainekoa. Zubietarrek gerrikoa baino ez. Den-denek daramate, hori bai, inauteri-jai honek hain berezko duen kapelu koloretsua.

Hots, ttuntturroa.

UNAI BREA

www.laiaerretegia.com

laia
sagardotegia

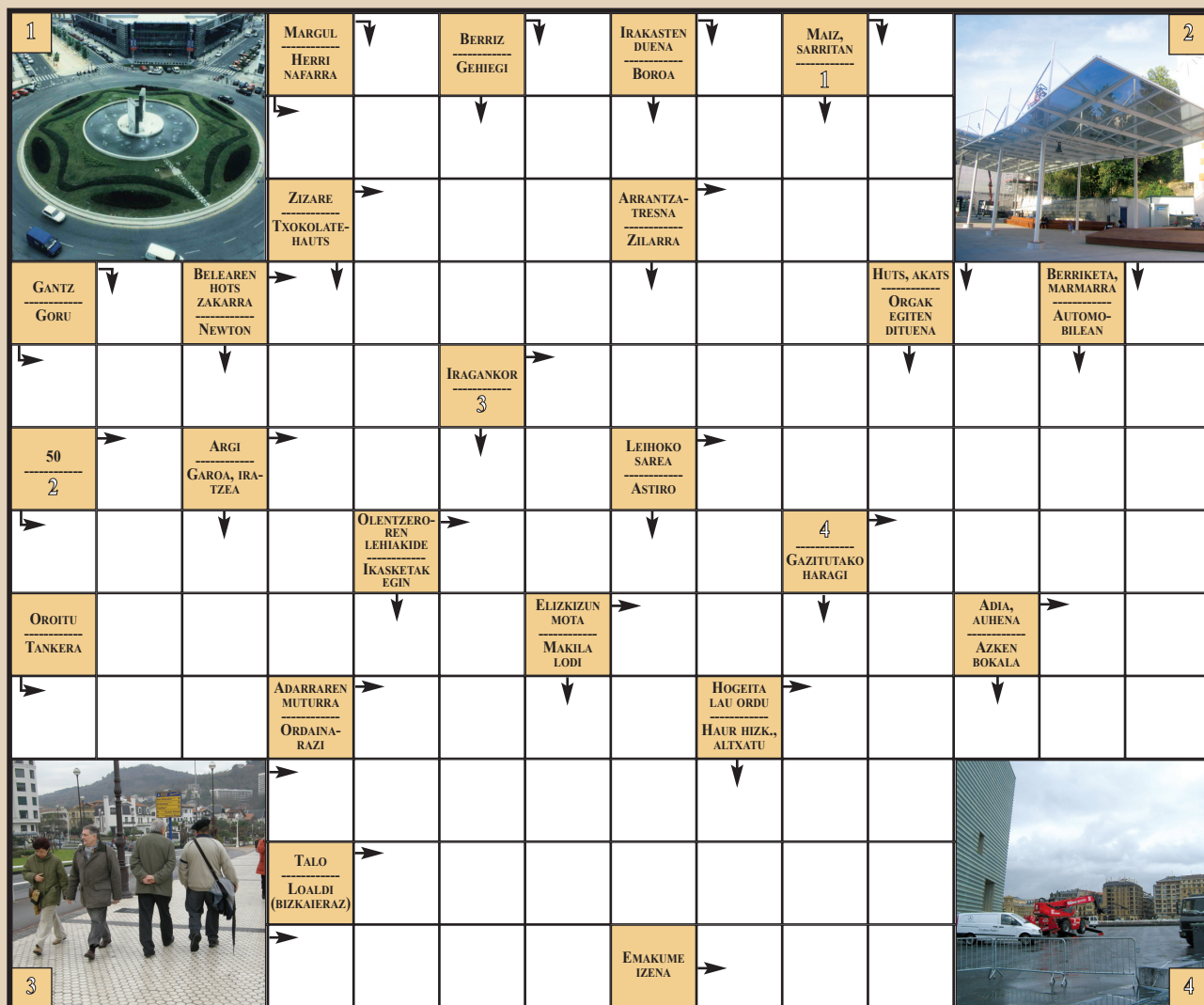
arkolla auzoa 33 • Hondarribia
Tel.: 943 646 309
info@laiaerretegia.com

Denbora-pasak

ANA ZAMBRANO

Hitz gezidunak

* GAIA: DONOSTIAKO AUZOAK

Bertso-zopa

Bertsoei falta zaizkien hitzak ezkerreko zerrendan nahasita daude. Bertsolarien ahoetatik atera zirenak hizki-zopan bilatu beharko dituzu.

GAIA: Bertso afari batera joan zarete. Jatetxeke atean ohar hau jarritzen du: "Jatetxe honetan erretzea debekatua dago". (Alkiza, 2003-09-05)

DOINUA: Anai-arrebak bementxe nator.

ANTZERA GISARA
 APROPOS ITXURA
 ARTEAN JARRERA
 AURPEGI KALERA
 BERTSORIK KANPORA
 BETI KANTATU
 EGUN KARTELAK
 ERRETZEN NAGUSI
 ETXEAN OHARRAK
 ETXERA ZORAGARRI

A U R P E G I
 K A N T A T U
 A R A O R Z N
 R Z R I O O A
 T D E Z P R E
 E E Z S N A T
 L B T Z A G R
 A L N X K A A
 K O A P E R P
 L R G G G R I
 B E T I T I A
 I S U G A N Z

A. Egaña

Gure _____ behar genduen
 horrenbeste zeremoni
 gustoko leku _____ bat
 bertsotarako komeni.
 Nik ze _____ jarriko diot
 _____ kaskailu honi?
 Erretzerikan ez badaukagu
 goazen _____ Andoni!

S. Lizaso

Etorri eta _____ gabe
 nola alde egin etxera?
 _____ bezela porta gaitezen
 gizon zintzoen _____.
 Nahiz ta _____ debekatua
 hemen zerbait erretzera
 biok _____ irtengo degu
 plater batetik bestera.

Hutsik dauden gelaxkak bete 1etik 9ra bitarteko zenbakiekin. Kontuan izan ezin dela zenbakirik errepikatu ez errenkada ez zutabe berean, ezta dagokion 3x3-ko laukian ere.

1	5		9			7	6	
4	2			5	7	9		
	9		4		3			
		5			4	6	2	
3								7
	7	6	2			3		
			8		9		7	
		9	5	7			3	8
	8	1			2		9	6

Gurutzegrama

	1	2	3	4	5
1					
2		■		■	
3		■	■		■
4		■		■	
5		■	■		■

EZKER - ESKUIN

1. Injektatze.
2. Zein tokitarainoko.
3. Sintesiari dagokiona.
4. Adibidez.
5. Atxagaren liburu baten izenburua.

GOITIK BEHERA

1. Wolframio.
2. Ilara.
3. Pinpilinpauxa, mitxeleta.
4. Txoriak uxatzeko panpina.
5. Ekologian adituak diren biologoak.

Epitafioa

Hilerrietan badira atentzioa ematen duten epitafioak. Zer egin ote zuen hildakoak, bere hilarrian honako epitafio hau jar diezaioten?:

“R.I.P., R.I.P., HURRA!”

Albondiga

Montxi Seseak honako txiste hau bidali digu:

– Aita! Aita! Ikastolan albondiga deitzen didate!

Aitak berriz:

– Hara, albondiga honek hitz egiten al du? Ala ni
ero nago?

Soluzioak

[illegible]

A. Egoña

Gure **arte**an behar genduen /
 orrienbeste zeremoni / gustoko
 esku **zorag**arri bat / bertsotarik
 zomeni / Nik ze **aurpegi** jarriko
 diot / **nagusi** kaskatu honi /
 Erretzenkan ez badaukagu /
 goazen **etxera** Andoni!

S. Lizaso

Etortu eta **kantatu** gabe / nola
aldegin etxera? / **Beti** bezela
porta gaitzen? / gizon zintzoen
uztera. / Nahiz ta **kartelak** debe-
tuan / hernen zerbaiz erretzera /
biok **kanpora** irtengo degu /
plater batetik bestera.

--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

1	5	3	9	2	8	7	6	4
4	2	8	6	5	7	9	1	3
6	9	7	4	1	3	2	8	5
3	8	1	5	7	3	4	6	2
8	4	2	1	9	6	8	5	7
9	7	6	2	8	5	3	4	1
5	3	4	8	6	9	1	7	2
2	6	9	5	7	1	4	3	8
7	8	1	3	4	2	5	9	6

gure!
arteana!
euskaraz

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUA: GORKA AZKARATE
ARGAZKIAK: DANTZAN.COMMozorroaren
babesean

Garizuma aurreko epealdia dira, teknikoki, inauteriak. Mozorrotzeko unea, festa eta zalaparta nagusi diren garaia. Mozorrotzean, bestela egingo ez lukeena egiten omen du pertsonak. Esan izan da, ordea, mozorrotzean ezagutzen dela pertsona nolakoa den, bere portaera naturalagoa, benetakoagoa bilakatzen baita. Euskal Herrian herri gehienetan ospatzen dira inauteriak. Zenbait herritan, ordea, tradizioa oso errotua dago eta bertako inauteriek egiten dute herria ezagun. Horietako batzuetara osteratxoa egiteko garai aproposena iritsi da.

Inauteriek ez dute, berez, data finkorik, eta beste hainbat jai egunen moduan –Aste Santua, Korpus eguna, Mendekoste eguna...–, Eliza Katolikoaren egutegi liturgikoari loturik daude. Egutegi horren berezitasuna ilargiaren zikloi loturik egotea da. Horrela, udaberriko lehen ilargi betearen ondorengo igandea Pazko igandea izango da eta horren arabera kokatuko dira gainerako jai egunak egutegian. Inauteriei dagokienez, erraz zehaztu daitezke haien datak Pazko igandea noiz den jakinez gero, Inauterien azken eguna –Hausterre eguna– eta Pazko igandearen artean 40 eguneko tarte, Garizuma, baitago.

Honenbestez, urtarilaren hondarrean eta otsailaren hasieran izango da aurten inauterien tarte; goiz, beraz, oso goiz. Kandelaria, San Blas, Santa Ageda eta Inauteriek bete-betea talka egiteraino, aspaldi-ko partez. Urtarrilaren 31n izango da Ostegun Gizena, eta hortik aurrera, Garizuma aurreko azken zalaparta

egunak, otsailaren 5ean ospatuko den Inauteri asteartea eta 6ko Hausterre egunera arte.

Zalduondo (Araba)

Zalduondokoa da Arabako inauteririk ezagunena eta ondoen gorde dena. Markitos da pertsonaia nagusia eta haren inguruan antolatzen da festa. Goizean, gazteek herrian barrena eramaten dute Markitos, txistularien laguntzaz. Eguerdi partean, herriko plazan, sei bat metrora zintzilikatzen dute, eta arratsaldean porroroz –ziripoten oso antzeko pertsonaia– jantzita Markitos eskegi eta berriz ere herrian zehar eramaten dute idiek tiratutako gurdi batean, epaitu eta hil baino lehen.

Ehun biztanle inguru dituen Aguirango eskualdeko udalerria da Zalduondo; Arabako Lautadan kokatua, beraz. Aizkorri-Aratz mendilerroak mugatzen du iparraldean eta Entziak hegoaldean. Mendi txango paregabeak egin daitezke inguruotan, mendi

malkartsuak igoz zein pagadi zoragarrietan ibiliz. Herriak berak, berriz, ondare arkitektoniko paregabea du. Horren adibide dira, besteak beste, eskualdeko etnografia museoaren kokaleku den Lazarragatarren jauregia –XVI. mendekoa–, Larreatarren etxea –XV.ekoa– edo Udaletxeari erantsita dagoen Zeledon ezagunaren etxea, zeinetan Gasteizko jaietako ikurra den pertsonaia bizi izan zen. Ezin da ahaztu, bestalde, antzina Astorga eta Bordele lotzen zituen Erdi Aroko galtzada ezaguna, San Adriango pasabidean barrena Gipuzkoaratzen dena.

Altsasu (Nafarroa)

Altsasuko momotxorroen irudi kitzikagarria oso ezaguna da Euskal Herri osoan. Gaur egun, nekazari giroko festa hori hiritartasunean girotuta dago, musika eta koreografia aldetik egitura egokia emanez. Artile eta adarrak jantzita, eta eskuak eta aurretik daramaten oihala animalia odolez zikinduta dituztela herria zeharkatzen

Euskal Herriko inauterien egutegia

Ondorengoak dira 2008ko Inauterietako data garrantzitsuenak:

Urtarrilak 31: Ostegun Gizena.

Otsailak 1: Ostiral Mehea .

Otsailak 2: Inauteri Larunbata edo Zaldunita bezpera.

Otsailak 3: Inauteri Igandea edo Zaldunita.

Otsailak 4: Astelenita.

Otsailak 5: Inaute Asteartea edo Asteartita.

2008ko datak goiztiarrak izanik herri batzuetan aldaketak egin behar izan dituzte. Altsasun, esaterako, inauteria astebete atzeratzea erabaki dute, eta Garizuman ospatuko da, otsailaren 12an. Donostiako kaldereroek eta Iñude eta Artzaiek ere data aldatu beharra izan dute. Kandelaria –otsailaren 2a– osteko asteburuan izatetik, urtarrilaren hondarreko asteburura egin dute jauzi, kaldereroek 26ra

eta Iñude eta Artzaiek 27ra.

Hona hemen, beraz, 2008ko Inauterien egutegi orokorra:

Urtarrilak 26, larunbata

Donostia - Kaldereroak.

Tolosa - Kaldereroak.

Lizartza - Puska biltzea baserrietatik.

Eibar – Koko eskea eta koko dantzak.

Urtarrilak 27, igandea

Donostia - Iñude eta Artzaiak.

Lizartza - Dantzariak herriko kaleetan eta plazan.

Irun - Iñude eta Artzaiak.

Urtarrilak 28, astelehena

Zubietako joaldunak Iturenena.

Urtarrilak 29, asteartea

Iturenjo joaldunak Zubietara.

Urtarrilak 31, Ostegun Gizena

Errenteria - Azeri-dantza.

Otsailak 1, Ostiral Mehea

Eibar - Kaldereroak.

Otsailak 2, Inauteri Larunbata edo Zaldunita bezpera

Behobia – Puska biltzea.

Durango - Surrandiak.

Galdakao - Altsasuko Inauteria (Andra Mari Taldea)

Bera - Kaldereroak.

Agoitz - Cascabobos eta Mascaritak.

Otsailak 3, Inauteri Igandea edo Zaldunita

Abaltzisketa – Txantxoak .

Amezketak - Talaik (baserriak).

Antzuola - Sorgin dantza.

Aretxabaleta - Txino Dantza.

dute. Momotxorroen eta haien inguruan irteten diren pertsonaien agerraldia goldatze erritual baten irudikapena da. Trama horren bidez, lurraren oparotasuna eskatu eta azienden eritasunak galarazi nahi dituzte.

Bidegurutze garrantzitsu batean dago Altsasu, Araba, Nafarroa eta Gipuzkoak muga egiten duten Arbarrain (1115 m) menditik oso hurbil. Aizkorri mendilerroaren berezko luzapena diren Altzania, Urbasa eta Aralar mendilerroak oso gertu izanik, natur gune paregabean kokatuta dago, errepi-de sare gris erraldoitik harago. Esan gabe doa, beraz, mendi txango paregabeak egin daitezkeela Altsasu inguruan. Urbasako mendatera igo eta bertako soilgune zein pagadietan paseatzea ohikoa da bertako zein kanpoko hainbat eta hainbat bisitarientzat. Urbasako talaiaitik Arabako Lautada eta Nafarro-

ako Sakana menderatuz txangozaleak duen ikuspegia ez da erraz ahaztekoa.

Lantz, Ituren, Zubietak (Nafarroa)

Nafarroako baserri giroko inauteri guztietan Lantzekoa da, agian, folklore aldetik aberatsena eta esanahi handiena duena. Anueko haranean dagoen herri txiki horretan, Miel Otxin gaizkilearen bahiketa, epaiketa eta sutan erretzea antzezten da inauteri asteartero. Bi hitzetan, gaizkiaren eta ongiaren arteko borroka irudikatzen da.

Miel Otxin da, aipatu moduan, Lantzeko inauteriko pertsonaia nagusia. Ingurua suntsitu zuen gaizkilea da Miel Otxin, hiru metroko gurutze batean kateaturiko pampina batek irudikatua. Horrez gain Ziripot, beronen atzetik doazen Zaldikoak, Arotzak eta Txatxoak ere Lantzeko inauteri ikusgarri horretako pertsonaiak dira.

Zubietak eta Iturenjo joaldunen jarduna ariketa izpiritual sakona da; sinbolismoak dioenez, joareen zaratarekin izpiritu txarrak uxatu eta lurrean dauden indarrak iratzartzea bilatzen dute. Lehen egunean, Zubietakoak Iturena joaten dira, eta bigarrean, berri, alderantziz. Binakako ilaran, une ikusgarriak sortzen dituzte erdi bidean bi herrietako joaldunak elkartu eta elkarrekin abiatzen direnean.

Ituren eta Zubietak Malerreka haranean daude, Ekaitza eta Mendaurren mendien magalean. Paradisua da inguru hau ibiltarientzat, natur gune berdingabea mugatzen baitu haranak. Aipagarria da Mendaurren mendia gailurrean dagoen Trinitateko basiliza ederra. Trinitate egunean –Inauterietik bezala data aldakorra du horrek ere, baina maiatza amaieran edo ekaina

Ezkerrean, Altsasuko inauteriak. Eskuman, moztarok Zubietan; joaldunak ez dira Ituren eta Zubietako inauterietako pertsonaia bakarrak.

Mundaka - Atorak.
Markina - Zaragi-dantza.
Uztaritze - Errobiko Kaskarotak.
Zalduondo - Markitos.
Lesaka - Zaku-zaharrak.
Azpeitia - Elegante eguna.
Gernika - Marrauen soka-dantza.
Bera - Iñude eta Artzaia.
Donibane Garazi - Kabalkada eta Liberti-mendua.

Otsailak 4, Astelenita

Amezketeta - Talaik (kaleak).
Lesaka - Fraindarrak arraultze-arraultze eskean.
Bera - Zingar-arraultze eskea.

Otsailak 5, Inaute Asteartea edo Asteartita

Arizkun - Sagar-dantza.
Lekeitio - Estudiantina.

Lantz - Miel Otxin, Ziripot, Zaldiko, txatxoak eta ferratzaileak.
Unanu - Mamuxarroak.
Uztaritze - Zarpantzar.
Kanpezu - Toribio.
Lesaka - Goitarrak arraultze-arraultze eskean.
Agoitz - Cascabobos eta Mascaritak.
Goizueta - Zahagi-dantza.

Otsailak 12, asteartea

Altsasu - Momotxorroak.

Zuberoako maskaradak

Zuberoako Maskaradei dagokienez, hiru hila-bete inguruko iraupena dutenez, ez dira Inauteri egunen menpeko. Atharratze eta Alozeko gazteen gain dago aurtengo maskarada Zuberoan zehar herriz herri eramateko erantzukizuna. Zazpi urte daramate prestaketa lanetan, maskarada azkeneko prestatu zute-

netik, alegia. Urtarrilaren 13an abiatu zen Atharratzen bertan apirilera arte luzatuko den emanaldi sorta. Hona hemen datak:

Urtarrilak 13, igandea: Atharratze.

Urtarrilak 20, igandea: Gotaine.

Urtarrilak 27, igandea: Ligi.

Otsailak 3, igandea: Altzürükü.

Otsailak 10, igandea: Ürrüstoi.

Otsailak 17, igandea: Muskildi.

Martxoak 2, igandea: Gamere.

Martxoak 8, larunbata: Maule.

Martxoak 16, igandea: Arrokiaga.

Martxoak 23, igandea: Barkoxe.

Martxoak 30, igandea: Aloze-Ziboze-Onizegaine.

Apirilak 6, igandea: Altzai-Lakarri.

Apirilak 13, igandea: Sohüta/Hoki.

Apirilak 20, igandea: Urdiñarbe.

Apirilak 27, igandea: Santa Grazi.

Iturria: www.dantzan.com

hasieran izaten da— erromeria goxoa egiten da han. Lantz, berriz, Belateko mendatearen Iruñeranzko isurialdean kokatzen da, haran nagusitik mendialdera hedatzen den haran txikian, Saioa mendi erraldoiaren magalean.

Zuberoako maskaradak

Zuberoako maskaradak euskal inauterien baitan topa daitezkeen agerraldirik berezienetakoak dira. Beraien jatorria ezezaguna den arren, nahikoa argi dago kristautasunaren aurreko garaietatik datozela. Maskaradako zenbait pertsonaiek naturako elementuak irudikatzen dituzte —gathuzainak katua eta zamaltzainak zaldia, esaterako—. Bitan banatzen da maskarada: gorriak eta beltzak. Dantzari finenak dira gorriak, ordenaren ordezkariak, eta txerreroa, kantiniersa, gathuzaina, zamaltzaina eta entseinaria dira aipa-

garrienak. Maskarada beltzak, bestalde, ordenarik eza, zikinkeria eta zitalkeria ordezkatzeko ditu. Pertsonaia fin korik ez duen arren, buhamiak, txorrotzak, kauterak, eskaleak, errumesak eta beste hainbat agertzen dira gehienetan. Euren helburua maskarada gorria zirikatzea da uneoro.

Maskarada egun osoko ekitaldia da; goizean, pertsonaia herriko jendeak jarritako “barrikadak” gainditzen saiatzen dira, horien aurrean dantza eginez. Arratsaldean, jarraipena izan ohi du goizean hasitako ikuskizunak. Zuberoako herri bati egokitzen zaio urte bakoitzean maskarada antolatzea, eta estreinako saioa beren herrian eskaini ostean, Zuberoako herri askotan barrena egingo dute itzulua, igandero maskarada antzetzuz.

Zuberoako lurraldea aipatzen hasita, zaila da herri edo ingurune

konkretu bat besteen gainetik nabarmentzea. Zuberoa bere osotasunean baita eder, misteriotso eta erakargarri. Hegoaldean 2000 metroko langa gainditzen duten gailur lerdnetatik hasi eta iparraldeko lautadaren lasaitasunera. Arbailako basotik, Holtzarteko mendi zintzurrera. Mila txoko ezkutatzen ditu Euskal Herriko herrialde txikiak.

Elkarrengandik oso hurbil dauden Atharratze eta Aloze herriak dira aurtengo maskaraden antolatzaile. Atharratze, bere kokapen egokia dela medio, herrialdeko bigarren merkatal gune garrantzitsuenak da, eta inguruan egin daitezkeen txango gehientzat abiapuntu ezin hobea. Maskarada garaitik kanpo ere gomendagarria da zinez Zuberoa sarritan ahaztuari bisita egitea. ■

Ezkerreko argazkian, Lantzeko inauteria. Eskuman, zuberotar aitzindariak, barrikada dantzatzen Gameren.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA

ZIENTZIA

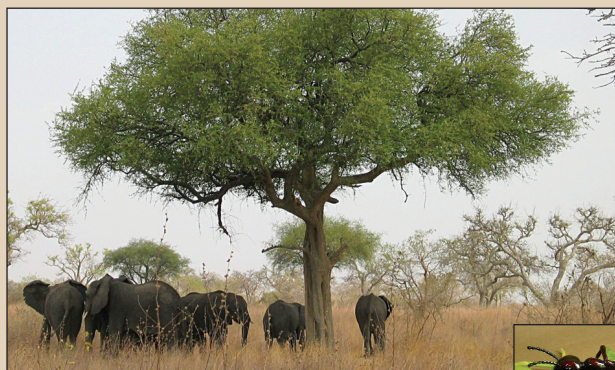
Inurrien noraeza

AFRIKAN belarjale erraldoiak desagertzearekin batera, akazien eta inurrien artean dagoen erlazio sinbiotikoa aldatzen ari da. Gezurra badirudi ere, belarjaleen erasoak gutxitu ahala kolokan dago hainbat inurri espezieren bizi-raupena.

Oro har, belarjale handiek akaziak dituzte gustuko, baina zuhaitz horiek badute armarik: gutxienez hiru inurri mota daude akazietan, belarjaleei eraso eginez zuhaitza defendatzen. Hori egitearen truke, akaziek babeseta eta janaria ematen diete inurriei. Handienetan 100.000 inurri ere egon daitezke.

Science aldizkarian berriki argitaratutako emandako artikuluan, Floridako Unibertsitateko Todd Palmer ikerlariak dio akazietako inurriak "desentrenatuta" daudela eta erasorako ahalmena nabar-

men murriztu zaiela. Ondorioz, beste inurri mota batzuk hasi dira akaziak kolonizatzen, eta horiek ez dute belarjaleen aurrean jarrera erasokorra agertzen. Hortaz, belarjaleak gutxitzearekin ekosistema oso bat alda daiteke. Oraingoz ez dago ondorioak neurtzerik. ■

Aspaldikoa da akazia eta inurrien arteko harreman ona.

Osasuna

JABIER AGIRRE

Ebakuntzen erdia ospitaletik at

Lehen baino ospitaleratze gutxiago egiten da kirurgia dela eta.

ORAIN URTE BATZUK ospitaleratze eta guzti egiten ziren ebakuntza kirurgikoen erdia modu ambulatorioan egiten dira gaur egun, gaixoak ospitalean geratu beharrik gabe, alegia. Horrela ageri da Espainiako osasunguneen azken estatistiketan. Bertan Espainiako Estatu osoko 752 ospitaleren datuak daude -296 publiko

eta 456 pribatu-, 2005. urteari dagozkionak.

Urte horretan 72 milioi inguru kanpo-konsulta artatu ziren ospitale horietan -2001. urtean baino ia zazpi milioi konsulta gehiago, %11ko gorakada-. 24 milioi baino gehiago larrialdietan egin ziren, eta horietan, gaixoen %11 ingresatuta geratu ziren.

Bestetik, lau milioi ebakuntza kirurgiko baino gehiago egin ziren ospitaleotan. %88,9 aurrez programatutakoak

ziren. Jarduera kirurgikoa bere osotasunean hartuta, ebakuntzen %51,8 ospitalizazio eta guzti egin zen. Kirurgia handi ambulatorioak hartu zituen kasuen %23,7, eta azkenik, %24,4a ebakuntza kirurgiko txikiagoak izan ziren, modu ambulatorioan eginak horiek ere. Horrela, bada, ebakuntzen ia erdia ospitaleratu gabe egin ziren.

Jarduera kirurgikoak aurrerapauso nabarmena egin du azken urteotan. Datu ofizialek denbora tarte handiak behar dituzte informazioa bildu, prozesatu eta konparazio egokiak egiteko. Beraz, esku artean ditugun datuek 2005. eta 2001. urteko egoerak elkarrekin alderatzeko modua ematen digute. Ikus daitekeenez, eboluzioa positiboa izan da.

Lau urteko tarte horretan ebakuntza kirurgikoek gora egin dute, 2005. urtean 2001ean baino 459.413 operazio gehiago eginda -%12,2ko gorakada-. Igoerarik nabarmenena kirurgia handi ambulatorioaren eremuan gertatu zen, sail horren portzentajea %18,6tik %23,7ra igo baitzen. Eremin obstetrikokoan ere gora egin du jarduera kirurgikoak azken lau urteotan: 2005. urtean erditze kopurua 2001ean baino %14 handiagoa izan zen, eta horietatik %25,2 zesarera bidezkoak izan ziren. Ospitale publikoetan zentro pribatuetan baino haur gutxiago munduratu ziren teknika horrekin.

INGENIARITZA

Energia metatzeko
modu hobeen bila

GAUZA JAKINA DA energia metaketa hobetzea ikerlarien aspaldiko erronka dela. Izan ere, zentral termiko edo nuklearretatik sortzen den energia asko galdu egiten da metaketa sistemak asmatu ez direlako, eta gure ibilgailuetan antzer gertatzen da.

Horren harira, Australiako Cleantech Ventures eta CSIRO enpresek urrats garrantzitsuak egin dituzte bateria adimentsuak diseinatuz. Egungo bateriak ez dira gai denbora luzez energia metatzeko, eta gordetako energia nahi baino azkarrago deskargatzen da. Gure automobiletako bateriak, adibidez, horrelakoak dira. Autoa aste batzuetan abiarazten ez badugu, bateria deskargatzeko arriskua dugu.

Arazoa larriagoa da energia berriztagarrien bitartez higitzen diren ibilgailuetan. Gauzak horrela, arestian aipatu enpresek egungo bateriak hobetzeko bideari ekin zioten, energia berriztagarrietan oinarritutako motoreak saldu ahal izateko.

Orain arte lortutako emaitzak onak izan dira, batez beste baterien iraupena hirukoiztea lortu baita, baina orain ekoizpen-teknologia lantzen ari dira, bateriek salneurri lehiakorak izateko merkatuan. ■

Autoetarako bateria adimentsuak ekoitzi dituzte Australiako bi enpresatoko ikerlariak.

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Zumitzagako ailargina

AURREKOAN NIOEN ontziak josteko eta lokarritze lanetarakoak sortzeko isatsa, *Cytisus commutatus*, gai egoia zela, zeta harren etxolak, sokak, kordak eta barriakuztaiak aitatzuz. Burdina nagusitua den gizarte honetan hari kateatutako hitzak ditugu goiengo, eta ni ere haien morroi. Ailarra omen da barrikaren uztai, zur arteko bizkaieratarak zuzendu dit. Iku-siak ditut, museo edo antzeko zokoren batean eta, batik bat, argazki zaharretan, gerrian zurezko lokarriak dituzten barrika eta barrikoteak. Eta, kaikua halakoa, gaztainazkoak irudikatuak nituen. Otargintzan ikusia, gaztainazko heldulekua duten lepotarretan, kopotarretan eta zareetan, horienaren tankerakoa irudikatu bakailao gaziz, bale-sainez edo sagardo beteta ontzien altzoan kaian pilatutako barriken bueltakoa.

Zumitzaren antzekoa da ailarra, baina bada aldea: zumitza bi aldeetatik landutako uztai da, aldiz, ailarra alde bakar batetik. Azken horrek, landutako aldea barrura upelak estu-estu eutsiz, kanpoko aldera erakusten duen aldea bere azal eta guzti dago, landu gabea, basagoa; horregatik erabiltzen ote da ailarra hitza basatiaren sinonimo gisa bizkaieraz eta gipuzkeraz? "Umandi", Urestarazu tar Andonik bere milaka eta milaka orriko asmo-hiztegi ederrean argitzen digu. Honela dio ailarraz: "Oyan eta landaetan landu gabe sortzen dan edozein landarea", horra basatiarekiko sinonimiaren iturria. Landare horiek erditik pitzatu eta zartatuta sortuko zituzten uztaietarakoak. Hona Andonik berak horretarako erabiltzen zen ailarraz dioena: "(Ereztun): iz. Upaen pipolak estekatzeko erabiltzen dan kurkurua". Bai dotorea!

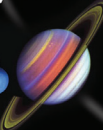
Pipa, barrika, upa, barrikote, kupel, buko... Oraintxe da bada hauen artean ibiltzeko sasoia. Iazko sagarraren gozatu ezinak, aurreko urteko sagardo berak ahantzara zi eta aurtengo lehorrak, idazten duen aho sabai honentzat ezin goiengoagoak, dagoenerako etorriak dira eta datorrenean ez bada hurrengo ilbeheran botilaratu aurretik gozatzeko sasoia, adiskidea...

ALBERTO ELOSEGI

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Denboraren makina

NAGORE IRAZUSTABARRENA

Igandea sakratua da

Konstantino enperadoreak (ezkerrean) legez ezarri zuen igandea atsedeguna izatea. Industria Iraultzan, ordea, langileek asteko zazpi egunetan lan egiten zuten.

ERROMA, K.O. 321. Konstantino I.a enperadoreak derrigorrezko atsedegun izendatu zuen igandea. Gaur egun ez dago zalantzarik kristauen jai eguna igandea dela, baina ez da beti horrela izan. Bibliak dio egun sakratua larunbata dela. Lehen kristauen tzat huraxe zen atsedeguna; gogoa izan, finean, juduak zirela eta *sabata* errespetatzen zutela. K.o II. mendean hasi ziren igandea kontuan hartzen: igandean sortu zuen Jainkoak argia eta, batez ere, igandean berpiztu zen Jesukristo.

Konstantinoren legeak ez zuen larunbata erabat alboratu. Jainko kristauaren gurtza-egun nagusia izan zen oraindik urte batzuetan. Igandea, berriz, eguzki-jainko paganoen eguna zen; begira bestela igandea esateko ingelesek erabiltzen duten hitzari: *sunday* (eguzki-eguna). Antzinako Erroman du jatorria hitz ingelesak, haien tzat asteko azken eguna *dies solis* baitzen.

Baina Konstantinok Inperioan kristautasunaren nagusitasuna ahalbidetu zuen moduan, apurka igandearen sakratutasuna ezartzea ere lortu zuen azkenean. Domeka latinezko *dominus*, *dies Domini*-tik dator. Handik aurrera, berez, igandean ez zen lanik egingo eta Jainkoari eskainiko zitzaien atsedeguna.

Jaiegunaren etsairik gogorrena Industria Iraultza izan zen. Liberalismoak eliza katolikoaren hegemonia hautsi zuen mundu honetako kontuetan. Entziklopedia Frantsesak, esaterako, zera zioen "Dimanche" artikuluan: "Igandean lan egin behar da guztion aberastasunaren mesedetan". Aitzakia ederra fabrika berriak etengabe produzitzen zezaten.

Horregatik, XIX. mendean langileen eta eliza katolikoaren interesek bat egin zuten. 1891an *Rerum Novarum* entziklikak, besteak beste, igandearen izaera sakratua jasotzen zuen; otoitzerako eguna zen, ez lanerako. Sindikatuek, beste modu batera, gauza bera eskatzen zuten. Horrela, alde guztietako presioak eraginda, estatuak hogeita lau orduko atsedeenaren aldeko legeak onartzen hasi ziren pixkanaka. Lehena Alemania izan zen, entziklikaren urte berean, 1891n. Gero Espainiak onartu zuen atsedeguna, 1904an. Eta 1921an, Versaillesko itunean zehaztu zuten, atsedegun hori "ahal den neurrian, herrialde bakoitzeko ohiturek kotsakratutako egunekin bat etorriko da".

Orduetik igandea atsedegun ofiziala da Mendebaldeko herrialde guztietan. Baina, gainera, juduak ez izanda ere, *sabata* errespetatzen, hots, larunbata lanik ez egiten saiatzen gara, ohi-tura onak ez baitira galdu behar. ■

ARRASTOAK

ADOLF HITLER-en liburutegi pribatua aztertu du Timothy Ryback historialariak eta bere lanaren emaitza aurki argitaratu du den *Hitler's secret library* (Hitlerren liburutegi sekretua) lanean bildu du. Hitlerrek 1.200 liburutik gora zeuzkan Berchtesgaden-eko (Baviera) gotorlekuan eta 1945ean, gerra amaitzean, AEBetako Kongresuko liburutegira eraman eta gela itxi batean gorde zituzten

Hitlerren liburuen artean Gottlieb Fichte filosofo alemaniarren hainbat obra aurkitu ditu Rybackek; filosofoak dimentsio politiko berria eskatzen zuen Alemaniarentzat. Bitxia da Nostradamusen profetziak ere irakurri zituela Hitlerrek; 1921ean erosi zuen liburua eta gerra amaitu arte gorde zuen. Nostradamusen profetzia horietako batek 1939an Alemaniak gerra handi bat eragingo zuela esaten omen du.

Baina harrigarriena da diktadoreak berak debekatutako hainbat egile juduren obrak irakurri eta bildu zituela.

Dani Maeztu

Durango (Bizkaia), 1974.
Zuzenbidean lizentziatua EHUn.
Ingurumenari buruzko zuzenbidean
trebatua. Talde ekologistetan aritua.
Bizkaiko AHTren aurkako
Asanbladako eta AHT Gelditu!
Elkarlana taldeetako kidea. Abokatu
lanetan dihardu, Durangon du
bulegoa. Ermuan (Bizkaia) bizi da
–behin-behinean– eta trena
erabiltzen du egunero. Aralarreko
Hegoaldeko Zuzendaritzako kidea da
eta Durangoko zinegotzia. Aralarren
izenean Bizkaian hautatutako lehen
udal hautetsia: “Borroka zibila
indartzearen aldekoa naiz. Jendea
kontzientziatu eta borroka juridikoa
tresna modura erabili behar dela
erakutsi dit mugimendu ekologistak”.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Maddi Soroa

«Bizkaiko EAJren hegemonia izugarria da alderdian»

“EAE-ANV legez kanpo uzteak are gehiago zailduko du elkarbizitza. PSOEek espainiarren botoa ziurtatu nahi du kosta ahala kosta”, adierazi digu Dani Maeztu aralarkideak.

Euskal Herria Bai izeneko koalizio saioaz jardun dugu halaber: “Niretzat koalizioa osatzeko lehen zioa, Estatuari alderdiz haragoko erantzuna emateko zen, Alderdien Legeari aurre egiteko bitarteko izatea. Horretarako baina, alderdi bakoitzak bere siglei uko egin beharko lieke. Uneon, tamalez, koalizio zabala gauzatzea ezinezkoa dela ikusi dugu”.

“Durango eskuindarra izan da beti. Legealdi hau apur bat aldatu da EAJk

[EArekin batera] hiru zinegotzi galdu dituelako eta PPK bat”, esan digu –udal politikaz ari garela– gure solaskideak. Eusko Legebiltzarra osatzen duten joera politiko guztiak biltzen dira Durangoko Udalbatzan. Durango herria EAEko isla begitandu zaigu: euskal erkidego honen errealitate gordin eta, oraingoz, aldaezina.

Franco hil osteko urtean jaio zinen Durangon. Gernika da ostera diktadura frankistaren izugarrikeriaren sinboloa. Durangon ere bonbardaketa handiak izan zirela ikasi dugu durangarrok, hala ere. Ez dugu Piccasoren *Guernica* sinboloa izan, egia da. Durangok hiru

bonbardaketa jaso zituen bi egunetan ordea. Herria guztiz suntsitua geratu zen. Gerra ostean isiltasun itzela izan zen herrian nahiz familietan, frankismoak ezarria.

Durango euskaldunontzat Euskal Liburuaren eta Diskoaren Azoka da egun. Bertako euskaldunok ere hori sentitzen dugu Azokak irauten duen astean. Baina hedabideek Durangoz proiektatzen duten irudi hori ez da eguneroa. Nire gurasoek ez zuten euskara jaso, bertakoak izan arren. Gehienek, berauek bezala, ez dute euskaraz berba egiten. Euskara gerra ostean galdu zen hirian –Villa bezala ezagutua–, baserri-

“Borrokaren mugak desobedientzia zibilaren mugan daude. Enpresa bateko makina batean kateatzea edo bulegoan sartzea zilegia da, horiek ez dira sabotajeak”.

bat aurreratu dugu elkarbizitzan. Legegintzaldi honetan ordea, momentuz ez dago akordiorik, ez ezer. Frankismoaren osteko “demokrazian” –askotan ez dakigu ere demokrazian gauden– EAJk beti gobernatu du gehiengo osoz. Pasa den legealdian hamar zinegotzi zituen. Gehiengo osoa izateko bakarra falta zitzaion eta

gobernatzeko ez zuen inorekin itunik behar izan. Orain bai ordea. Eta ez du akordiorik lortu oraindino, EAJk ez duelako negoziatiorako gaitasunik. Ez dut gabezia hau EAJ osoaren jarrerarekin nahasi nahi, Durangoko EAJz ari naiz. Bertako jeltzaleak eroso aritu dira beti udalgintzan, baina azken hauteskundeetan porrota jaso zuten Durangon, eskualdean eta Bizkaian oro har: Elorrio, Abadiño eta Izurtzako udaletxeak galdu zituen EAJk. Besteak beste, AHTren auziak eragin zuen nire ustez. Bada, ez dute egoera berria onartu.

“EAJk aniztasunean bizitzen ikasi behar dugula dio, baina, gehiengo osorik gabeko aniztasunak beste aurpegi bat erakutsi dionean ez du indar korrelazio berria onartzen”

Udalaren aurrekontuak nola moldatu dira, ordea?

Aurrekontuak onartu gabe daude oraindino. Alkateak [Juan Jose Ziarrusta] esku-hartze handia dauka udal araudietan eta hainbat kudeaketa dekretu bidez eraman dezake

aurrera. Badaude gehiengo osoz atera beharreko gaiak, aurrekontuak, kasu, eta arazoak ditu. Joan den urtekoak luzatu ziren eta berriak negoziatzen ari dira. Hiri-gintzako plan batzuk atzera bota dira, ezinbestez. Irailez geroztik gai asko ezin izan dute onartu, udal gobernuak ez delako inor konbentzitzeko kapaz. Beldurrez ari dira. Udaleko giro nahasia kaleratu da eta txarto gabilza. Udalbatzak ez du itunaren kultura gauzatzen ikasi. EAJk aniztasunean bizitzen ikasi behar dugula dio, baina, gehiengo osorik gabeko aniztasunak beste aurpegi bat erakutsi dionean ez du indar korrelazio berria onartzen.

ANVrekin berriz, nola moldatzen da Aralar?

ANVrekin harremana penagarria da. Hain hurbil dauden bi herri talde izanda, ez dago elkarlanik. Bozketan bat egiten dugunean ez da aurretik akordio bat izan delako, bakoitzak bere alde erabakita baizik. ANVren jarrera konplexuz beteta dago. Eurentzako ez da eroso Aralar udaletxean egotea. Bizkaiko lehen zinegotzia izan nintzen Aralarren izenean. Orain bi gara eta ez dute egoera jasaten. Joan den legealdian bizpahiru aldiz batzartu ginen, guk deituta beti ere. Egun zerbait adostu behar bada, beste alderdi bat behar dute ondoan, makulu moduan. EB edo PSE sartzen bada akordioan orduan prest daude, bestela ez. Harreman pertsonalak errespetuzkoak dira, baina gurekiko jarrera ulertezina da.

Etxebizitzaren politika berriz, zertan da?

Etxebizitza arazoa da, eta ez da ondo bideratu. Azken hamar urteotan babes ofizialeko 80 etxebizitza baino ez dira egin, etxebizitza pribatu asko bai ordea. Jaurlaritzak Etxebide bidez landu behar zituen plan partzialak ez dira ondo burutu. Udalak arau subsidiarioaren aldaketa erabili du hori zuzitzeko. Kontuak kontu, 80 familiarik besterik ez dute babes ofizialeko etxebizitzarik.

Gerra ostean Durangoaldean inmigratzioaren eskualdea izan zen, etorkin ostea heldu da ostera ere.

Herriaren eraldaketa nabarmena da. Txinatarrak, hegoamerikarrak edota

tarrek bestek ez zuten euskaraz egiten. Euskararen etenaldi luzea izan zen. Gure gurasoen belaunaldiak lan itzela egin zuen belaunaldi berriok euskara jaso ahal izateko, baina herria ez da kanpotik irudi dezakeen bezain euskalduna. Durangon oraindik ere urteko kultur asteari Euskara Astea deitzen zaio. Apur bat arraroa ezta?

Durango berezia da, inondik ere.

Durango herria da baina hiriak dituen arazo sozialak ditu. Nor bere kasa dabil. Kultur eta kirol elkarte asko lanean ari da, baina bakoitza bere alde. Udalarekin elkarlana ez da sendoa. Gizarte kohesioaren falta nabarmena da. Berbarako, Agenda21 delakoaren lanetan ari direnek aipamen moduko bat jaso dute. Merezia, noski. Niretzat halere, herritarrek gizartean duten parte-hartze urriaren isla da saria.

Udalbatza EAJ-EA (7 aulki), ANV (4), PSE (4), PP (3) Aralar (2) eta EB (1) alderdiek osatuta dago. EAEko alderdi guztiek dute ordezkaritza Durangon. Nola moldatzen zarete alderdiak?

Zailki eta txarto. Aurreko legealdian, zorionez, ezker abertzalearen Mugarra Bilgune plataforma legezkota izan zen. Udalbatzaren osaketa anitz honek bigarren legealdia du eta apur

ESPAINIAKO ESTATUAREN KONGRESURAKO HAUTESKUNDEAK

“Euskal Herria Bai koalizioaren ideia Joseba Egibarrena izan zen”

KONGRESU ETA SENATURAKO KOALIZIOAZ: “EAJ, EA, EB eta Aralarrek Euskal Herria Bai izeneko koalizioa (EAEn) osatzearen aukeraz berba egin da. Aralarrek koalizioa Estatuari herri gisa erantzuteko formula bezala aztertu du, egungo egoera politikoari aurre egiteko indar metaketa osatzeko. Guk koalizioaren oinarrian hiru zutabe ipini ditugu: erabakitze eskubidea onartzea, ezkerreko politika lantzea eta pertsonaren eskubideen defentsa bermatzea. Aralarrek ez du horregatik, koalizioa alde aurretik egintzat jo. Iruñeko azken batzarrean hiru ardatz nagusi horiek ipini genituen koalizioa osatzeko, kontziente gara oso zaila dela EAJ sartzea ezkerreko politikaren ardatzean”.

KOALIZIOA EZ LITZATEKE NATURALA, EBBKO URKULLUREN BERBETAN: “Ez nuen EAJrengandik besterik espero. Bizkaitarra naiz eta Bizkaiko EAJ ondo ezagutzen dut. Ez dut Bizkaiko EAJ hauteskundeetara aurkezteko ikusten, bere siglapean

ez bada. Bizkaiko EAJren hegemonia izugarria da alderdian. Baina koalizioaren ideia EAJtik etorri zen, Egibarrek zabaldu zuen aukera hori. Beraz, EAJk eutsi behar zion ideari. Egibarrek euskal gizarteak ‘indar metaketa eta erabakitze eskubidea bermatzea’ eskatzen zituela esan zuen. Egibarrek EAJk koalizioaren aukera bereganatua zuela ikusarazi nahi izan du nonbait, baina ez da horrela.

NABAI BAI, EH BAI EZ: “Nafarroako eta EAEko egoera ezberdina da. EAEn osatu izan balitz, koalizioko alderdi handiena EAJ litzateke. Nafarroan koalizioa badago, eta bertan babes handia duen alderdia Aralar da, bozkatuena. Aralarrek bere unean uko egin

zion bere siglapean joateari NaBai osatzeko eta indarrak metatzeko. EAEn, aldiz, EAJk ez du gauza bera egin. EAJk urte pilo darama boterean eta ez dago agintea arriskuan jartzeko eta galtzeko prest. Konparazio hau oso adierazgarria eta esanguratsua da.

errumaniarrak etorri dira. Euren negozioak dituzte eta herria ez dago prestatuta berauek bereganatzeko, ezta gure errealtatearen parte direla onartzeko ere. Kanean esamesak entzuten ditugu: “Etorkinek babes ofizialeko etxeak eta onura fiskalak dituzte. Txinatarrek bazar eta tabernak ireki baina ez dituzte tasak ordaintzen”. Denok dakigunez ez dago hobari fiskala txinatarra izateagatik. Ezezagunari diogun beldurra- ren adierazle da jarrera hori, bestelako jarrerak landu ezean hesi bat altxa daiteke komunitateen artean.

Eusko Trenbideak-ek lurrazpiko geltokia egingo du Durangon. Nola eragingo du obrak herrian?

Kanpotik begiratuta polita da Durango, azala du polita ordea. Barrutik begiratuta besterik da. Trenbidea herria bitan zatitzen duen hesia da. EuskoTren enpresak trenbidea eta geltokia lurperatzea erabaki zuen. Geltokia egiteko libratu den lurraldea nola antolatuta da kontua. Bost dorre egingo dira, hemezortzi solairukoak. Zaha Hadid arkitektuak egingo du EuskoTren-en egoitza, EAEko egoi-

tza nagusia izango dena. Baina, Zaha Hadidek ez du egingo obra osoa, enkantean aritu ziren beste enpresek dorreak eraikiko dituzte. Proiektu erraldoi honek kostu izugarria du eta herria hipotekatua geratuko da. Erabakia gainera ez da udalerrian eztabaidatua izan. Bilboko eredia ekarri nahi dute Durangora: arkitektu ospetsuek egindako luxuzko eraikin ikusgarrien hiria nahi dute Durangon ere.

AHTk Durango zeharkatuko du. Nola ikusten duzu proiektua?

Trena da kolektiboki egungo garraio mota jasangarriena. Bilbo-Donostia-Gasteiz azpiegitura zaharkitua gelditu izanak kezkatzen nau. Eusko Jaurlaritzaren eskumenean dago, baina ez dira beharrezko inbertsioak egin eta orain AHTa dator. Ez dute azpiegituraren trazatua metro bat bera ukitzea onartzen eta esaten digute hori dela garraio jasangarriena. Ez dugu sinesten. Aitzitik, dagoen azpiegitura bikoiztu behar zen eta ez da egin. Trena garraio soziala bihurtu behar dugu, trena da-eta bertako jendeok darabilguna eta ez hiriburuak lotuko dituen AHTa.

Sabotajeak direla eta ez direla, zer iritzi duzu AHTren aurka ari zareten taldeekiko Jaurlaritzak duen jarrera?

Sabotajeek oihartzun gehiago izan dute komunikabideetan, sabotajeak berez izan direna baino. Sabotajeak “euskal gatazka” delakoarekin lotzeko asmoa dago. Gatazkarekin lotzen diren borrokek zilegitasuna galtzen dute. Mezu hori zabaldu da boteretik eta azpiegitura garatu nahi dutenen aldetik, biak lotzeko berebiziko interesa dute. Guk baina, aurka ari garenok, biak ez ditzaten lotu saiatu behar dugu, gure borroka bestela sinesgarritasuna galduko baitu. Borroka zibila landu behar dugu asmo instituzionalen aurka, eta kontu handiz.

AHT Gelditu! Elkarlanak bere borroka kriminalizatzeko arriskua salatu du.

Elkarlanean-ek ez ditu ordea babestu sabotajeak. Hala ere, argitu aldera, niretzat borrokaren mugak desobediencia zibilaren mugan daude, gutiz zilegiak. Zentzu honetan, enpresa bateko makina batean kateatzea edo bere bulegoan sartzea zilegia da, horiek ez dira sabotajeak. ■

Xabier Mendiguren Bereziartu

«Gaurko erritmoekin euskararen normalizazioa izugarri berandutuko da»

Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseiluak hamar urte bete berri ditu joan den abenduan. Ordutik Kontseiluaren idazkari nagusia da Xabier Mendiguren (1945) ezkie-itsasorra (Gipuzkoa). Urte lanpetua eta berezia izango du Mendigurenek 2008a, datozen hamar urteotarako Kontseiluaren helburuak finkatu beharko dituztelako.

ONINTZA IRURETA

Argazkiak: Junkal Amores

Lelo berria aukeratu duzue, “Bai euskarari”ren ordeztu “Euskaraz bai”. Azaldu iezaguzu batetik besterako alaketak zer esan nahi duen eta zergatik den, zuek esan bezala, “ziklo berri baten hasiera”.

“Bai euskarari” leloak asko eman digu, hamar urte hauetan etengabe erabili dugu maila guztietan. Hasierako kanpaina “Bai euskarari” izan zen, ondoren hainbat gauza egin ziren lelo horrekin. Egia esan gure aurretik sortutako leloa da, gu hasi baino hogeita urte lehenago sortutakoa. Garbi daukagu oraindik ere erabiliko dugula. “Bai euskarari”k adierazten du euskararekiko atxikimendua, aldekatasuna... Hori behar-beharrezkoa du euskarak, gutxi gara eta gure gizarteak babestea, bultzatzea, beharrezkoa du.

Hala eta guztiz ere, hamar urte pasa eta egin dugun lanaren ondoren, gero eta garbiago ikusten dugu euskarak aurrera egingo badu zerbaite gehiago behar duela, atxikimenduaz eta aldekatasunaz gainera, batez ere euskarak behar duena da ikasia eta erabilialia izatea. Bi helburu horiek ezinbestekoak ditu. Bata beharrezkoa da baina bestea ezinbestekoa da. Bi lelo horiek oraindik denbora batean teiltatuta erabiliko ditugu.

Lelo berria aurkeztutakoan aipatu zenuen gaur arteko erritmoekin ez dela helbururik lortuko.

Hori Reclus izeneko eredu baten ondorioetatik ateratu dugu, ez da Kontseiluak asmatu duen zerbaite. Reclus eredu orain dela hamar urte-edo egindakoa da. Horren arabera kalkulatu gero zein aldaketa gertatuko liratekeen Euskal Herrian. Hor ateratzen ziren ondorioak nabarmen oso kezagarriak ziren. Ikusten zen EAEen erdiak euskaldunak izatera ez zirela iritsiko edo inguru horretan ibiliko zela, Nafarroan doidoi eutsiko zitzaizola, eta Iparraldean behera egingo zuela. Beraz, kontua da gaur gaurkoz egiten duguna kontuan hartu eta 50 urtera proiektatzea. Euskararen egoerari ez diogu buelta ematen, egiten duguna da iraun eta zenbait tokitan galdu.

Gaurko erritmoekin euskararen normalizazioa izugarri berandutuko litzateke eta zalantza handiak ditugu hainbeste urte pasa eta gero normali-

zazio hori lortuko litzatekeenik. Gerta baitateke epe batzuetan ez badira helburu batzuek lortzen atzerako pausoak ere ematea.

Gauza batzuetan aurrera egin da, kontzientzia mailan hobeto gaude, hizkuntza eskubideen kontzientzia handiagoa da, alor batzuetan pausok eman ditugu baina oraindik, argi eta garbi esan behar da, defizit nabariak daukagu.

Unescok lau urtez behin egiten duen atlas linguistikoan esaten duena ere hor dago, azken batean euskara arriskuko hizkuntza dela eta Iparraldeko euskarari dagokionez, arrisku handikoa. Gauza horiek esan dituztenek esandakoak dira, ez dira Kontseiluak asmatutakoak. Guk esan ditugun gauzarik kezagarrienak horiek dira, eta ez gehiago. Guk ez dugu mezu apokaliptikorik transmititzen.

“Hizkuntza normalizazioak epe arrazoizkoan lortu behar ditu helburuak; ‘ehun urte barru dena euskalduna izango da’ horrek ez digu balio”

Duela hamar urte sortu zen Euskararen Gizarte Erakundearen Kontseilua. Zein izan zen orduko helburua? Zein funtzio beteko zituen Kontseiluak?

Orain dela hamar hamabi urte esan dezakegu sortu zela Kontseilua. Euskararen Unibertsoa izeneko mugimendua izan zen bi urtez lan egin zuena, eta gogoeta luze eta sakonaren ondorioz Donostian jardunaldiak antolatu ziren. Han erabaki zen zerbaite iraunkorra sortzea eta iraunkorki lan egingo zuen erakunde hori da Kontseilua. Une hartan 50 elkarte bildu ziren guztien helburuak batuta, hau da, euskararen normalizazioan eragitea. Ikusten zen Euskararen Legea sortu eta pasatzen ari ziren urteak pasatzen ari baziren ere, euskarak ez zeramala espero zen abiadura. Espektatibak ez ziren betetzen ari, euskalgintzaren gehiengo horrentzat behintzat.

Hor bildu ziren elkarteek, iritzi desberdinetako elkarteek, nahikoa

lan izaten zuten beren helburuak betetzen, horregatik Kontseiluaren baitan delegatu zuten normalizazioaren aldeko lan orokor indartsu hori egitea.

Helburu berari eusten al dio Kontseiluak orain?

Esan dezakegu helburu hark bizirik irautea duela. Bitartean zer lortu den? Gauza batzuetan aurrerapausoak eman dira, esate baterako, Bai Euskarari Ziurtagiria sortu zen nolabait lanaren munduan euskara eragiteko. Une honetan 1.500 ziurtagiri daude Euskal Herrian banatuta. Horren parean jarriko nuke Hizkuntza Eskubideen Behatokia. Behatokiak hizkuntza eskubideak bermatzea bilatu nahi du eta horretan ari da azken zazpi urte hauetan. Nik uste dut bi tresna horiek direla euskararen kontzientzia pizten eta bultzatzen lan egiten duten elementu nagusiak. Hizkuntza eskubideen aldeko borroka luzea da, bistan dago. Emaitzak ez dira berehala ikusten.

Bi tresna horietaz gain urtero hainbat azterketa egiten dituzue, hala nola, museoetakoa, ardoen etiketatzea, udaletakoa... Zein da ekintza horien helburua?

Azterketa berezituaren asmoa da euskararen erabilera dauden defizitak agerian jartzea eta pixkanaka bide egokiagoak erabil ditzaten proposamenak egitea. Agerian uzten dugu zeintzuk jokatzeko duten egoki, hutsuneak dituztenak parean jartzen ditugu eta nolabait lortu nahi duguna da hutsuneak dituzten horiengan eragitea esanez, “beno bide egokia gure ustez hau da”. Esate baterako, ardoaren kasuan, Irulegiko ardoaren eredu jarri dugu. Ardandegi horrek aurkeztu du bere produktua modu egokienean euskaldunen ikuspegitik, hau da, hizkuntza eskubidea aintzat hartuta. Beste ardandegiak gonbidatzen ditugu hori egitera. Azken finean, eragin mediatikoa duten ekintzak dira honelakoak. Zenbait kasutan lortu dira emaitzak. Bezeroak izan dezakeen satisfazioa kontuan hartu behar du edozein ekoizle eta saiatzeko gara erakusten agian badaukatela hobetu beharreko alderdi bat.

Euskararen Nafar Institutuko zuzendari Xabier Azanzari buruz: "Ikusten dugu, printzipioz, borondate onekoa eta ezagutza daukan pertsona, baina ingurune oso mugatua".

Zer egin nahi dugun badakigu, kontua da zer gerta daitekeen bitarte horretan.

"Euskaraz bai" horrekin euskararen erabilera indartzea nahi dugu, eta erabiltzeko ikasi egin behar da. Hezkuntza Sailarekin lankidetzan ari gara hori posible izan dadin. Ezinbestekoa da lankidetzara hori.

Etorkinen alorrean ere lankidetzan ari gara Hezkuntza Sailarekin. Ez ditugu etorkin kopuru izugarriak, baina gero eta handiagoak dira eta agian, Kataluniako egoerara iritsi aurretik, gauzak hobeto bidera ditzakegu haien esperientziarekin.

Bestalde, saiatuko gara ildo iraunkorra mantentzen munduko hizkuntza gutxituekin.

Euskararen aldeko ahaleaginean indar guztiak bildu eta baliatu behar direla esaten da. Ez dakit hala den abian jarritako hainbat zerbitzu ikusita, hala nola, Behatokia / Elebide, Ziurtagiria / Bikain ziurtagiria...

Kasu bakoitza aztertu beharko genuke. Orain dela urte mordoska hasi ginen lanean bai Ziurtagiriarekin eta baita Behatokiarekin ere. Orduan ez zegoen horrelakorik eta premia hori ikusi genuen. Bikoizketa gauza bera baldin bada ez da ona, indarrak nolabait sakanatu egiten dira. Ziurtagiri berria sortzeko zurrumurrua atera zenean garbi esan genuen gure ustez bakarra behar zela. Esan bakarrik ez, Hizkuntza Politikarako Sailburuordetzari gure proposamena egin genion eta Baztarrikak [Patxi Baztarrika Hizkuntza Politikarako sailburuordeak] erantzun zigun bi gauza desberdin zirela haiek egitera zihoazena eta gu egiten ari ginena, ez zuela ikusten uztarketa egin zitekeenik. Konstatatu arte gauza bera dela hori sinestu behar dugu, nahiz eta zalantza handiak ditugun gauza desberdinak izateaz. Guk nahiko genuke bakarra egotea.

Hizkuntza eskubideen kontuarekin antzeko zerbait gertatu da. Ez daukagu interes berezirik geu bakarrik aritzeko alor honetan, baina aurretik lanean ari ginen. Proposamena egin zitzaion elkarrekin aritzeko, baina ikusten da ez dutela interesik. Esperientzia horiek ez dira onak izan, badakigu zer gertatu zen *Egunkariarekin*, HABErekin... Iruditzen zaigu ez gaudela gu

Azterketa berezituak egiten segiko al duzue?

Eguneroko bizitzan eragina duten horrelako gauzekin segituko dugu. Euskararen erabilera ez baita soilik hitz egitea, paisaia osoa inguratzea ere bai; botiletan euskara egotea, eskuko telefonoetan euskara erabili eta ikusi ahal izatea, museoetan ere bai... Kontua aukerak sortzea da, goizetik gaue-ra toki guztietan.

66 udalerritako hizkuntza politikak neurtu dituzue berriki.

Lan horri heltzea erabaki dugu, izan ere, udaleko erabaki askok eta askok eragin zuzena dute herritarren eguneroko hizkuntz erabileran. 66 udalerririk bi milioi eta gehiago bizilagunen bizitza kudeatzen dute. Neurtutako hizkuntza politiken ondorioak nahiko kezagarriak izan dira. Politika ideala ia inon ez da egiten eta onena egiten den tokietan, hurbiltzen dira politika ideal

xamarrera, baina badago zer hobetu. Gainerako guztietan hortik behera, eta leku batzuetan oso egoera eskasa. Guk nahiko genukeena da lau urtez behin neurketak errepikatzea eta ikustea zein aldaketa egon den. 66 udalerririk horiekin jarraituko dugu eta bitartekoak baldin baditugu neurketa beste herri batzuetara hedatuko dugu.

Hemendik hamar urtera nola ikusten duzu Kontseilua?

"Agintariak beti kokatuko dira asko eskatzen dutenen eta ezer eskatzen ez dutenen artean. Kontua ez da asko ala gutxi egiten den, baizik eta egin behar dena egiten den"

«Hizkuntza salbatzeko jendearen nahia elikatu egin behar da»

Davyth Crystal hizkuntzalari galestar famatuak hizkuntza gutxituak salbatzeko hiru gako aipatu ohi ditu: jendeak hizkuntza salbatu nahi izatea, aginte erakundeak gaiaz arduratzea eta dirua. Ados al zara horrekin?

Nahia ezinbestekoa da. Baina horri buruz oharra egin nahi dut. Nahia izan daitezke nahikundeak, erdi nahia edo nahi gogotsu biziak. Nahia oso modulagarria da, gaur egun nahia zentzu batekoak izatetik bestekoak izatera erraz aldatzen dira. Gaur egun nahia eta beste gauza asko manipulatu egiten dira. Manipulatzaren diren bezala, baita ere, indartu, bultzatu ere egiten dira. Euskal Herrian, oro har azken urte askotan, euskararen aldeko atxikimendua nabarmena izan da, nahia badago, baina nahi hori ez da behin betiko. Elikatu egin behar da eta hor defizit nabarmena daukagu. Oreka lortu behar dugu eta oso zaila daukagu, hizkuntza komunitate txikia baikara. Nahi hori elikatzeke prestigiozko

eredu indartsuak eman behar ditugu –komunikabideek hor zeregin izugarria dute–, euskarazko produktuak ugaltu behar ditugu –eskuko telefonoak, playstationak...–. Ahalegin serioak egin behar dira horiek indartzeko.

Bigarren gakoari buruz zer diozu?

Agintariekin nahia bete behar ditzute, bistan dago. Esango dizute egiten dela, beti gero eta gehiago egiten dela. Beraiek beti kokatuko dira asko eskatzen dutenen eta ezer eskatzen ez dutenen artean. Kontua ez da asko ala gutxi egiten den, baizik eta egin behar dena egiten den. Gaixo bati ezarrita ere esan liteke: kontua ez da gero eta sendagai gehiago ematea, kontua da ea hori dena eginda biziko den ala hilko den. Behar dena egin behar da, ez nahiko genukeena bakarrik edo batzuek uzten digutena edo guri dagokiguna...

Iritsi nahi badugu leku batera bitartekoak jarri behar dira, bitartekoak jartzen ez baldin baditu-

gu ez gara iritsiko. Hizkuntza normalizazioak epe arrazoizkoan lortu behar ditu helburuak; "ehun urte barru dena euskalduna izango da" horrek ez du balio.

Crystalek jendeari adierazteko hizkuntzak zergatik diren garrantzitsu bi argudio aipatu ohi ditu: argudio intelektualak eta emoziozko argudioak. Hiztunen emozioetan erreparatzea modan jarri da. Zuk zer iritzi duzu?

Sinesten dut horretan. Hizkuntzek badute horrekin zerikusi handia. Benetan pertsonengana iristeko gaitasun hori izatea ezinbestekoa da. Argudio intelektual-arrazional soilek ez dute behar adinako indarrik liberatzen pertsonaren baitan gauzak egiteko. Momentu batzuetan erabiltzen ditugu, eta askotan gehiegi ere bai. Alderdi emozional hori euskararen munduan gero eta gehiago zaindu beharko genuke. Oro har gizartea ez du arrazoiak mugitzen, beste indar batzuek baizik. Hortik asko daukagu ikasteko.

horrela ibiltzeko egoeran. Adostasuna lortu behar da, indarrak gauza bererako bikoizten ibili gabe. Bistan dago, elkarlanari buruzko iritzia dago jokoan, bakoitzak zer ulertzen duen elkarlanaz. Elkarlana pentsatzen baldin bada soilik dela batzuek diseinatzen duten politika besterik gabe onartu eta praktikara eramatea, hori guretzat ez da elkarlana. Parte interesatua izanik, guk ere badugu zeresana nahiz eta diseinatzea agintarietarako dagokien. Elkarlana diru batzuk banatzea baino zerbait gehiago da. Egon behar du gune bat non batzuen eta besteen eginbeharrek topo egin dezaketen, izaera errespetatuz eta elkarrekin indarrak metatuz. Horretarako jarrera irekia behar da. Ziur pentsatzen dugu lankidetzaren errealia posible dela. Une honetan ez gara iritsi horretara, borondatea badaukagu eta lan egin beharko dugu.

Euskararen Nafar Institutua sortu da eta Xabier Azanza izendatu dute zuzendari. Nondik hasi beharko luke Azanzak?

“Argudio intelektual-arrazional soilek ez dute behar adinako indarrik liberatzen pertsonaren baitan gauzak egiteko. Momentu batzuetan erabiltzen ditugu, eta askotan gehiegi ere bai”

Atzo [urtarrilak 11] idatzi nion lehenengo zorian e-maila. Zuzendari izango zela erabaki baino lehenago, berarekin konpromisoa neukan hartua 2008an Nafarroako ikastolei buruz hitz egiteko. Horra non, uste-kabea, zuzendari izatea gertatu zaion. Pentsatzen dut Nafarroako Ikastolen lehendakaria izan denak, gutxienez, Nafarroaren eta oro har

euskararen egoeraren berri ondo xamar dakien pertsona dela, eta beraz, ezagutza aitortzen diot. Baita ere, euskaltzaleztat daukat. Aldeko gauzak ditu horiek. Beste kontu bat da gaur gaurkoz Nafarroan dagoen legearekin eta Nafarroako hizkuntza politikak esleituak dituen bitartekoekin ezin litekeela nahiko genukeen hizkuntza politika egin. Hori behin eta berriz esan dugu. Beraz, ikusten dugu, printzipioz, borondate onekoa eta ezagutza daukan pertsona, baina ingurune oso mugatua. Nahiko genuke patxadaz berarekin hitz egin, eta iruditzen zaigu hartu-eman eroso izan dezakegula, Nafarroako Gobernuarekin orain arte izan ez duguna. Gutxienez bada egoera aldatuta eta uste dut iraganeko gertatu diren zenbait gauza ez direla errepikatuko. Geroak esango du noraino iritsiko garen. ■

Bero-beroan

ONINTZA IRURETA

Kale erabileraren neurketaren balioa

GARAIGOIKOAN, euskararen kale erabileraren neurketa gaitzat hartuta, Sozio-linguistika Klusterrak argitaratzen duen *Bat* aldizkariaren 64. zenbakia aipatu da. Txerra Rodriguez blogariak batik bat Araba, Nafarroa eta Gipuzkoari buruzko hausnarketak nabarmendu ditu, eta baita Xabier Isasik eta Olatz Zabaletak egindako gogoetak ere. Rodriguezek, era berean, gogorazi du Euskal Herrian bosgarren aldiz egin den kale erabileraren neurketa mundu mailan hizkuntzaren erabilera behaketa bidez aztertzen duen sozio-linguistika ikerketa bakarra dela, nahiz eta sarri behar bezala ez baloratu.

Gramatika eta hiztegia sareana

EHU-KO Euskara Institutuak erabilerarako gramatika eta hiztegia sarean jartzeko proiektua aurkeztu du. Proiektuaren kudeatzaileek adierazi

dutenez, ekimena originala da, Interneten ez baitago holako egitasmorik beste hizkuntzetan. Gramatika horrek hizkuntzaren entziklopedia izan nahi du, gaiak ohikoa ez den moduan landuko dituzte eta gramatiketan ageri ez direnak ere sartuko dituzte. Gramatikaren informazioa gurutzatua egongo da proiektuaren beste atalarekin, Egungo Euskal Hiztegiarekin. Hiztegiak egungo prosako erabilera arruntan ageri diren hitzak, hitz teknikoak, gramatika hitzak eta historiako informazio osagarria jasoko ditu.

Hizkuntzen Nazioarteko Urtea

NAZIO BATUEN ERAKUNDEAK hala izendatu du 2008a. Unescoko idazkari nagusi Koïchiro Matsuurak hau esan du besteren artean: "Azkar ibili behar dugu, hizkuntza dominatzailea darabilten hiztunak beste erregio edo nazio hizkuntza bat eta nazioarteko bi hizkuntza ikastera bultzatuz".

BAHEA

Garruze ezizenekoak *Tirakan esanak*: "Azken 30 urteotan diru publikoa barra-barra erabili da erdalduna zena euskalduntzeko edo euskarara hurbiltzeko bederen, eta xede horrek gaur egun beharrezkoa izaten segitzen badu ere, uste dut gaur egun beste xede batzuek ere arreta berezia behar dutela euskararen erabilera normalizatu nahi bada. Horien artean, euskaraz bizi eta lan egin nahi duten euskal herritarrek ditugu eta haientzako zerbitzuak antolatu eta sustatu behar dira".

Jean-Baptiste Coyosek euskararen aldeko Iparraldeko iazko politikari buruz www.gipuzkoaeuskara.net-n esanak: "(...) Nik ez nuke erabiliko erdi hutsik edo erdi beteta dagoen botilaren irudia, ez baitzait egokia iruditzen; egindakoa onuragarria den ere ez dut galdetuko. Hasteko, mehatxatutako hizkuntza baten alde egindako guztia baliagarria da. Baina kontua da jakitea abian jarritako politikak Iparraldeko erronka soziolinguistikoei erantzuten dien ala ez, testuingurua kontuan hartuta: gizartea ia elebakarra da, eta biztanleria etorkinei esker baino ez da hazten.

(...) Politika horren finantziarioari dagokionez [Euskararen Erakunde Publikoarena], aurrekontua %20 handitu da 2007an, baina esan dezakegu 2.066.000 euroko aurrekontu hori urria dela mendean hartuta dagoen hizkuntza horren beharretarako. Eta hor zehar entzuten denaren arabera, aurrekontua ez da handituko 2008an. Aitzitik, Hezkuntza Ministerioak irakasle lanpostu ugari kenduko omen ditu, eta ez dakigu horrek zer ondorio izango dituen euskararen eta euskarazko irakaskuntzan".

TALAIAN

Inflazioa kontrolagarria da

Inflazioa %4,2koa izan da 2007an Hego Euskal Herrian eta %2,6koa Ipar Euskal Herrian. Espainiako eta Frantziako Estatuetan kopuru berekoak izan dira, hurrenez hurren. Diotenez, petrolioaren igoerak eta elikagaien garestitzeak sortu dute inflazioaren gorakada nabarmen hori. Frantziako Estatuan, Europa osoan bezala, petrolio igo egin da, baina inflazioak ez du hainbesteko igoera jasan. Zeri dagokio bi lurraldeen arteko aldeak (%4,2 eta %2,6)? Gobernuak badakite non dagoen benetako arrazoiak. Ez dago soldatetan. Espekulazioan, ia monopolio erregimenean ezarritako prezioetan eta banaketa kate handien ekintzetan dago. Premiazko produktuen prezio igoera espekulazioaren ondorio da, ez baitator bat lehengaien igoera errealearekin. Zergatik igo da ogiaren prezioa %20 zerealaren igoerak produktua 2 edo 4 zentimo garestituko bazukeen? Ostalaritzan, zergatik igo dira prezioak %10 Kontsumo Prezioaren Indizea %4,2 igo bada?

Honek guztiak erakusten du inflazioa kontrolagarria dela. Horretarako espekulatzaileei, ekintza ia monopolistikoak garatzen dituztenei eta banaketa kate handiei aurre egiteko borondate politikoa izan behar dute administrazioek. Merkatu askatasuna argudiatzen da beti arazoari aurre ez egiteko, baina gobernu kapitalista eta neoliberalenek, Madriletik hasi eta Amerikako Estatu Batuetaraino, ez dute zalantzarik egin eta merkaturak esku hartu dute banku eta elektrika handiek zuten behararen aurrean. Orduan, beraien interesak ziren salbatu beharrekoak. Famili ekonomiek merezi dute merkaturak esku hartzea horretarako garaia heldu denean. Baina noski, batzuen eta besteen interesak guztiz ezberdinak dira.

Juan Mari Arregi

Errepresioaren sarean itotzeko arriskua

ASTE HONETAN ekingo ei zaie EAE-ANVren eta EHAKren ilegalizazio prozesuei. Espainiako poliziak dagoeneko Baltasar Garzonen esku jarri ditu bi alderdi hauek ustez Batasunarekin dituzten loturen *frogak* eta hauekin epaile izarrak bi indar politikoen jardura etena eska dezake. Ondoren Espainiako Gobernuak legez kanpo jartzeko tresneria abian jarriko luke, baina dagoeneko ezker abertzaleko bi alderdiek ezingo lukete martxoko hauteskundeetara aurkeztu.

Hori da azken negoziazio saioa hautsi zenetik aurreikusitako egoera eta jadanik gauzatzera doana. Erabakia larria da eta ikusi beharko da errepresioaren ikuspegitik ondorio gehiago izango duen ala ez. ENA-Mek izan dezake beste ordezkorik egoera honi aurre egiteko, baina bistan da ordezkoa bilatuta ere gaurko ogia biharko gosea bihurtuko dela.

Ilegalizazio politika arras kaltegarria da eskubide zibilen ikuspegitik, baina eraginkorra da ezker abertzalearen isolamenduan. Hala da behintzat jardura soilik politikoari armatuari baino garrantzi handiagoa eman nahi dionarentzat. 2003an Batasunaren ilegalizazioa bide egiten hasi zenetik, nabarmen ikusi da ezker abertzalearentzat askoz onuragarriagoa dela hauteskundeetan egotea ez egotea baino.

Ikusiko da Estrasburgoko Auzitegiak zer dioen Batasunaren legez kanporatzeari buruz, baina atzerriko eragileak lagungarri izan badaitezke ere, irtenbidea Espainiako Estatuan ehundu beharko da.

Espainiako agintariak salbuespen egoera ekarri dute Euskal Herrira eta indarrean jarri dute ENAMeko ezker abertzalearen aurka: legez kanporatzeak, makro auzi eta neurritz kanpoko zigorrak, espetxe luzapen erabat

JON HERNÁEZ / ARGAZKI PRESS

Erabaki plataforma hilaren 18an aurkeztu zen Bilbon eta Euskal Herriaren erabaki eskubidearen aldeko mezua bultzatuko du datozen hilabeteetan.

arbitrarioak, ideien kriminalizazioa, tortura... ENAMi zuzendutako salbuespen egoera da, baina harago ere badoana, 18/98 auzian edo Egunkaria auzian nabarmen ageri den moduan.

Baina salaketa ez da nahiko egoera horretatik ateratzeko. Areago, une batzuetan giro gogor hori ezker abertzaleko sektore batzuentzat politika egiteko egokia dela ere irudikatzen da. Gehiago ere esan liteke, ilegalizazioaren estrategiak ere hori bera bultzatzen duela, ezker abertzaleko sektore jendetsuena eta antolatuen, herritarren ohiko arazo eta egunerokotasunetik alboratu eta errepresioaren aurkako dinamika bakarrean murgilaraztea nahi duela.

Marian Beitialarrangoitia Hernaniko ANVko alkateak ostegunean deklaratu du Auzitegi Nazionalean. Bi torturaturik eta euskal preso politikoei luzatutako maitazunezko adierazpena kriminalizatzen den ala ez erabaki beharko du epaileak, baina etorkizunera begira Espainiako agintariak lema nora begira jarriko duten argi erakusten du saio berri honek.

ERABAKI plataformak kaleratu duen agiriaren esanetan, Euskal Herriak

bere etorkizunaz erabaki dezan bultzatuko du, abiapuntu gisa orain duen lurralde egituraketa kontuan hartuta. Esparru abertzaleko jende ugari eta desberdinak egin du bat ekimenarekin eta Eusko Jaurlaritzak abian jarri duen galdeketa prozesuari lotutako lehen urrats gisa interpreta liteke. Plataforma zabala da, baina bere baitan ez da ikusten Batasuna edo ANVri lotutako jende askorik. Otsailaren 10ean Donostian egingo dute lehen ekitaldi publikoa. Espainiako hauteskundeak aurretik atera izanak ere, erabaki eskubidearen inguruko aldarrikapena testuinguru horretan ere bultzatzeko dela pentsa liteke.

Ibarretxe lehendakariak iragan irailean iragarritako kontsultaren inguruko prozesua lauso irudikatzen zen orduan eta hala izaten jarraitzen du orain ere, baina lasterketa bitxi eta interesgarri honen lehen berotze ariketak hastera doazela irudikatzen du Erabaki plataformak.

Herritarren gehiengoak etsipenez bizi du gatazka politikoen zurrunbiloa eta berau desblokeatzera datoren edozer interesez jarraituko du seguruenik. Gaur gaurkoz, gaitza da gehiago irudikatzea.

Patricia Troncoso maputxeak 100 egun gose greban

Hego Amerikako demokrazien eredutzat aurkezten den Txilen, aspalditik ezkutuan edukiriko arazoa ari da ateratzen argitara: mende eta erdiz baztertutako maputxe jendeak eskubideak aldarrikatzen ditu. Michelle Bachellet presidente sozialistak Pinocheten legea ezarritik erantzun die.

PATRICIA ROXANA TRONCOSO hilik egon liteke irakurleak orriok irakurriko dituenarako. Bizi bada, 100 egunez goiti eramango ditu gose greban, 38 urteko maputxe militante gazteak urriaren 10ean egin zion-eta jateari uko. Abenduaren erdialdean utzi zuten baraualdia berekin batera hasiak ziren Jaime Mari-
leo, Juan Millalén eta José Huenchunao militanteek, Temuco hiriko apezpiku katolikoaren bitartekaritzaren ondoren eta Michelle Bachellet lehendakari sozialistak zirkinik egin gabe hiltzen utziko zituela ohartuta. Aldiz, Troncosok hasierako aldarrikapenen alde bukaeraino jarraitzea dauka erabakita.

Jan barik 75 egun zermatzan egunean, Eguberri bigarrean, espetxetik gutun zorrotza zabaldu zuen Troncosok. Bertan salatu zuen maputxe jendearen gain Txileko Gobernuak erabiltzen duen basakeria, polizia enpresagizonen zerbitzurako usatzea, maputxeak Pinochet diktadorearen garaiko lege antiterroristaz zigortzea. Tartean, gaztetan torturak jasandako Bachellet eta bere gobernukideei zuzendutako esaldi gogorra: “Zer espero genezake gure borroketatik, beraiek zigor hauek guztiak nozitu zituen belau-naldi batekoak izanik, denborarekin gizatasuna galdu baldin badute hainbeste pertsonaren erbesteratzea, torturak, pertsegizioak eta heriotza ahazteraino?”

Patricia Roxana Troncoso haur hezkuntzako irakaslea da, Teologia ikaske-

tak egin zituen Valparaísoko unibertsitate katolikoan. 2002an atxilotu zuten karabineroek, Nekazaritzako ministro izateaz gain Auzitegi Konstituzionaleko kide eta Pablo Neruda fundazioaren lehendakari den Jose Agustín Figueroaren etxalde bati eraso egin izanaz eta basogintzako konpainia handien kontrako beste bortizkeriez akusatuta. Txileko estatuak legez kanpo jarria duen Coordinadora de Comunidades En Conflicto Arauko Malleko erakundeko kide izatea ere egotzi zioten.

Lau auzitan epaitu dute Troncoso, hirutan erabat errugabe utziz, baina maputxeen etsai nagusietakoa den Empresa Forestal Mininco famatuari egin eraso batengatik 10 urteko espetxe zigorra ezarri zioten. Bere zigorraren erdia betea duen arren, Txileko justiziak ez du kalean utzi, militante maputxeen kontra Pinocheten garaiko legean oinarrituta.

Asko dira –tartean Nazio Batuen Erakundeak bidalitako berriemaile berezia, Rodolfo Stavenhagen– Txileko Gobernuari basakeria hau aurpegi-ratu diotenak. Baina handiak dira ere lurjabe aberatsen eta egur konpainien interesak, eta hori bezain handia Txileko gehiengo zuriak indioekiko daukan mespretxua. Berrikitan hango komunika-bideek zabaldu duten inkesta baten emaitzek diote herritarren hiru laurde-nek agintariari eskatzen dietela maputxe militantei gogorrako jazartzea.

Argazki handia Antitezo sinatzen duen batek ipini du Interneten eta erakusten du maputxeen eskubideen alde eta gose greban zeuden militanteekiko elkartasunez egindako manifestaldian poliziek burututako arrestatzeetako bat, Txileko Temuco hirian. Argazki txikikoa da Patricia Roxana Troncoso irakaslea, lerrook argitaratzerakoan bizi bada 100 egun baino gehiago gose huelgan eramango dituen. Mende eta erdi honetan sekulako gainbeheran hondoratu dira maputxeak, baina azken urteotan beren nortasunaren eta eskubideen aldarrikapenak ugaritu dituzte, Txilen batik bat. Estatuak kanpotik ekarritako laborariari eta egur enpresa handiei emaniko lurak hasi ziren exijitzen. Azkenaldian, nazio direnez dagokien autonomi eskubidea aipatzen dute. Orain artean, hitz ederrez eta errepresioz erantzun zaie.

Beren buruei *mapudungun* (Lurreko jendea) deitzen diete maputxeek. Gaztelaniaz *araukanos* deitu izan zaie, baina ez dute gustuko izendapena. Maputxeek arrakastaz egin zieten aurre Espainiatik joandako konkistatzaileei, ez ordea Txile eta Argentina sortu berriek XIX.ean egindako gerrei. Bi estatuotako eliteek ez dute geroztik maputxeekin eruki handiagorik erakutsi AEBetakoek *Far West*eko indioekin eduki zutena baino.

Gaur egun nazio horretako pertsonak zenbat diren jakitea ez da erraz. Batzuek 900.000 izan daitezkeela diote, hiru laurdenak Txilen izanik eta gaine-rakoak Argentinan. Txilen 1992ko erroldak 900.000 maputxe aipatu zituen, eta aldiz 2002koak 600.000. Estatistika arazoak? Militanteek salatu duten “bulegoetako genozidioa”?

Hasieran legez errespetatu zitzaizkien lurak gero kendu zizkieten eta, maputxeek aspalditik jarkitzen zaizkio ahal bezala gizon zuriari. Baina Txilekoek borroka gogortu zuten 1990eko hamarkadan, Eduardo Frei-ren gobernuak eta ondorengoek maputxeen oihanen gaineko eskubideak basogile handiei eman zizkietenetik.

Egurra, baserriak eta indio alferrak

Urtea hasi eta berehala, urtarilaren 3an, maputxeenak direla aldarrikatuz baserri handi baten okupazioan parte hartzen ari zela, Matías Catrileo gaztea

hil zuten balaz poliziek, Temuco inguruetan. 22 urteko gazte unibertsitario honen heriotzak inarrosi ditu bazterrak Txilen. Politikari ugarik protesta egin behar izan dute Gobernuaren poliziak lege antiterrorista etxaldean okupazioa bezalako arazoetan erabiltzen duelako, eta maputxeek Catrileoaren hilketarekin berriro gogoratu behar izan dituzte azken urteotan antzeko gertakizunetan hildako militanteen heriotzak.

Interneteko bilatzaileetan Matías Catrileo izenaz eginez gero galde, euskaldun batek ipinitako bideo hunkigarria aurkitzen da. YouTube bitartez ikus daiteke Catrileo gaztea maputxeen arazoak eta autonomi politiko nahia esplikatzen, eta ondoren entzuten da poliziek tiroz jota gaztea hilzorian daramatela beste militante batzuek tele-

fono mugikorrez egindako kontakizun larritasunez bete. *Ardañka* izeneko bloga egiten duen Aner Mentxakak ipini ditu materialok sarean. *Gararen Xirika* gehigarrian kazetariari honela esplikatu dio testuingurua: “Txirotasunak beharturik, lur hauen okupazioan buru-belarri hasi dira azken urteetan. Enpresek egurgintzarako erabiltzen dituzte batez ere lapurtutako lurak. Maputxeek eremua okupatu ondoren, bertako pinu edo eukaliptoak mozteari edo su emateari ekiten diote”.

Polizia azaldu eta ihesi zihoala atzetik tiro egin eta lehertu zizkioten erraiak Catrileori. Antzekoa gertatu zitzaion 2002an Alex Lemun izeneko beste gazte bati. Ez dira bakarrak izan. Maputxe baten biziak askorik ez du balio Txilen. Catrileo lurperatzerakoan, Temuco-

ko hilerrian, bertaratuen artean aurretik hildakoen senitartekoak baziren. Baita Pinocheten garaian karabineroek hil zituzten MIR erakundeko militanteen amak ere.

Matías Catrileo eta beste 30 gazte Santa Margarita etxaldea okupatu nahi zuten. 238 hektareatako baserri horren jabea ez da edonor: Jorge Luchsinger, beren antzinako lurren eske ari diren maputxeei gogor egiten dieten lurjabeen ikurra da. *Azkontuue* aldizkariak dioenez, 1883an Suitzatik iritsitako laborarien askazikoak dira gaurko Luchsingertarrak.

2005ean beste eraso bat nozitu zuten Santa Margaritan, eta orduan Luchsinger senar-emazteak ospitalera eraman behar izan zituzten, kaputxadunek kolpatuta. Militante maputxe batzuk kondenatu zituzten hargatik, nahiz eta haiek ukatu inolako zerikusirik zutenik. Epai-ketan zenbait irregulartasun ere gertatu zen. Eta gertakizun haren ondotik, berriro azaldu zen lehendik ospe tristea zeukan Comando Hernán Trizano talde paramilitarra.

Hitzokin mintzatu zen orduan Luchsinger: “Ezin zaie lurrik eman maputxeei... Horrek miseria ekarriko du, maputxeak ez baitu lanik egiten. Ez da arazoa konponduko. Ikusi duzu nola dauden Estatuak eman dizkien lurrak? (...) Indioak ez du inoiz lanik egin. Maputxea depredadorea da, ez du ahalmen intelektualik, ez gogorik (...). Maputxea gaiztoa da, bihurria, bilaua”. Luchsinger honi belar fardoak erretzer joana zen Matías Catrileo. ■

<http://www.argia.com/nethurbil.php> helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

G A R A N T I A

**Konfiantza
delako
garrantzitsuena**

Egunez egun
zure konfiantza
geureganatzen dugu,
etengabe produktu
berriak eta
zerbitzu berriak
bilatzearen bidez.

**ZINKUNEGI
OPTIKA**

Hernani, 4 - 20004 DONOSTIA
e-posta: zinkunegi@euskalnet.net
TEL.: 943 420 624

Iñaki Murua

Bai baina...

Euskaldunok beti daukagu edozein ekintzaren aurrean “bainaren” bat. Ia behin ere ez dago ekintzarik positiboa gailenduko denik. Gero bai, arrazoi-tzen hasitakoan: “Hi, baino hau eta hura eta... gainera izan zen giroa eta...” orduan bai hasten gara: “Bai, bai, oso ona eta maila ere harrigarria eta...”. Orduan azaltzen da positiboa baina lehenengo ia beti iluna, ezkorra, akats ñimiñoena, laprastera iristear egon zen irristada izan zitekeen hura... Horrelakoa da gure bizi-tza. Urteak eta mendeak menpean dar-matzagulako, genetikoki horrelakoak bihurtu ote gara? Ezin al ditugu gauzak alde baikorrenetik baloratu hasieratik? Botila beti erdi hutsik al dago gurean?

Adibidez GPuntua dela eta, Ilunbeko saioaz, nik ikusi nuena hau izan zen: Antolaketan sekulako jendetza, musu-truk, borondatezko lanean, aurreko saioe-tan kantuan aritu zirenak, orduan, petoa jantzi eta beste batzuen saioa anto-latzen laguntzen. Antola-keta arduraduna(k) estu, larri, bukatzeko gogoz, xehaturik gurpil ero honek sortzen duen ete-nik gabeko buruko mina-rekin baina pozik emai-tzari beha; epaileak urduri, kantuan aritu behar balute bezalatsu, eta “bertsoa ezin dela ondo epaitu jabeturik” bezala, bakoit-zak bere gustuak dituela eta ondorengo egunetan dezenteak entzun behar-ko dituztela pentsatuz; gai jartzaileak dixi-muluan pasa zitzaizkidan, ezkutuan lana eginda eta zortzikoteak eurek jarritako gaiak ea ontzen zituen desio isilean egon-go ziren jendartean edo, haietako batzuk ere, petoa jantzita lan berrian buru bela-rrri; hedabideen ahalegina ikusi eta irakurri nuen. Informazio, irudi, iritzi... egoki sailkatua eta egunero ez bezalako presen-tzia bertsolaritzak, beren altzoan. Gainera kazetariak, kritikoak... hantxe, azala eta mamia berezi nahian...; eta jendetza! Izu-garria! Erantzuna mundiala. Lana egiteak

DANI BLANCO

merezi duela argi utzi zuen zaletuak. Baina hor ere hasten gara “bai baina zen-bat benetako zale? Eta hooliganak? Eta komunerako ibiliak? Eta...”.

Nik uste, euskarazko ekitaldi batean jendetza biltzeak, euskaldun garen denok pozten gaituela, alaitasun kolektiboa sen-titzen dugula eta are gehiago, zaletuek eta ez hain zaletuek erakutsi ziguten “egoten jakiten”. Bikain portatu zineten, bejondeizuela! Batzuk ez duzuela ohitu-rarik horrelako saioetara joateko? Laster harrapatu zenuten, hala ere, hango mar-txaren klabea! Bertsoazletzeko lehen urratsa baldin bazen, ongi etorri arroila berrira.

Mundiala izan zen eta ez dut inolako erreparorik esateko. Munduan ulertu ezi-nezkoa izan baitzen. Leku guztietan ari dira saioak laburtzen, adibidez saskiba-loian lau zati edo denbora jartzen eta gu,

etenik gabeko lau orduko saioa burutzen, oraintxe isil-tasuna onartuz, oraintxe txalo zaparrada. Espektakulua bal-din bada, berezia da, beste alorretan egiten ausartzen ez direna eta, geurea da, geure-tzat eta geuk egina! Harro egon behar genuke, harrota-sunez beterik, ez harrokeriaz. Lorpenak ospatzeko garaia da. Ez dut uste exajeratzen ari naizenik, gertatua irakurtzen baizik, izan ere, dena ilun ikusteak eragin oso ezkorra baitu antolaketan eta lanerako garaian. Gauzei beren alde positiboa bere garaian ez

badiegu aurkitzen eta ez badugu gozatzen, zerk emango digu indarra hurrengoak antolatzeko?

Denborak ematen digun perspektibaren arabera, kritika positiboa egiteko aukera ere iritsiko da, iritsi behar du. Eta bakoitzak gure esparruan egin beharko dugu: sonori-zazioan, aurkezpenean, gai-jartzen, epai-tzen, publizitatean, emaitzetan, helburue-tan... Baina orain goza dezagun, hau baita gozamenerako ordua, eta gero gerokoak. Geure burua torturatzen aritu gabe ere, badaukagu zeinek torturatua, ezta? ■

« Orain goza dezagun,

hau baita gozamenerako ordua eta

gero gerokoak. Geure burua

torturatzen aritu gabe ere,

badaukagu zeinek torturatua,

ezta?

»

ASTE HONETAKO

zozketak

Ondarre landetxea

Asteburu pasa
bi lagunentzat

Ondarre baserria
Segura, GIPUZKOA

Tel. 943 801 664

1

Su ta Gar

"Une iraunkorrak"
5 DVD

www.sutagar.com
sutagar@sutagar.com

2

Istilu banaketak

4 arropa sorta

Kalamua 25. behea
Elgetabar GIPUZKOA

www.istilu.com

3

Sinonimoen Kutxa

5 liburu opari

www.megadenda.com

4

Ardibidez

2 mahai jolas opari

www.argia.com/denda

5

AURREKO ASTEKO IRABAZLEAK

DONOSTIAKO AQUARIUMA

- Arrate Ormaztegui Larrea (Bermeo)
- Maria Isabel Rodriguez Iriarte (Santurtzi)
- Miguel Uriarte Baillera (Barañain)
- German Orbeagoitia Orbeagoitia (Donostia)
- Blanca Beitia Bengoa (Gasteiz)

OIARTZUNGO CAVAILLÉ - COLL

- Ainhoa Mazariegos Lazaroaster (Mendaro)
- Xabier Ezpeleta Azueta (Elgeta)
- Astrabudua Udal Euskaltegia (Erandio)
- Amaia Goitia Saenz de Buruaga (Gasteiz)
- Orlegi Taberna (Ordizia)

LAIA ERRETEGIA

- Juan Jose Astibia Olano (Leitza)

MIRANDAOLAKO BURDINOLA

- Edume Lazkanoburu Manteola (Hondarribia)
- Xabier Zendoia Aizpurua (Zumaia)
- Iñaki Urbistondo Plazaola (Azpeitia)

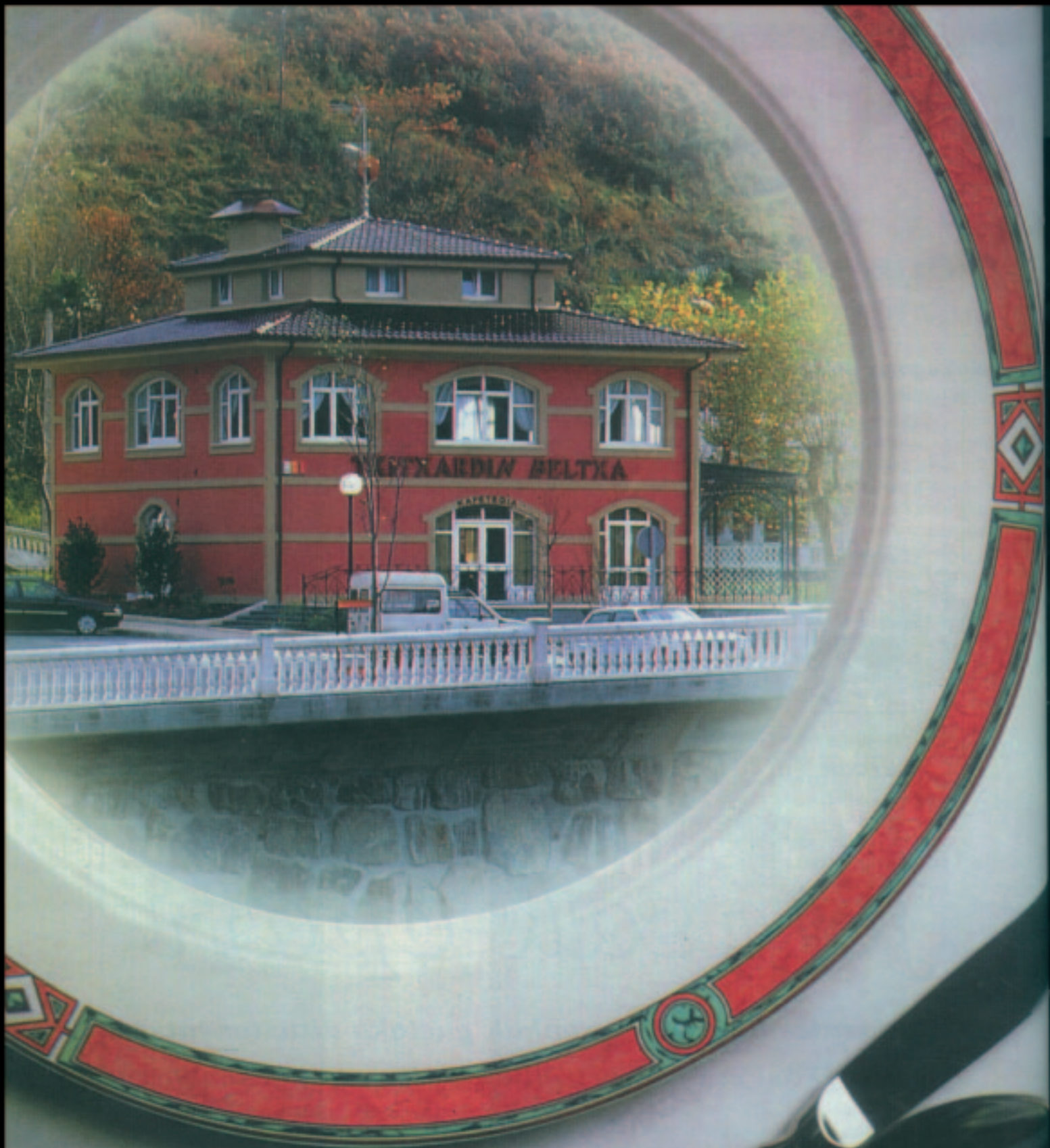
MOKOGORRI ETA NAIROBITARRA

- Xabier Gartzia Irizar (Andoain)
- Inungo Udal Euskaltegia (Irun)

PARTE HARTZEKO

Astelehenetik ostiralera **GOIZEZ** 09:00-13:00 **ARRATSALDEZ** 15:00-18:00

Tel: 943 36 72 85 • gunea@argia.com • www.argia.com/gunea

TXITXARDIN BELTXA

Oria Etorbidea, 12
☎ 37 03 04